

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Specialna športna vzgoja
Gornišтво z aktivnostmi v naravi

**POHODNIŠTVO IN KOLESARSTVO:
TURISTIČNI PRODUKT DESTINACIJE KOBARID-TOLMIN**

DIPLOMSKO DELO

MENTOR

prof. dr. Stojan Burnik

SOMENTORICA

izr. prof. dr. Maja Pori

RECENZENT

doc. dr. Blaž Jereb

Avtorica dela:

PETRA HUMAR

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Zahvalila bi se svojemu mentorju, prof. dr. Stojanu Burniku, za dobre nasvete in kritično presojo diplomskega dela.

Še posebej bi se zahvalila svojim staršem, ki so me pri izdelavi diplomske naloge ves čas podpirali in mi stali ob strani.

Hvala vsem posameznikom in institucijam za posredovane informacije, ki so pripomogle k nastajanju te naloge.

Ključne besede: turizem, pohodništvo, kolesarstvo, pohodniški turizem, kolesarski turizem

POHODNIŠTVO IN KOLESARSTVO: TURISTIČNI PRODUKT DESTINACIJE KOBARID-TOLMIN

Avtorica: Petra Humar

IZVLEČEK

Območje Kobarid-Tolmin predstavlja pomembno turistično destinacijo slovenskega turizma. S pestro ponudbo tako naravnih kot kulturnih znamenitosti, z bogato zgodovino in kulinariko, s športnim turizmom in rekreacijo lahko zadovolji želje različnih gostov. Omenjeno območje postaja vedno bolj priljubljeno, saj se število gostov in število nočitev iz leta v leto povečuje. Ta del Soške doline je reliefno zelo razgiban in skupaj z drugimi naravnogeografskimi sestavinami omogoča razvoj številnih rekreacijskih dejavnosti.

V diplomskem delu smo posebno pozornost posvetili prav pohodništvu in kolesarstvu, ki sta potencialna, a premalo izkoriščena turistična produkta tako v Zgornjem Posočju kot na področju celotne države. V začetnem delu smo opredelili osnovne pojme in terminologijo, ki se nanaša na pohodništvo, kolesarstvo, turizem in športno rekreacijo. Sledi predstavitev turističnega območja Kobarid-Tolmin z zgodovinskim in geografskim orisom ter predstavitev celotne turistične ponudbe. Nekaj besed smo namenili tudi razvoju ter vlogi pohodništva in kolesarstva v turističnem prostoru. Dotaknili smo se problemov na področju etike, varstva narave ter pravne podlage za izvajanje rekreacijskih dejavnosti v TNP-ju. Predlagali smo izletne oz. pohodniške in kolesarske ture, ki so turistično najbolj zanimive. Večjo pozornost smo namenili analizi stanja na področju turizma v povezavi s pohodništvom in kolesarstvom omenjene destinacije. S SWOT analizo smo ugotovili, kakšne so prednosti, slabosti, nevarnosti in priložnosti pohodniškega in kolesarskega turizma. Predstavili smo tudi primere dobrih praks v slovenskih pokrajinah ter na tujih trgih. V zaključnem delu smo na podlagi zbranih in obravnavanih podatkov predstavili nekatere smernice za nadaljnji razvoj turističnega proizvoda kolesarstva in pohodništva. Pomemben del tega so pohodniški in kolesarski projekti, ki se bodo izvajali tudi v prihodnje.

Diplomsko delo se osredotoča na pohodništvo in kolesarstvo kot neizkoriščen potencial z vidika rekreacije in turizma destinacije Kobarid-Tolmin. Namen in cilji diplomske naloge pa so predstaviti stanje na področju turizma destinacije Kobarid-Tolmin ter predstaviti vlogo in pomen pohodništva in kolesarstva za nadaljnji razvoj turističnega območja Kobarid-Tolmin.

Keywords: tourism, hiking, cycling, hiking tourism, cycling tourism

HIKING AND CYCLING: PRODUCT OF TOURISM OF THE KOBARID-TOLMIN DESTINATION

Author: Petra Humar

ABSTRACT

The Kobarid-Tolmin area represents an important touristic destination of Slovenian tourism. It can fulfill the wishes of various guests with its varied offer of natural and cultural sights, rich history and cuisine, sport tourism and recreation. The aforementioned area is becoming more and more popular, the number of guests and lodgings keep increasing over the years. This area of the Soča Valley has a very diverse relief and it enables the development of various recreational activities together with other natural geographical components.

In this thesis we devoted special attention to hiking and cycling, which have a lot of potential but are not exploited enough as products of tourism in the Soča Valley as well as all over the country. At the beginning we defined the basic concepts and terminology appropriate for hiking, cycling, tourism and recreation. That is followed by the presentation of the touristic Kobarid-Tolmin area with a historical and geographical outline and the presentation of the complete tourist offer. We also discussed the development and role of hiking and cycling in the area of tourism. We touched upon the subject of the problematic area of ethics, nature conservation and the legal basis for the execution of recreational activities within the Triglav National Park. We suggested hiking and cycling trails which are the most interesting for tourists. We focused more on the analysis of the state in the field of tourism in connection with hiking and cycling within the aforementioned destination. Using the SWOT analysis we discovered what the advantages, disadvantages, dangers and opportunities of the hiking and cycling tourism are. We also presented examples of good practices in Slovenia and abroad. In the concluding part we presented some guidelines for future development of the product of tourism in hiking and cycling on the basis of the assembled and processed information. Future hiking and cycling projects play an important part in the process.

The thesis is focused on hiking and cycling as an unexploited potential from the recreation and tourism of the Kobarid-Tolmin destination perspective. The purpose and goal of this thesis is to present the state of tourism in the Kobarid-Tolmin destination and also to present the role and meaning of hiking and cycling in the future development of the Kobarid-Tolmin touristic area.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	10
1.1 Namen in cilj diplomske naloge	10
1.2 Metode dela	11
1.3 Opredelitev nekaterih osnovnih pojmov	11
2 ZNAČILNOSTI TURISTIČNEGA OBMOČJA KOBARID-TOLMIN	15
2.1 Zgodovinski oris	15
2.2 Geografski oris	16
2.2.1 Geografski položaj in prometna lega	16
2.2.2 Naravne geografske značilnosti	18
2.2.3 Družbeno geografske značilnosti	20
2.3 Turistična ponudba	21
2.3.1 Naravne znamenitosti	21
2.3.2 Kulturno zgodovinske znamenitosti	27
2.3.3 Kulinarika	34
2.3.4 Prireditve	35
2.3.5 Šport in rekreacija	36
3 ZGODOVINSKI RAZVOJ KOLESARSTVA IN POHODNIŠTVA	48
3.1 Zgodovinski razvoj kolesarstva	48
3.2 Zgodovinski razvoj pohodništva	49
4 ETIKA IN VARSTVO NARAVE	52
4.1 Planinska etika in častni kodeks slovenskih planincev	52
4.2 Varstvo narave	53
4.2.1 Hoja in vpliv planinskih poti	53
4.2.2 Vpliv gorskega kolesarjenja	54
4.3 Konflikti v prostoru in problem zakonodaje o vožnji v naravnem okolju	55
4.4 Zavarovana območja narave v občinah Tolmin in Kobarid	58
4.4.1 Triglavski narodni park	59
4.4.2 Človek in biosfera (MAB – Man and the Biosphere programme)	60
4.4.3 Natura 2000	60
4.4.4 Antropogeni vpliv in turistični potencial zavarovanih območij	61
5 POHODNIŠKI IN KOLESARSKI TURIZEM	62
5.1 Pohodniški turizem	62
5.1.2 Opredelitev pohodniškega turizma in pohodniškega turista	62
5.2 Kolesarski turizem	64

5.2.1	Opredelitev vrst kolesarjenja	64
5.2.2	Opredelitev vrst kolesarjev	65
5.2.3	Opredelitev turističnega kolesarjenja in kolesarskega turista.....	66
6	ANALIZA TRENUTNEGA STANJA.....	69
6. 1	Rezultati turizma destinacije Kobarid-Tolmin	69
6.1.1	Gostje in nočitve v občinah Tolmin in Kobarid.....	69
6.1.2	Struktura obiskovalcev po nacionalnosti.....	70
6.1.3	Sezonska razporeditev realizacije nočitev	71
6.1.4	Trend gibanja realizacije nočitev v zadnjem desetletju.....	71
6.1.5	Sklepne ugotovitve analize turističnega stanja	72
6.2	Dimenzija in vrednotenje turističnega produkta pohodništvo in kolesarjenje	73
6.2.1	Velikost posameznih turističnih proizvodov.....	73
6.2.2	Finančna dimenzija posameznih turističnih proizvodov	75
6.2.3	Struktura segmentov po nacionalnosti	77
6.3	Pregled pohodniških in kolesarskih ponudnikov in informacijskih centrov	79
6.4	SWOT analiza pohodniškega in kolesarskega turističnega produkta destinacije Kobarid-Tolmin.....	82
6.4.1	SWOT analiza turističnega proizvoda pohodništvo.....	82
6.4.2	SWOT analiza turističnega proizvoda kolesarstvo	84
7	PREDLOGI ZA IZLET OZ. ZA POHODNIŠKE IN KOLESARSKE TURE	86
7.1	Izbrane pohodniške poti	86
7.2	Izbrane kolesarske poti.....	90
8	PRIMERI DOBRE PRAKSE.....	94
9	KLJUČNI POHODNIŠKI IN KOLESARSKI PROJEKTI	96
9. 1	Projekti na področju pohodništva	96
9.2	Projekti na področju kolesarstva.....	98
10	PROBLEMI IN REŠITVE NA PODROČJU KOLESARSKEGA IN POHODNIŠKEGA TURIZMA	100
11	SKLEP	102
12	VIRI	103

KAZALO SLIK

Slika 1: Tolmin	17
Slika 2: Kobarid	17
Slika 3: Medvedova glava v Tolminskih koritih	22
Slika 4: Slap Kozjak	22
Slika 5: Napoleonov most v Kobaridu	23
Slika 6: Napoleonov most čez Nadižo.....	24
Slika 7: Koseška korita	25
Slika 8: Rutarska lipa.....	25
Slika 9: Kamnita goba	26
Slika 10: Slapovi na Pršjaku	26
Slika 11: Slap Sopota.....	26
Slika 12: Slap Beri.....	26
Slika 13: Javorca, spominska cerkev Svetega Duha	27
Slika 14: Italijanska kostnica – Sv. Anton	28
Slika 15: Tonocov grad.....	28
Slika 16: Nemška kostnica v Tolminu	29
Slika 17: Muzej na prostem – Kolovrat.....	30
Slika 18: Marijina cerkev na Ponikvah.....	30
Slika 19: Muzejski vlak	31
Slika 20: Kobariški muzej.....	31
Slika 21: Tolminski muzej	32
Slika 22: Zgodovinsko etnološka zbirka Od planine do Planike	32
Slika 23: Arheološki muzej Most na Soči.....	33
Slika 24: Rojstna hiša Simona Gregorčiča	34
Slika 25: Sir Tolminc in polenta.....	35
Slika 26: Pustovanje v Drežnici	36
Slika 27: Letalski posnetek festivala Metaldays	37
Slika 28: Festival Metaldays	37
Slika 29: Rafting na reki Soči	39
Slika 30: Kajakaštvo na reki Soči	39
Slika 31: Padalstvo – Stol.....	40
Slika 32: Padalstvo – Kobala	40
Slika 33: Vzletišče Kobala s pogledom na Tolmin	40
Slika 34: Muharjenje	42
Slika 35: Soška postrv	42
Slika 36: Po stari meji – Rapalska meja	42
Slika 37: Stol (Kobariški)	43
Slika 38: Plezališče Senica.....	45
Slika 39: Jame pod Tolminskim Migovcom	46
Slika 40: Matajur s pogledom na Krn.....	47
Slika 41: Kolesa skozi čas	48
Slika 42: Negativni vplivi gorskega kolesarstva na površje na območju Matajurja	54

Slika 43: Sezonska razporeditev realizacije nočitev	71
Slika 44: Trend gibanja po občinah	71
Slika 45: Trend gibanja nočitev – domače/tuje	72
Slika 46: Kobariška zgodovinska pot	87
Slika 47: Batognica in Krn z vrha Pleče nad planino Kuhinja	88
Slika 48: Alpe Adria Trail - razgledna točka nad vasico Volarje	89
Slika 49: Kolesarjenje ob Idrjici.....	90
Slika 50: Kolesarjenje po grebenu Kolovrata	92
Slika 51: Tolminske ravne	93

KAZALO TABEL

Tabela 1: Lovne mere in lovilni čas salmonidov.....	41
Tabela 2: Gostje in nočitve v občinah Tolmin in Kobarid	69
Tabela 3: Pregled realizacije po namestitvenih segmentih	69
Tabela 4: Struktura obiskovalcev po nacionalnosti	70
Tabela 5: Trendi gibanja realizacije nočitev v zadnjem desetletju	71
Tabela 6: Trendi gibanja nočitev – domače/tuje	72
Tabela 7: Velikost posameznih turističnih proizvodov	73
Tabela 8: Finančna dimenzija posameznih turističnih proizvodov	75
Tabela 9: Struktura segmentov po nacionalnosti.....	77
Tabela 10: Kolesarski ponudniki in informacijski servisi v občini Tolmin in Kobarid	79
Tabela 11: Ponudniki pohodništva in informacijski servisi v občini Tolmin.....	81

1 UVOD

Destinacija Kobarid-Tolmin na relativno majhnem območju ponuja bogato kulturno in naravno dediščino, ugodne podnebne pogoje, razgiban teren z razglednimi točkami ter izjemno lego med Alpami in morjem. Ima torej vse pogoje za razvoj turizma in športno-rekreativnih dejavnosti. Pohodništvo in kolesarstvo sta kljub izjemnim možnostim še vedno nerazvit in premalo izkoriščen turistični produkt destinacije Kobarid-Tolmin.

Pohodništvo je del identitete slovenskega naroda, gre za tradicionalno panogo, ki pa se je znotraj turizma začela sistematično obravnavati šele v zadnjem desetletju. Zadnje čase postaja kolesarjenje vedno bolj atraktivno, vendar pa po razvitosti kolesarske infrastrukture še vedno zaostajamo za kolesarsko bolj razvitimi državami kot so Nemčija, Švica, Avstrija in Italija. Reliefne razmere na tem območju ustrezajo predvsem gorskim kolesarjem, po asfaltnih in makadamskih cestah pa se lahko zapeljemo tudi s cestnim ter s treking kolesom. Izjemne možnosti izletniških oz. pohodniških in kolesarskih tur privabljajo v t.i. »deželo žive vode« vedno več obiskovalcev, ki se vse bolj zanimajo za aktivno preživete počitnice. Za razvoj pohodniškega in kolesarskega turizma pa je poleg naravnih danosti potrebna tudi mreža dobro vzdrževanih in markiranih pohodniških in kolesarskih poti, gostinsko-namestitvene možnosti, promocijsko-informativno gradivo, še posebej pa specializirani kolesarski in pohodniški ponudniki. Le-teh je na območju Tolmina in Kobarida premalo. Zaradi neustrezne zakonodaje, ki prepoveduje vožnjo v naravnem okolju, prihaja do sporov med gorskimi kolesarji in drugimi uporabniki prostora. Zakonodaja s svojo prepovedjo gorske kolesarje omejuje, hkrati pa negativno vpliva na razvoj kolesarskega turizma. V diplomskem delu so v sklopu te teme predstavljena številna mnenja posameznikov različnih strok.

Pohodniški in kolesarski festivali, prireditve ter projekti so za prepoznavnost in trženje turistične destinacije izrednega pomena. Leto 2013 so najbolj popestrili Festival pohodništva in Soča Outdoor Festival. V naslednjih letih lahko pričakujemo tudi izvedbo pomembnih projektov, ki bodo v Dolino Soče privabili še več pohodniških in kolesarskih turistov.

1.1 Namen in cilj diplomske naloge

V diplomski nalogi želimo predstaviti vlogo in pomen razvoja pohodniškega in kolesarskega turizma destinacije Kobarid-Tolmin. Predstavili in analizirali smo trenutno stanje turizma občine Tolmin in Kobarid ter obstoječe ponudnike in informacijske centre, ki v svoji turistični ponudbi zajemajo tudi pohodništvo in kolesarstvo. Z zbranimi podatki smo poskušali poiskati ugodne rešitve, ki bi pozitivno vplivale na razvoj turističnega produkta pohodništvo in kolesarjenje. Območje Kobarida in Tolmina je zaradi lepe narave, vseh turističnih znamenitosti in zanimivosti, razgibanega površja ter bližine italijanske meje, idealen kraj za razvoj športnega turizma. Z dodatno promocijo in trženjem bi privabil še večje število pohodnikov in kolesarjev, to pa je tudi glavni cilj destinacije.

Cilji naloge so med drugim tudi:

- predstaviti turistično destinacijo Kobarid-Tolmin;
- predstaviti razvoj in pomen pohodniškega in kolesarskega turizma;
- podati predlog za izlet oz. turo po turistično najbolj zanimivih pohodniških in kolesarskih poteh;
- analizirati obstoječe stanje turizma ter turističnega proizvoda pohodništvo in kolesarstvo;
- predstaviti projekte in rešitve, ki bodo pripomogle k razvoju kolesarskega in pohodniškega turizma.

1.2 Metode dela

Diplomsko delo je monografskega tipa, zato smo uporabili deskriptivno metodo. Pri pisanju smo si pomagali z uporabo dostopne in razpoložljive domače in tuje literature ter internetnih strani. Vključili smo študije različnih dokumentacij s področja kolesarstva, pohodništva in turizma; opravljena je bila analiza podatkov iz različne strokovne in poljubne literature ter s svetovnega spleta. Pri izdelavi diplomskega dela smo sodelovali z različnimi lokalnimi institucijami in s predstavniki le-teh. V veliko pomoč so bile tudi lastne izkušnje.

1.3 Opredelitev nekaterih osnovnih pojmov

TURIZEM

Izvor besede turizem je težko določiti. Nekateri avtorji ga iščejo v besedah, kot so: tornos (grščina), tornus (latinščina) in po staro-francoskem izrazu »tour«, ki ga je prevzela tudi angleščina. Beseda »tour« pomeni krožno gibanje oz. krožno potovanje in se najbolj približa dejanskemu pomenu turizma. To opredelitev so povzeli vsi svetovni jeziki (Zorko, 1999).

Definicija turizma še danes ni povsem jasna. Turizem se namreč že vso zgodovino spreminja, je kompleksen in hitro naraščajoč pojav. Berčič, Slak Valek in Sila (2010) menijo, da je definicija turizma po UN WTO (World Tourism Organization) spekter aktivnosti, povezanih s potovanjem in bivanjem oseb izven običajnega življenjskega okolja, vendar za ne več kot eno leto. Turizem zajema vse aktivnosti nekega obiskovalca, ki prenoči ali pa samo obišče kraj, ki ni njegovo stalno prebivališče. Turist je tako vsak, ki potuje, se začasno ustavi ali biva v drugem kraju, ne glede na namen obiska. Izvzete so le osebe s stalnim bivališčem ali delavnim mestom v kraju, ter začasni stanovalci, ki niso obiskovalci (npr. študentje, učenci, vojaki). Prav tako ne sodijo zraven osebe iz okoliških krajev, ki so prišle v drug kraj le po opravkih (Jeršič, 1987).

Turizem je bil v preteklosti novo razvijajoča se dejavnost, v zadnjem času pa si je prislužil vedno večjo pozornost tako v poslovnem svetu kot tudi v akademskih študijah. Turistična dejavnost je postala tudi predmet znanstvene obravnave, vedno bolj pa je zanimiva povezava

turizma z drugimi dejavnostmi, npr. turizem – šport, turizem – ekologija ipd. Turizem je dejavnost, ki ustvarja velike dobičke in se danes v več kot 80 % držav po svetu uvršča med prvih pet najpomembnejših gospodarskih dejavnosti (Berčič idr., 2010).

Berčič idr. (2010) omenjajo, da so na konferenci v Vancouvru (2001) priznali standarde, s katerimi je postalo področje turizma »merjeno«. Razvoj statističnih satelitskih računov je pomemben predvsem zaradi podrobnejše statistike in primerjave med drugimi državami. Na merjenje turizma najbolj vpliva podatek o številu prihodov in številu prenočitev turistov. Za večjo prepoznavnost v svetu mora imeti država, kraj, območje tudi ustrezne pogoje za razvoj turizma. Ti so na eni strani odvisni od želja in potreb turistov, njihovega prostega časa in denarja. Na večji obisk vplivajo tudi naravne, kulturne in druge turistične privlačnosti. Pomembne so tudi prometno-komunikacijske, prenočitvene in prehranske zmogljivosti in storitve. Dobra promocija in turistična ponudba prinašata tudi več turističnega povpraševanja (Zorko, 1999).

ŠPORTNI TURIZEM IN REKREACIJA

Zdrav življenjski slog in aktivno preživljanje prostega časa prihajata v današnjem času vedno bolj v ospredje. Krivec temu je predvsem sedeči način življenja, stres, slaba prehrana in posledično številne zdravstvene težave. Tako domači kot tuji gostje se vedno bolj zanimajo za aktivno preživete počitnice, kjer je zajeto vse – sprostitve, doživetje, športna rekreacija, dobra hrana ter ustrezna namestitve.

»Šport in turizem sta tisti dve med seboj povezani področji, kateri skupaj lahko zadovoljujeta različne potrebe ljudi, ki se kot turisti pojavljajo v različnih turističnih območjih. Povezovanje športa in turizma je skladno tudi s sodobnimi trendi preživljanja počitnic oz. dopusta v evropskem prostoru in tudi širše v svetu« (Frangialli, 2001; Samaranch, 2001; Berčič, 2010, str. 27).

Športno dejavnost v okviru turizma lahko opredelimo s tremi pojavnimi oblikami. Po mnenju Sile in Berčiča (2010) so to športna rekreacija, tekmovalni in vrhunski šport ter športna vzgoja. Športna rekreacija predstavlja aktivni oz. zdravstveno preventivni oddih, wellness turistični program, alpsko smučanje, kolesarjenje idr. Tekmovalni in vrhunski šport se nanaša na gledalce, ki se udeležujejo raznih organiziranih tekmovanj (olimpijske igre, svetovna prvenstva ipd.), na športnike, ki potujejo na prizorišča tekmovanj ter na spremljevalce (trenerji, zdravniki idr.). Športna vzgoja zajema športne dneve, šolo v naravi, šolska športna tekmovanja, ogled športnih prireditev, športne tabore ter druge vsebine.

Šport in športna rekreacija imata v razvoju turizma vse pomembnejšo vlogo, v nekaterih športnorekreacijskih središčih pa celo dominantno vlogo (Planica, Kranjska Gora, Bovec, idr.). Šport in turizem postajata vedno bolj povezani področji, kar se kaže tudi pri oblikovanju celotne turistične ponudbe. Lahko rečemo, da dobro zasnovana športna ponudba bogati turizem ter vpliva na njegov hitrejši razvoj (Berčič, 2010).

POHODNIŠTVO

Izraz pohodništvo označuje način človekovega gibanja, to je hoja. Hoja je ena izmed osnovnih oblik gibanja in ima številne pozitivne učinke na psihosomatično stanje človeka. Je najcenejša športna dejavnost, dostopna vsem v vseh letnih časih.

»Izletništvo, pohodništvo in gornišstvo so dejavnosti, ki združujejo hojo in veselje do bivanja v naravi. O izletu navadno govorimo takrat, kadar gre za časovno in daljinsko krajše pešačenje. Časovno, daljinsko in zmogljivostno zahtevnejšemu izletu pravimo pohod. Izletništvo je torej športna dejavnost, ki se ukvarja s prirejanjem ali udeleževanjem izletov, pohodništvo pa je dejavnost, ki se ukvarja s prirejanjem ali udeleževanjem pohodov« (Kristan, 1993, str. 8).

Izletništvo in pohodništvo za razliko od gornišstva ne iščeta samote in se ne odvijata samo v gorah, temveč predvsem v kulturni krajini, kjer je prisoten človek. Pri pohodništvu gre za zahtevnejšo psihofizično storitev, pri kateri je treba več telesne in organizacijske priprave, več opreme, več prostega časa, več denarja in več pustolovske nagnjenosti (Kristan, 1993). Po drugi strani pa lahko pohodništvo označimo kot nekakšen beg iz vsakdanjega življenja, hitrega tempa in stresa. Ljudje vedno več zahajajo v naravno okolje, kjer si lahko uredijo in zbistrijo misli ter se umirijo. To pa je tudi neke vrste tehnika sprostitve, kar je tudi bistvo rekreacije (Slak Valek, 2010).

Pohodništvo se vedno bolj vključuje tudi v turistične ponudbe, saj ljudje vedno bolj privlači narava, gibanje in sprostitve. Slovenija ima kot alpska dežela dobre naravne pogoje, klimo in relief za razvoj pohodniškega turizma.

KOLESARSTVO

Sila (2010) navaja, da je kolesarjenje monostrukturna ciklična dejavnost vzdržljivostnega tipa in ima pozitiven vpliv na motorične ter funkcionalne sposobnosti. Pozitivne posledice pušča tudi na psihosocialnem področju. Tukaj gre predvsem za beg iz urbaniziranega, stresnega sveta v prijetno naravno okolje, ki nam omogoča sprostitve duha.

Kolesarjenje je v osnovi individualna dejavnost, zelo lepo pa je kolesariti tudi v družbi. Slednje je značilno predvsem za rekreativne oblike športne dejavnosti, kjer lahko zaznamo več pozitivnih dejavnikov: sproščeni medsebojni odnosi, vožnja v zavetrju ter medsebojna pomoč (Sila, 2010).

Kolesarimo lahko na različnih površinah: na posebnih kolesarskih stezah, po bolj ali manj prometnih cestah ter poteh v naravnem okolju. Sobno kolo omogoča rekreacijo v zaprtem prostoru, vedno bolj atraktiven pa postaja tako imenovani »spinning« oz. skupinska vadba na kolesih (Sila, 2010). Kolesarjenje postaja vedno bolj popularna oblika rekreacije, s katero se ukvarjajo ljudje različnih starosti oz. zmogljivosti. Na tržišču tako lahko opazimo številne tipe koles, kot so: gorsko in cestno kolo, trekking kolo, mestno kolo, kruzer idr.

»Kolesarjenje je ena izmed tistih športnih pa tudi transportnih aktivnosti, ki v sebi združuje zelo različne oblike udejstvovanja in se lahko uporablja v različne namene. O kolesarjenju lahko govorimo kot o tekmovalni športni panogi, športnorekreativni in turistični dejavnosti in o načinu prevoza« (Sirše, Berčič, Sila, 2005; Sila, 2010, str. 85). Med vsebinske in organizacijske oblike kolesarjenja tako sodijo: dnevno (utilitarno) kolesarjenje, športno kolesarjenje (gorsko in cestno), športnorekreativno kolesarjenje, izletniško kolesarjenje, popotniško kolesarjenje, gorsko in družinsko kolesarjenje ter turistično kolesarjenje (Sirše, Berčič, Sila, 2005; Sila, 2010).

Slovenija s svojo majhnostjo in razgibanim reliefom ustvarja tako rekoč idealne pogoje za razvoj kolesarstva. Kljub temu pa smo po razvitosti kolesarske infrastrukture še vedno v zaostanku za mnogimi kolesarsko in tudi sicer bolj razvitimi državami (Sila, 2010).

2 ZNAČILNOSTI TURISTIČNEGA OBMOČJA KOBARID-TOLMIN

2.1 Zgodovinski oris

Območje Kobarida in Tolmina ima tako kot celotno Zgornje Posočje bogato zgodovino. Najstarejše najdbe segajo v obdobje 8.000–5.000 pr. n. št., ko so v dveh visokogorskih bivališčih na planini Pretovč in Kuhinji naključno odkrili kamnito orodje (Žorž, 2010).

V bronasti dobi je bila Tolminska pod vplivom svetolucijske kulture. Njena najpomembnejša najdišča so našli na Mostu na Soči, ki velja za največje železnodobno najdišče v jugovzhodnih Alpah. Do sedaj je bilo odkritih okoli 7.000 grobov in 50 zgradb iz železne dobe. Vsi ostanki naj bi segali v obdobje od 1.180 pr. n. št. do 6. stol. n. št. (Žorž, 2010).

Vidni so tudi ostanki iz rimskih časov (2. stol. pr. n. št.), kot so npr. ostanki rimske naselbine na Mostu na Soči. Rimljani so s Posočjem trgovali predvsem zaradi kvalitetne železove rude, iz katere so izdelovali noriško jeklo. Po razpadu Rima (l. 476) je prišla Tolminska pod Gote, zato so se tukajšnji prebivalci začeli umikati v višinske utrdbe. Iz časa preseljevanja ljudstev izhaja tudi arheološko najdišče poznoantične utrdbe Tonocov grad pri Kobaridu, kjer so našli tudi ostanke prvih cerkva na slovenskem. Sredi 6. stol. so na tem prostoru vladali Langobardi, v prvi polovici 7. stol. pa je Tolminsko dosegla tudi prva naselitvena skupina Slovanov (Žorž, 2010).

V 12. stol. je Tolminska pripadala oglejskim patriarhom, v 15. stol. pa goriškim grofom. Zaradi nenehnih menjav zemljiških lastnikov in njihovega slabega ravnanja s prebivalci so se tolminski kmetje začeli upirati. Slednji so bili že dalj časa v sporu z grofom Jakobom Antonom Coroninijem ter Jakobom Bandelom (pobiralec davkov). Leta 1713 je tako izbruhnil tolminski upor oz. »tolminski punt«, katerega povod je bilo zvišanje davkov na meso in vino. Tolminski kmetje so se skupaj s kanalskimi odpravili proti Gorici, kjer so se jim pridružili še ostali uporniki iz bližnje okolice. Oblast je upor nasilno zatrla. Sledile so kazni in usmrtitev enajstih vodilnih upornikov na Travniku 20., 21. ter 23. aprila 1714 (Rutar, 1882). Ta dogodek je navdihnil mnoge pisce, kot so France Bevk, Ivan Pregelj, Alojz Gradnik in številne druge.

*»Kaj je?« gastaldo v Gradu v mizo bije
in zbira hlapce, žbire in vratarje.
»Na Kozlov rob! Na davkarja! Sleparje!
Pijavke! Pse! Galjote!« ljudstvo vpije.
(Alojz Gradnik, Tolminski punt)*

V času Napoleonovih vojn je v letih 1797 in 1805 čez tolminsko ozemlje prodrla francoska vojska. Od tod izhaja tudi ime Napoleonovega mostu čez Nadižo ter v Kobaridu. Tolminska je v bila v 19. stol. mejno območje med Habsburško monarhijo in kraljevino Italijo. Leta 1906 je

bila zgrajena tudi železniška povezava med Jesenicam in Trstom. Prav gradnja Bohinjskega predora, premostitvenih objektov v Baški dolini in mostu čez Idrijco je tamkajšnjemu prebivalstvu prinesla možnost večjega zaslužka (Žorž, 2010).

Zgornje Posočje pa je najbolj zaznamovala prav 1. sv. vojna s soško fronto (1915–1917), v kateri sta se spopadli italijanska in avstro–ogrška vojska. Območje fronte je potekalo od švicarske meje do Jadranskega morja. V 29. mesecih bojevanja, od maja 1915 do oktobra 1917, je bilo na tem območju 12 ofenziv, v katerih je padlo več kot 300.000 vojakov. Zadnja bitka je potekala v Kobaridu, znana tudi pod imenom »Čudež pri Kobaridu«. Avstrijskim vojakom so takrat priskočili na pomoč nemški in s spretnim ter močnim napadom presenetili italijansko vojsko. Območje Kobarida in Tolmina je tako polno ostalin, vojaških pokopališč, spomenikov ter muzejev 1. sv. vojne. Grozote vojne je v pesnitvi Soča opisal pesnik Simon Gregorčič, pomembni pa so tudi zapisi in spomini Ernesta Hemingwaya v romanu Zbogom orožje (Žorž, 2010).

Sledila je italijanska okupacija, kjer se je po zmagi fašizma spremenil tudi odnos Italije do priključenega slovenskega ozemlja. Tudi na Tolminskem je bila dejavna ilegalna protifašistična organizacija TIGR, ki se je kmalu po začetku 2. sv. vojne povezala s partizanskimi enotami. Ob koncu vojne je bila Tolminska razdeljena na dva dela. Tukaj je namreč potekala meja med Italijo in Jugoslavijo. Na tem območju so leta 1943 ustanovili 3 narodnoosvobodilne brigade – Gregorčičeve brigade. Zanje so značilni pohodi v Beneško Slovenijo, dajanje moštva drugim enotam in velike človeške izgube. Mesto Tolmin je bilo osvobojeno 30. aprila 1945. Tolminska je bila znova združena leta 1947, ko se je meja premaknila na greben Kolovrata (Žorž, 2010).

2.2 Geografski oris

2.2.1 Geografski položaj in prometna lega

Občini Kobarid in Tolmin se nahajata na severozahodni strani Slovenije v Zgornjem Posočju, na stičišču dinarskega, alpskega in predalpskega sveta. Zgornje Posočje, ki ga poleg Tolmina tvorita še občini Kobarid in Bovec, je bilo vse do leta 1995 povezano v skupni občini Tolmin. Danes pa je to območje upravna enota Tolmin (Mrak, 2010).

Občina Tolmin je tako kot Kobarška del Goriške regije. S 382 km² površine se med slovenskimi občinami uvršča na 3. mesto. Upravno središče občine je mesto Tolmin (Slika 1), ki leži na nadmorski višini 180 m in šteje po podatkih SURS-a za leto 2013 3.462 prebivalcev. Občina meji na sosednjo Italijo ter slovenske občine Kobarid, Bohinj, Železniki, Cerklje, Idrija, Nova Gorica in Kanal. Na severu jo obdaja greben Peči, na zahodu hribovje, ki prehaja v gričevnat svet Slovenske Benečije. Na vzhodu zajema območje Idrijskega in Cerkljanskega hribovja, na jugovzhodu pa kraški planoti Banjšice in Trnovski gozd (Mrak, 2010).

Slika 1 .Tolmin (Leonardo Imi, 2009)

Občina Kobarid se razprostira na 193 km² s 4.172 prebivalci (SURS, 2011). Na severu meji z občino Bovec, na vzhodu na občini Bohinj in Tolmin, zahodna in južna meja pa se pokriva z državno mejo med Slovenijo in Italijo. Gre za razgibano površje, ki ga na severozahodu obkroža pogorje Stola, na jugu Matajurja, preko Soče pa Krnsko pogorje. V občini se nahaja tudi najzahodnejša vas Robidišče skupaj z najzahodnejšo točko Slovenije (46°17' s. g. š., 13°22' s. g. d.). Mesto Kobarid (Slika 2) je sedež občine s 1.133 prebivalci (SURS, 2013). Leži ob vznožju griča sv. Antona na nadmorski višini 234 m.

Slika 2. Kobarid (Matevž Lenarčič, 2003)

Tolmin in Kobarid sta dosegljiva z več strani. Vstopimo lahko preko glavne ceste skozi dolino Idrijce, preko cestnih povezav med Novo Gorico in Bovecem ter z italijanske strani (Čedad, Učēja). Edina železniška postaja se nahaja na Mostu na Soči in nudi povezavo med Baško grapo in Novo Gorico.

2.2.2 Naravne geografske značilnosti

Reliefne in geološke značilnosti

Najvišjo točko na območju občine Tolmin in Kobarid predstavlja vrh Krna z 2.245 m, najnižja točka pa se nahaja v bližini sotočja Vogrščka in Soče (ok. 110 m). Gre za izrazito raznoliko in pestro površje z globokimi in ozkimi dolinami obdanih s strmimi pobočji, katerih nadmorska višina presega slovensko povprečje. Ravnine so predvsem produkt rek, ki so jih ustvarile na svoji poti. Skozi Kobarid in Tolmin si je pot utrla reka Soča po tektonski prelomni coni, ki je domnevno nastala v zadnjih dveh ali treh milijonih let. Današnjo pokrajino na tem območju naj bi izoblikoval soški ledenik, katerega najdaljši krak je v pleistocenu segal od Zadnje Trente do Mosta na Soči v dolžini 60 km. Novejše raziskave so pokazale, da temu ni tako. Soški ledenik naj bi bil mnogo manjši, pomembnejše pa so na oblikovanost površja vplivali razni pobočni procesi in potresi. Območje Kobarida in Tolmina spada med potresno ogrožena območja, predvsem zaradi zapletene geološke in tektonske zgradbe (Mrak, 2010).

Ta prostor predstavlja stičišče rečnega, ledeniškega in kraškega tipa reliefa. Rečni relief oblikujeta dve vrsti procesov, tj. odnašanje in odlaganje materiala. Lep primer je reka Soča, ki je skupaj s svojimi pritoki izdolbla globoka korita, grape, soteske in ozke doline. Opazne so tudi sledi ledeniškega preoblikovanja. Soški ledenik je zapolnil Zgornjo Soško dolino, vendar so novejše raziskave pokazale, da ni nikoli segal do Tolmina. Ohranile so se čelne morene, krnice, prodni in peščeni nasipi, jezera ter globoke in široke koritaste doline. Dolina Tolminke, med Pologom in izvirom Tolminke, je primer največjih ostankov ledenika. Istočasno je na tem območju potekalo tudi zakrasovanje v karbonatnih kamninah. Dinarski kras najdemo na Banjški planoti in delu Trnovskega gozda, alpski kras pa v višjih predelih tolminskih in kobariških gora. Primer takšnega krasa so zlasti jame in brezna. Znana je Pološka, Dantejeva jama ter jamski sistemi na področju Tolminskega Migovca (Lipušček).

Klimatske značilnosti

Na območju Kobarida in Tolmina se v glavnem zaznajo vplivi submediteranskega, zmerno-celinskega ter v višjih predelih tudi gorskega podnebja. Za submediteransko podnebje, ki sega ob reki Soči navzgor do Tolmina, je značilno, da so povprečne januarske temperature nad ničlo, julijske pa nad 20°C; oktobrske temperature so višje od aprilskih. Drugi prevladujoči tip podnebja pa je zmerno-celinsko podnebje s povprečnimi letnimi temperaturami 8–10°C; v najhladnejšem mesecu se temperature gibljejo od 0 do –3°C, v najtoplejšem pa od 15 do 20°C. V višjih predelih ima nadmorska višina velik vpliv na temperaturne razmere. Predeli gorskih grebenov, ki segajo nad 1.500 m spadajo v podnebje gorskega sveta. Povprečne temperature najhladnejšega meseca padejo pod –3°C; temperature najtoplejšega meseca se na višini 1.500 m gibljejo nad 10°C, nad 2.000 m pa pod 10°C (Mrak, 2010).

Celotno območje prejme precej padavin prav zaradi mediteranskega vpliva z juga in privetrne

lege gorskega grebena na severu. Gorske pregrade nad levim bregom Soče prejmejo do 3.500 mm padavin letno, kar je visoko nad slovenskim povprečjem (1.567 mm padavin). Najmanj padavin pade februarja, največ pa novembra (Mrak, 2010).

Snežna odeja se v nižjih predelih Tolminske ne obdrži dolgo, v povprečju traja 21,5 dni. V višjih predelih pa se sneg obdrži več kot 60 dni (Mrak, 2010).

Megla je v Tolminski kotlini pogost pojav, predvsem jeseni in pozimi pride do tako imenovane temperaturne inverzije. Prevladujoči vetrovi so severovzhodni in jugovzhodni, severni in južni veter pa pihata redkeje (Mrak, 2010).

Hidrografske značilnosti

Reke na območju občine Tolmin in Kobarid imajo v zgornjem toku zaradi velikega strmca precejšno erozijsko moč, v srednjem in spodnjem toku pa zasipavajo doline in svoje struge. Največja in najbolj raznolika reka na tem ozemlju je reka Soča, ki ima v svojem zgornjem delu toka snežni režim. Reka Nadiža in Idrijca imata dežno-snežni režim, Bača snežno-dežnega, Tolminka pa prehodno-snežnega. Vodotoki na tem območju imajo hudourniški značaj. Hitra in velika nihanja vodostaja pripeljejo občasno tudi do hudih poplav (Mrak, 2010).

Rastlinstvo in živalstvo

Vegetacija na tem območju je pestra. V visokogorskem svetu (Črna prst, Porezen, Krnsko pogorje, Kolovrat, Stol, Matajur...) lahko najdemo kar nekaj endemičnih vrst, kot so ozkolistna preobjeda, soška smiljka, mlahava bilnica, zoisova zvončnica, malocvetni repnjak, virginska mladomesečina, gorski otavčič, alpske možine idr. Večina pobočij je porasla z gozdom. Na prisojnih pobočjih najdemo drevesne združbe bukev, belega gabra in velikega jesena, na osojnih pobočjih pa predvsem bukov gozd. V višjih predelih so rastišča smreke, gorskega javorja in tudi macesna (Bizjak, 2008).

Srnjad je najštevilčnejša vrsta divjadi na tem prostoru. Veliko je jelenjadi ter divjih prašičev, v visokogorju pa najdemo tudi svizce, planinske zajce in gamse. Med zvermi so najbolj prisotne lisica, kuna belica, kuna zlatica, podlasica, divja mačka, ris, dihur in jazbec. Ob vodnih površinah lahko opazimo pižmovko, v gozdovih pa polha in veverico. Na tem območju gnezdi veliko ptic. Številčno zadovoljive so vrste kur, kot npr. ruševac, belka, gozdni jereb, ponekod tudi divji petelin. V višjih predelih opazimo planinskega orla, beloglavega jastreba in druge ujede. Na močvirnih površinah najdemo zelo razširjeno raco mlakarico, malega ponirka, zelenonogo tukalico in sivo čapljo. Razširjene so tudi sove, golobi, kukavice, planinska kavka, sraka, šoja in druge. Izrednega pomena je kosec, ki sodi med ogrožene živalske vrste v svetovnem merilu. Zasledimo lahko tudi različne vrste plazilcev (pozidna kuščarica, belouška, gož, modras, gad) ter dvoživk (močerad, krastača). Velik pomen na tem področju pripisujemo

ribam. Večje vodotoke, kot so Soča, Nadiža, Bela, Tolminka, Bača in Idrijca, naseljuje več vrst postrvi: šarenka, soška postrv, potočna postrv in njuni križanci. V tukajšnjih vodah najdemo glavača, lipana in vrste iz družine krapovcev (Bizjak, 2008).

Najbolj znana vrsta tega območja je prav soška postrv (*Salmo trutta marmoratus*), endemit Jadranskega povodja. Sprva je bila to edina vrsta postrvi v Zgornjem Posočju, leta 1906 pa so naselili še potočno postrv. To dejanje se je izkazalo za zmotno, saj sta se vrsti začeli med seboj križati. Gensko čisti primerki soške postrvi so se ohranili le v odmaknjenih delih. Gradnja ribogojnic je pripomogla k ponovnemu naseljevanju soške postrvi (Bizjak, 2008).

2.2.3 Družbeno geografske značilnosti

Demografske značilnosti

Sredi leta 2011 je imela Občina Tolmin 11.626 prebivalcev. Gostota naseljenosti je znašala 30 prebivalcev na kvadratni meter, kar je manj od slovenskega povprečja (101 prebivalcev na km²). Naravni prirastek je bil negativen, znašal je -3,8 (v Sloveniji 1,6). Selitveni prirastek je bil v tem letu pozitiven, znašal je 1,9. Podobna slika velja tudi za Občino Kobarid, ki je leta 2011 štela 4.217 prebivalcev. Gostota naseljenosti je tudi tu manjša kot v Sloveniji, znašala je 22 prebivalcev na km². Naravni prirastek je bil pozitiven (0,2), selitveni pa enak nič. V obeh občinah prevladuje starejše prebivalstvo, povprečna starost občanov je 44,5 let (SURS, 2011).

Poselitev so v veliki meri narekemale reliefne razmere. Največja koncentracija poselitve je tako na 200–300 m nadmorske višine, v dolinah in ravninskem svetu, saj je tu več možnosti za zaposlitev. V ožjih predelih občine pa je poselitev redka. V Občini Tolmin je 72 naselij, v Občini Kobarid pa 33 naselij. Po večini gre za gručasta naselja. Na zmanjševanje števila prebivalstva sta vplivali tudi 1. in 2. sv. vojna. Zlasti po 2. sv. vojni se je zaradi razvoja industrije zmanjšalo število prebivalcev, ki so se ukvarjali s kmetijstvom. Veliko ljudi se je zato začelo priseljevati v večja naselja. Danes se predvsem mladi odseljujejo v Tolmin, Kobarid in druge kraje po Sloveniji, starejši pa ostajajo na kmetijah. Glavna vzroka za odseljevanje sta predvsem pomanjkanje delovnih mest ter slabe prometne povezave (Mrak, 2010).

Gospodarska struktura

Najstarejša dejavnost na Tolminskem je živinoreja, predvsem pašništvo. To je omogočilo pridelovanje izvrstnega tolminskega sira, ki mu domačini pravijo Tolminc. Po letu 1956 je število kmečkega prebivalstva začelo izrazito upadati. Opuščanje kmetijstva je postopoma privedlo do zaraščanja pašnikov in opuščanja planin. V zadnjem času se stvari obračajo na bolje, saj so turistične kmetije in lokalna hrana vedno bolj privlačne za turiste. Na tem prostoru imajo pomembno vlogo tudi lov, ribolov in gozdarstvo (Mrak, 2010).

Industrija se je tu začela razvijati takoj po 2. sv. vojni. Razvila so se zlasati lesna, elektro, živilska in gradbena podjetja ter razne vrste obrti. Največja podjetja so Hidrija AET, Metalflex in TKK. V obeh občinah se je v zadnjem času začel vse bolj razvijati tudi turizem. Zaradi pestrega reliefa in naravnih danosti je to območje primerno za razne športne in rekreacijske dejavnosti, ogled naravnih in kulturnih znamenitosti ter kulturnih in zabavnih prireditev (Mrak, 2010).

2. 3 Turistična ponudba

Turistična ponudba obsega naravne, kulturne, zgodovinske ter sodobne danosti. Sem sodijo tudi športno turistična ponudba, kulinarika in prireditve, ki prav tako služijo vsebini bivanja in poteka obiskovalcev. Največji atraktivnosti v okolici Tolmina so Tolminska korita in Javorca, na Kobariškem pa slap Kozjak in Kobariški muzej. V nadaljevanju so opisane samo poglobljene atrakcije območja Kobarid-Tolmin.

2.3.1 Naravne znamenitosti

TOLMINSKA KORITA

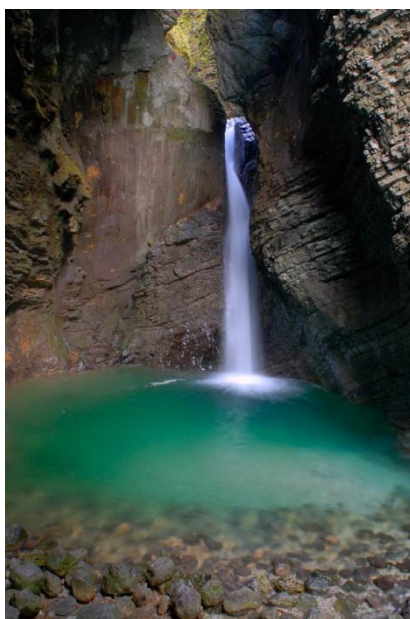
Eno izmed najveličastnejših naravnih znamenitosti predstavljajo prav Tolminska korita, ki vsako leto privabljajo številne obiskovalce. Po podatkih LTO Sotočja je v letu 2012 Tolminska korita obiskalo 27.484 ljudi, tako je to najbolj obiskana naravna znamenitost na območju Tolmina in Kobarida. Gre za skupno ime korit Tolminke in reke Zadlaščice, katerih sotočje predstavlja najnižjo točko Triglavskega narodnega parka (180 m). Skozi korita je speljana urejena učna pot. Največja zanimivost korit Tolminke je Hudičev most, ki utira pogled na 60 m globok kanjon ter termalni izvir. V soteski Zadlaščice si lahko ogledamo Skakalce in Medvedovo glavo (slika 3), v smeri vasice Zadlaz-Čadrg pa leži Dantejeva ali Zadlaška jama. Čez Hudičev most vodi asfaltirana cesta, ki nas pripelje do vasice Čadrg, ki slovi po odličnem siru in skuti ter eko kmetijstvu. Tu se nahaja tudi skupnost Srečanje Don Pierina Gelminija ("Naravne znamenitosti", 2013).

Slika 3. Medvedova glava v Tolminskih koritih (Matevž Lenarčič, 2003)

SLAP KOZJAK

Potok Kozjak izvira visoko pod Krnčico (2.142 m) in se skozi številna korita izliva v reko Sočo. V iztočnem ustju potoka se nahaja najslikovitejši slovenski slap – Veliki Kozjak (Slika 4), ki je tudi del znamenitosti povezanih v Kobariški zgodovinski poti. Slap je visok 15 m in pada v modrozelen tolmun, obdan s skalovjem. Okolje ustvarja mnogim obiskovalcem posebno razpoloženje. Je najbolj obiskana naravna znamenitost na območju Kobarida ("Naravne znamenitosti", 2013).

Slika 4. Slap Kozjak (Janko Humar, 2010)

REKA SOČA

*Krasna si, bistra hči planin,
brhka v prirodi si lepoti,
ko ti prozornih globočin
nevihte temne srd ne moti,
krasna si, hči planin!*

(Simon Gregorčič, Soči)

Reka Soča, bistra hči planin, kot jo je poimenoval pesnik Simon Gregorčič, velja za eno izmed najlepših evropskih rek. Izvira v osrčju Triglavskega narodnega parka v dolini Trente in se po 140 km izliva v Jadransko morje (blizu Trsta). Njena smaragdna barva je simbol prebujanja in obnavljanja. Dolina Soče je s svojimi zakladi priljubljena turistična destinacija. Njene brzice privabljajo mnogo kajakašev in raftarjev kot tudi privržencev hidrospeeda in soteskanja. Reka Soča in njeni pritoki so tudi raj za muharjenje, edini dovoljen način ribarjenja v dolini Soče. Ribiči se najbolj navdušujejo nad znamenito soško postrvjo.

Levi in desni breg Soče pod Kobaridom, kjer je soteska najožja, povezuje Napoleonov most (Slika 5). Kamnit je bil zgrajen leta 1750, ime pa je dobil po Napoleonovih četah, ki so po njem korakale proti Predelu. Pod mostom se nahajajo 200 m dolga korita Soče, ki predstavljajo veličasten zaključek Kobariške soteske ("Naravne znamenitosti", 2013).

Slika 5. Napoleonov most v Kobaridu (Željko Cimprič, 2008)

REKA NADIŽA

Nadiža je ena izmed najčistejših in najtoplejših alpskih rek. Izvira pod dolgim grebenom Stola in se izliva v italijansko reko Tor. Na svoji poti ustvarja številna prodišča, tolmane in korita. V poletnih mesecih je to priljubljen kraj za ribiče in kopalce. Najlepša kopališča najdemo na Robiču, v Podbeli, ob Napoleonovem mostu ter v vasi Logje ("Naravne znamenitosti", 2013).

Čez Nadižo se vzpenja arhitekturni spomenik Napoleonov most, zgrajen okoli leta 1812 (Slika 6).

Slika 6. Napoleonov most čez Nadižo (Matevž Lenarčič, 2004)

KOSEŠKA KORITA

Skozi vasico Koseč je speljana urejena sprehajalna pot, ki nas popelje do 60 m globokih Koseških korit. Ta divja in težko dostopna korita je na svoji poti izdelal potok Brsnik (Slika 7) ("Naravne znamenitosti", 2013).

Slika 7. Koseška korita (Osebni arhiv, 2013)

RUTARSKA LIPA

Vasica Rut leži nad Baško grapo in se uvršča med eno izmed najlepših gorskih vasic. Njena posebnost je stara rutarska lipa, katere obseg je več kot 8 m (Slika 8) ("Naravne znamenitosti", 2013).

Slika 8. Rutarska lipa (Janko Humar, 2010)

KAMNITA GOBA

Med znamenitosti Tolminske sodi tudi kamnita goba, ki se nahaja pod vasico Krn. Je eden izmed najlepših geomorfoloških pojavov v Sloveniji. Visoka je 9 m, njen klobuk ima premer 6 m, zgrajena pa je iz masivnega apnenca in krušljive breče (Slika 9) ("Naravne znamenitosti", 2013).

Slika 9. Kamnita goba (Janko Humar, 2011)

SLAP PRŠJAK, SLAP SOPOTA IN SLAP BERI

V vasicah pod Krnom, v Baški grapi in dolini Trebušice se nahaja območje slapov. Med najlepše se uvrščajo prav slap Pršjak (Slika 10) v dolini Trebušice (priljubljen tudi med navdušenci soteskanja), slap Sopota (Slika 11) v bližini vasice Podmelec in Ljubinj ter slap Beri v Poljubinju (Slika 12). ("Naravne znamenitosti", 2013). V vasicah pod Krnom se nahajata tudi Gregorčičev slap in slap Brinta, vendar pa nimata urejenega dostopa.

Slika 10. Slapovi na Pršjaku
(Janko Humar, 2008)

Slika 11. Slap Sopota
(Janko Humar, 2010)

Slika 12. Slap Beri
(Matevž Lenarčič, 2009)

2.3.2 Kulturno zgodovinske znamenitosti

JAVORCA, SPOMINSKA CERKEV SVETEGA DUHA

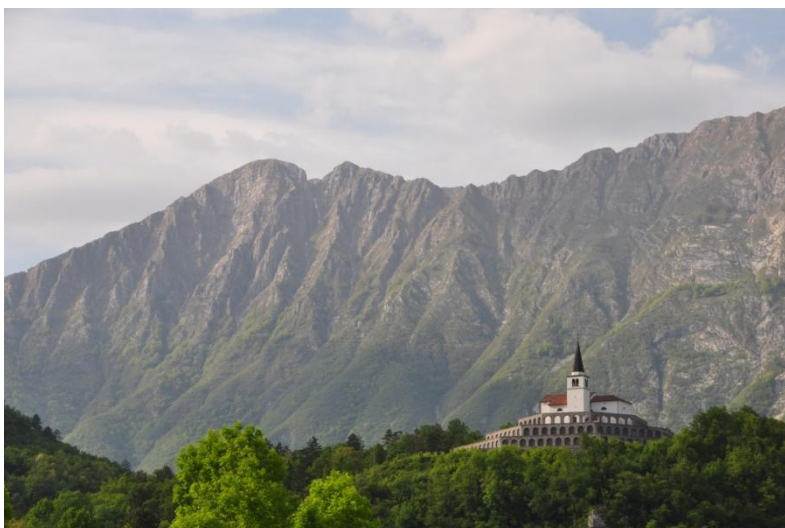
Nad planino Polog se nahaja spominska cerkev Sv. Duha v Javorci (Slika 13), eden izmed najlepših sakralnih spomenikov na Slovenskem. Zgradili so jo avstro-ogrski vojaki v času 1. sv. vojne, ko je v Dolini Soče potekala soška fronta (1915–1917). Stopnišče in spodnji del je kamnit, zgornji del pa lesen. Posebnost te cerkvice je predvsem njena notranjost, ki je obarvana v značilnem secesijskem slogu ter knjiga mrtvih. Gre za hrastove plošče, v katerih je po sistemu vojaške hierarhije vžganih 2.564 imen padlih avstro-ogrskih vojakov, pokopanih na Ločah pri Tolminu. Zunanjščino krasijo 20 grbov takratnih avstro-ogrskih dežel, nad vhodom pa sončna ura, grb monarhije in napis PAX (mir). Od leta 2007 nosi tudi znak evropske kulturne dediščine in velja za najlepši spomenik 1. sv. vojne. Vključena je tudi v Pot miru – zgodovinsko pot, ki povezuje ostaline in spomenike 1. sv. vojne v Zgornjem Posočju ("Kulturno zgodovinske znamenitosti", 2013). Po podatkih LTO Sotočja je v letu 2012 cerkvico obiskalo kar 5.714 ljudi.

Slika 13. Javorca, spominska cerkev Svetega Duha (Janko Humar, 2011)

ITALIJANSKA KOSTNICA

Kostnica leži na Gradiču v Kobaridu in hrani 7.014 posmrtnih ostankov italijanskih vojakov, padlih v 1. sv. vojni. Zgrajena je v obliki osmerokotnika, na vrhu pa stoji cerkev Sv. Antona, posvečena 1696 leta (Slika 14). Kot zanimivost lahko omenimo še, da je kostnico leta 1938 otvoril Benito Mussolini ("Kulturno zgodovinske znamenitosti ", 2013).

Slika 14. Italijanska kostnica – Sv. Anton (Janko Humar, 2010)

TONOCOV GRAD

Tonocov grad, vzpetina v bližini Kobarida, se uvršča med najpomembnejše poznoantične višinske naselbine v vzhodnih Alpah. Ta prostor je bil zaradi odlične pozicije poseljen v različnih obdobjih, od bakrene dobe do srednjega veka. Tonocov grad je tudi del Kobariške zgodovinske poti (Slika 15) ("Kulturno zgodovinske znamenitosti", 2013).

Slika 15. Tonocov grad (Janko Humar, 2009)

NEMŠKA KOSTNICA

Blizu sotočja reke Soče in Tolminke je bila leta 1938 zgrajena nemška kostnica, v kateri je pokopanih 965 vojakov. Posebnost kostnice so vhodna kovana vrata, oblikovana iz puškinih

cevi. Notranjost kapele je obdana z imeni padlih vojakov, sredi prostora pa se nahaja grobnica neznanemu vojaku, na katero v času sončnega solsticija posije žarek (Slika 16) ("Kulturno zgodovinske poti", 2013).

Slika 16. Nemška kostnica v Tolminu (Kraji – Slovenija, 2013)

MUZEJI NA PROSTEM 1. SV. VOJNE: KOLOVRAT, ZAPRIKRAJ, MENGORE IN MRZLI VRH

Eden izmed muzejev na prostem se nahaja na vrhu grebena Kolovrat z odličnim razgledom na Krn in okolico. Ogledamo si lahko ostaline sistema tretje obrambne črte, ki so jo Italijani poimenovali »linea d'armata«. Tu poteka tudi meja med Slovenijo in italijansko Benečijo (Slika 17).

Urejen muzej je tudi med planino Zaprikraj in Predolino, kjer lahko vidimo dobro ohranjene in obnovljene položaje italijanske prve obrambne črte. Na planini Zaprikraj lahko v poletnem času kupimo tudi domač sir in skuto.

Območje Mrzlega vrha je prepleteno s številnimi jarki, kavernami in drugimi ostalinami avstro–ogrske in italijanske prve obrambne črte. Z vrha hriba imamo lep razgled na dolino in nekdanje bojišče soške fronte.

Po vzpetini Mengore so mimo ostalin prve avstro–ogrske obrambne črte speljane sprehajalne poti. Na vrhu stoji cerkvica Device Marije z lepim razgledom na okoliške vasi in hribovje. Mengore so tako kot vsi muzeji na prostem del Poti miru ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 17. Muzej na prostem – Kolovrat (Tamino Petelinšek, 2013)

MARIJINA CERKEV NA PONIKVAH (ŠENTVIŠKA PLANOTA)

Cerkev so v času druge svetovne vojne požgali nemški vojaki. Z domiselno rekonstrukcijo Jožeta Plečnika se uvršča med najlepše sakralne spomenike (Slika 18) ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 18. Marijina cerkev na Ponikvah (Popotovanjazanniken.blogspot.com, 2013)

MUZEJSKI VLAK

Muzejski vlak nas popelje po bohinjski železnici skozi Baško grapo, ob Soči, čez Solkanski most vse do Krasa. Pot vodi čez številne predore, mostove in viadukte, od katerih sta najpomembnejši Bohinjski predor (najdaljši slovenski železniški predor, 6.327,3 m) ter Solkanski most (z največjim kamnitim lokom v Evropi) (Slika 19) ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 19. Muzejski vlak (Leon Hmeljak, 2006)

KOBARIŠKI MUZEJ

Kobariški muzej je muzej prve svetovne vojne. Njegova tematika opisuje dogodke na soški fronti, še posebej natančno pa se dotakne 12. soške bitke, znane kot »preboj pri Kobaridu«. Muzej je dobil najvišje državno priznanje, je eden izmed najboljših evropskih muzejev, saj je leta 1993 prejel muzejsko nagrado Sveta Evrope (Slika 20) ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 20. Kobariški muzej (Arhiv LTO Sotočje, 2013)

TOLMINSKI MUZEJ

Tolminski muzej se nahaja v središču Tolmina v nekdanji Coroninijevi graščini in hrani bogato etnološko in arheološko dediščino. Na razstavi si lahko ogledamo arheološke najdbe z Mosta na Soči, predstavljena je zgodovinska bivalna kultura na Tolminskem, lepo je

predstavljen tudi tolminski kmečki upor (1713). V spodnjih prostorih se nahaja tudi galerija, namenjena različnim razstavam, ter poročna soba (Slika 21) ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 21. Tolminski muzej (Janko Humar, 2010)

SIRARSKI MUZEJ OD PLANINE DO PLANIKE

To je muzej Mlekarne Planika, ki obiskovalcem predstavi dediščino planinskega pašništva z zgodovinsko etnološko zbirko in dokumentarnim filmom. V njihovi trgovini lahko kupimo sir Tolminc, druge mlečne izdelke in tipične izdelke domače obrti (Slika 22) ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 22. Zgodovinsko etnološka zbirka Od planine do Planike (Slovenia.info, 2013)

ARHEOLOŠKI MUZEJ MOST NA SOČI

V muzeju si lahko ogledamo ostanke obsoške prazgodovinske naselbine ter staroželeznodobnega, halštatskega naselja. Arheologi pričajo o obstoju svetolucijske kulture, saj so na tem ozemlju odkrili okoli 7.000 grobov. V muzeju so tudi ostanki hiš, ki so bili sestavni del ulice. Arheologi so jih poimenovali kar Obrtna ulica (Slika 23) ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 23. Arheološki muzej Most na Soči (Tolminski muzej, 2013)

ROJSTNA HIŠA SIMONA GREGORČIČA

Gre za edinstven etnološki spomenik, kjer si lahko ogledamo razstavo pesnikovih del in kjer lahko dobimo predstavo o stavbarstvu in življenju takratnih prebivalcev vasice Vrsno (19.stol) (Slika 24).

V okolici Tolmina in Kobarida si je vredno ogledati tudi Briginjski muzej s starim vaškim jedrom, etnološki spomenik Domačija Cirila Kosmača, Jakovno hišo v Podbrdu z razstavo o zgodovini Baške grape ter primer črne kuhinje v hiši na Robidišču. Zanimive so tudi slike iz peska slikarke Stanke Golob, eksponat delavnice Kovačije Kogoj, zbirka svetolucijske keramike ter zasebne muzejske zbirke (ostanki iz prve svetovne vojne) ("Muzeji, zbirke in galerije", 2013).

Slika 24. Rojstna hiša Simona Gregorčiča (Slovenia.info, 2013)

2.3.3 Kulinarika

SPECIALITETE IZ LOKALNEGA OKOLJA

Dar planinskega raja predstavlja sir Tolminc (Slika 25) z zaščitnim poreklom. Leta 2002 je postal zaščiten na nacionalni ravni, marca 2012 pa še s strani Evropske skupnosti. Je trd polnomastni sir, izdelan iz surovega ali pa iz termiziranega kravjega mleka. V Tolminu lahko poleg tolminskega sira poizkusimo tudi domačo skuto, polento in narezek. Največja specialiteta pa je tolminska frika. To je na tanko narezan krompir in sir Tolminc (ponekod dodajo tudi jajce), ki ju zapečemo na obeh straneh ter postrežemo s polento, kruhom ali solato.

Na območju Tolmina in Kobarida lahko poizkusimo tudi vrsto domačih žganj, izmed katerih je še posebej znana Medvedova kri v vasici Poljubinj. Na Mostu na Soči nam lahko postrežejo z odlično postrvjo, na Kobariškem pa so znani po sladici kobariški štruklji.

Slika 25. Sir Tolminc in polenta (Janko Humar, 2011)

KOBARIŠKI GASTRONOMSKI KROG

V Kobaridu se nahajajo priznane restavracije povezane v Kobariški kulinarčni krog: Gostišče Jazbec, Gostilna Breza, Restavracija Kotlar, Hotel Hvala – restavracija Topli val in Hiša Franko. Vse ponujajo izvrstno hrano od domačih specialitet, morske hrane ter eksotike.

2.3.4 Prireditve

Dolina Soče postaja vedno bolj prepoznavna tudi po različnih športnih, kulinarčnih, glasbenih, etnoloških in drugih prireditvah.

KOBARID

Pustovanje v Drežnici

Na Kobariškem je eden izmed najbolj prepoznavnih dogodkov prav drežniški pust, kjer se neporočeni fantje sprehajajo po vasi z lesenimi maskami TA LEPIH in TA GRDIH (Slika 26).

Slika 26. Pustovanje v Drežnici (Arhiv LTO Sotočje, 2013)

Festival Soške postrvi

V začetku septembra poteka večdnevni Festival soške postrvi. Gre za izobraževalni, kulinarčni in tekmovalni ribiški dogodek.

Festival štrukljev in krapcev

Gre za gastronomski in družabni praznik z degustacijo in prodajo štrukljev in krapcev. Festival se odvija na osrednjem kobariškem trgu v začetku oktobra.

Festival pohodništva

V septembru in oktobru je v dolini Soče vsako leto organiziran Festival pohodništva. Program zajema organizirane pohode pod vodstvom izkušenih vodnikov. V sklopu festivala so na voljo tudi razstave in predavanja.

TOLMIN

Eko praznik

V Tolminu se zvrstijo številne stojnice, kjer obiskovalci lahko poizkusijo in kupijo produkte ekoloških kmetij (maj).

GM40

Gorsko-tekaška preizkušnja, ki poteka na območju štirih občin: Bohinj, Cerkljeva, Tolmin in Železniki. Dolžina proge je 42.195 km s kar 5.600 m višinske razlike (junij).

Punk Rock Holidays

Poletna sezona glasbenih festivalov se od leta 2011 začne z največjim Punk Rock festivalom v regiji. Štiridnevni glasbeni festival privabi vsako leto več kot 3.000 ljubiteljev punk rock glasbe.

Metaldays

Konec julija se mesto Tolmin spremeni v raj za poslušalce metal glasbe. Gre za enotedenski festival na prostem, ki vsako leto privabi več kot 11.000 ljudi. Prvi Metalcamp je bil organiziran že leta 2004 in od takrat naprej poteka vsako leto. Leta 2013 so ga preimenovali v Metaldays (Slika 27 in 28).

Slika 27. Letalski posnetek festivala Metaldays (Matevž Lenarčič, 2013)

Slika 28. Festival Metaldays (Arhiv LTO Sotočje, 2013)

Sajeta

Festival alternativne glasbe in kreativnih delavnic. Prireditev se odvija vsako leto v avgustu.

Overjam International Reggae Festival

Slovenski, italijanski in avstrijski organizatorji so združili moči in ustvarili Overjam Reggae Festival na priljubljeni lokaciji ob sotočju reke Tolminke in Soče. Tridnevni festival se odvija v sredini avgusta. Poleg glasbe se lahko sprehodimo po stojnicah, obiščemo delavnice neprofitnih organizacij ali pa poskusimo dobro hrano in pijačo.

Soča Outdoor Festival

Festival je bil prvič organiziran v Kobaridu, z letošnjim letom (2013) pa je dobil prizorišče v Tolminu. Gre za športni dogodek, kjer se tekmovalci pomerijo v gorskem kolesarstvu, teku in speedglidingu. Organizirani so tudi spusti po reki Soči, pohodi in kolesarske ture.

2.3.5 Šport in rekreacija

Športno-rekreativni turizem igra na območju Kobarid-Tolmin pomembno vlogo. Zaradi pestre ponudbe privablja vedno več obiskovalcev. Vsako leto se na tem območju prirejajo tudi športno-rekreativne in turistične prireditve ter razna tekmovanja. Vsi, ki imajo interes se lahko udeležijo rekreativnih tekov, nogometnih in košarkaških turnirjev, pohodov, skokov z mostu v Sočo, tekem jadralnega padalstva idr.

VODNI ŠPORTI

Plovba po Soči je bila nekoč dostopna samo tekmovalnim kajakašem, danes pa je to ena izmed glavnih turističnih ponudb. Obiskovalci lahko izbirajo med številnimi športnimi agencijami in se z lokalnimi vodniki spustijo po brzicah reke Soče. Za samostojno plovbo pa je potrebna dovolilnica, ki jo lahko kupimo v vseh športnih agencijah ter pri drugih ponudnikih.

V Občinah Tolmin in Kobarid deluje kar 7 športnih agencij: *Športna agencija TAMI, MAYA športni turizem, Positive Sport, X Point – Outdoor center, A2 Rafting, Soča Trend in Alpin Action*.

Športna agencija TAMI na Mostu na Soči nudi izposajo čolnov za mirne vode, predvsem kanujev. Ostale agencije imajo v stalni ponudbi izposajo in vodene vožnje z *rafti* in *mini rafti*, spust s *kajakom* (Slika 30), *kanujem, rečnim bobom*, atraktivno je tudi *soteskanje*. Positive Sport kot zanimivost ponuja *tubing* – spust po reki z zračnico in veslom. Alpin Action pa predstavlja novost na divjih vodah, to sta *riverbug* in *SUP*. Riverbug je napihljivo plovilo, ki ga usmerjamo s plavutkami na nogah in rokah. SUP se je razvil iz srfanja, tako da ga lahko uporabljamo za »surfanje« rečnih brzic ali pa za mirnejšo izkušnjo po jezerih.

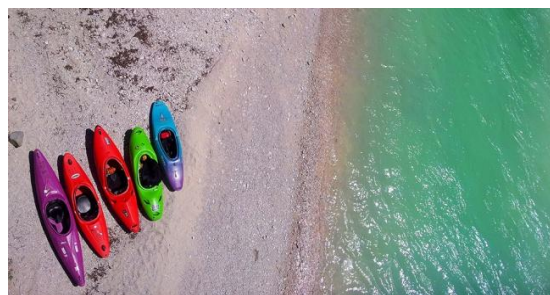
Glavna izstopna postaja za rafting je v Trnovem ob Soči, med kajakaši pa je najbolj priljubljen odsek Soče med tolmunom Otona in Kobaridom. Relacija Kobarid-Tolmin pa je zaradi umirjenega toka primerna za družine, šolske skupine in starejše (Sika 29) ("Vodni športi", 2012).

Plovbo po reki Soči določajo striktna pravila, ki se jih moramo, predvsem zaradi varnosti, držati vsi. Slovenski zakon (dovoljuje plovbo po reki Soči (izvir Soče – Volčanski most) od 15. marca – 31. oktobra, od 9. do 18. ure. Vstopno izstopna mesta za športno plovbo v občini Kobarid so: *Srpenica 2, Trnovo 1, Trnovo 2, Otona, Napoleonov most*; v občini Tolmin pa: *Kamno, Volarje, Gabrje in Volčanski most* (Odlok o rabi in varovanju vstopno izstopnih mest... , 2009).

Soteskanje je pod vodstvom lokalnih vodnikov dovoljeno na potoku Pršjak v dolini Trebuše in na potoku Sušec ter Fratarica v Bovcu. Najboljše pogoje za *spust z rečnim bobom* ali *hidrospeedom* pa predstavlja Kobariška soteska.

Slika 29. Rafting na reki Soči
(Hydromania.si, 2013)

Slika 30. Kajakaštvo na reki Soči
(David Štulc Zornik, 2013)

JADRALNO PADALSTVO

Zgornje Posočje nudi ugodne razmere za letenje, zato vsako leto privablja vedno več ljubiteljev jadralnega padalstva. Bližina morja na jugu in Julijskih Alp na severu ustvarjata idealne pogoje za jadranje, tako za začetnike kot tudi za že izkušene letalce. Zaradi izjemne termike, razgibanega površja in nepozabnih panoramskih pogledov se v Dolini Soče vsako leto odvijajo razna tekmovanja na državni, evropski in na svetovni ravni. Na območju Tolmina deluje *Društvo za prosto letenje*, v Kobaridu pa *Društvo Adrenalin Paragliding Team Gornje Posočje*. Obe društvi nudita prevoze do vzletnih točk, nakup dovolilnic ter možnost tandemskih poletov.

Najpomembnejši vzletišči sta Kobala in Stol. V Dolini Soče pa najdemo še druga manj obiskana vzletišča: Mangartsko sedlo nad Logom pod Mangartom, Kanin in Planja nad Bovcem. Srednji vrh-Matajur in Kuk-Livek nad Kobaridom (Gradišek, 2009).

Stol

Stol s svojim 20 km dolgim grebenom nudi izjemne možnosti za dolge prelete in velika tekmovanja. Je najvišje vzletišče v Posočju in omogoča termično jadranje, saj velikokrat leži nad inverzno plastjo ozračja. Najboljši pogoji za lokalno jadranje so ob šibkem JZ vetru, za prelete pa ob čim šibkejšem S ali SV vetru (Slika 31) (Gradišek, 2009).

Slika 31. Padalstvo – Stol (Slovenia.info, 2013)

Kobala

Gre za priljubljeno vzletišče jadrlnih padalcev in zmajarjev, ki se vzpenja nad Tolminsko kotlino. Izhodišče omogoča dolge prelete in je hkrati znano tekmovalno prizorišče. Ob zahodniku je primerno lokalno jadranje, najboljši vremenski pogoji za dolge prelete pa so ob zelo šibkem splošnem S ali V vetru (Slika 32 in 33) (Gradišek, 2009).

Slika 32. Padalstvo – Kobala (Slovenia.info, 2013)

Slika 33. Vzletišče Kobala s pogledom na Tolmin (Blaž Močnik, 2013)

RIBOLOV

Reke in njihove pritoke v Občinah Kobarid in Tolmin že od leta 1947 naprej upravlja Ribiška družina Tolmin. To je prostovoljno društvo, ki danes šteje 358 članov in 52 mladincev. Njihov glavni namen je varstvo voda in gojitev avtohtonih in drugih rib ter predstavitev športnega ribolova kot športno rekreativne dejavnosti ("Ribiška družina Tolmin", 2013).

RD Tolmin deluje v petih sektorjih – revirjih: na območju Bovca, Kobarida, Tolmina, Mosta na Soči in Grahovega. Ribolovni okoliš zajema naslednje reke: Sočo, Nadižo, Belo, Tolminsko, Idrijco, Trebušico, Bačo, Koritnico in Knežo ("Ribiška družina Tolmin", 2013).

V občini Tolmin delujeta dve ribogojnici, to je Vališče Modrej in Ribogojnica Tolmin, kjer gojijo vrsto lipanov in soške postrvi. Približno polovico mladice postrvi kasneje vložijo v gojilne potoke, preostanek pa je namenjen za enoletno vzrejo na Tolminki, delno tudi v vališču (Ribiška družina Tolmin, 2013).

Tukajšnje reke poseljujejo različne vrste rib, najpoglavitejše so soška postrv (Slika 35), lipan, potočna postrv, križanci med soško in potočno postrvjo, šarenka ali kalifornijska postrv, škrtavec in grba ("Ribiška družina Tolmin", 2013).

Edini dovoljen način ribolova je muharjenje (Slika 34), obvezna je uporaba trnkov brez zalustit, v akumulacijskem jezeru lahko lovimo ribe tudi iz čolna. Ribičem so na voljo dnevne, tridnevne, petdnevne in letne ribolovne dovolilnice. Predpisane so tudi lovne mere in lovilni čas salmonidov ("Ribiška družina Tolmin", 2013).

Tabela 1

Lovne mere in lovilni čas salmonidov (Ribiška družina Tolmin, 2013)

Revir I	Najmanjša dolžina	Lovilni čas
soška postrv	60 cm	1.4. – 30.9.
ostale postrvi	26 cm	1.4. – 31.10.
šarenka	24 cm	1.4. – 31.10.
lipan	45 cm	16.5. – 31.10.
revir ujemi in spusti	brez odvzema	1.4. – 31.10.

Zgoraj navedeni lovilni čas velja za vse ribolovne vode v revirju I, v reki Trebušici pa se ribolov zaključi 20. oktobra. V revirju ujemi in spusti je lov brez odvzema dovoljen od 1.4. do 31.10 (Tabela 1).

Muharjenje v Zgornjem Posočju predstavlja tudi pomemben del turistične ponudbe, saj vsako leto privablja vedno več ribičev, predvsem tujcev. Največ ribičev obišče to območje spomladi (44 %) in jeseni (35,6 %) (Bizjak, 2008). K razvoju ribolovnega turizma je pripomogla tudi promocija v tujini, razne prireditve (Festival soške postrvi), dober ribolov v čistih vodah ter kakovostna ponudba hrane, pijače, prenočišč in gostoljubnost.

Slika 34. Muharjenje
(Epico-hotels.com, 2013)

Slika 35. Soška postrv
(Ribiška družina Tolmin, 2013)

IZLETNIŠTVO, POHODNIŠTVO, GORNIŠTVO

Zgornje Posočje zajema razgibano naravno okolje primerno prav za vsakega obiskovalca. Na območju Kobarid-Tolmin so speljane številne sprehajalne poti, urejeni so tudi dostopi do korit in številnih slapov. Prav vsak obisk naravne ali kulturne znamenitosti lahko kombiniramo s sprehajalno ali pohodniško turo. Za izkušene pohodnike so na voljo zahtevnejše ture med Krnom in Črno prstjo. Okrepčamo pa se lahko v številnih planinskih kočah, kot so Koča na planini Kuhinja, Koča na planini Razor in Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti, kjer lahko tudi prenočimo. Vse poti na območju občin Kobarid in Tolmin ureja PD Kobarid, PD Tolmin in PD Podbrdo.

Veliko je tematskih poti, kot npr. *Čez Most po modrost*, *Kosmačeva učna pot ob Idrijci*, *Kobariška zgodovinska pot*, *Pot miru* ali pa *Pot po stari Rapalski meji* (Slika 36) ("Pohodniške poti", 2013).

Slika 36. Po stari meji – Rapalska meja (Janko Humar, 2004)

Čez občini Tolmin in Kobarid vodijo tudi povezovalne poti. *Pot miru* povezuje ostaline 1. sv. vojne skozi celotno dolino, *Pot po Rapalski meji* pa sledi ostankom iz časov med obema vojnama. Od Nadiže do Baške grape se lahko sprehodimo po *Evropski pešpoti E7*, preko najvišjih vrhov te regije pa nas popeljeta *Via Alpina* in *Slovenska planinska pot*. Najmlajša in trenutno turistično najpomembnejša pa je *Alpe Adria Trail*. 750 km dolga pot vodi skozi Avstrijo, Slovenijo in Italijo ter povezuje Veliki Klek z Jadranskim morjem. Del te poti gre tudi skozi Dolino Soče ("Pohodniške poti", 2012).

Vsako leto poteka v mesecu septembru in oktobru *Festival pohodništva*, kjer se lahko udeležimo različno zahtevnih tur pod vodstvom izkušenih lokalnih vodnikov.

Največ ljudi obiše gore v glavni poletni sezoni pa tudi pozno spomladi ter v jeseni. V gore se lahko povzpne tudi v zimskem času, vendar pa ti vzponi zahtevajo malce več znanja, kondicijske priprave in seveda ustrezno opremo.

KOLESARSTVO

Kolesarjenje, še posebej gorsko kolesarjenje, postaja vse bolj priljubljeno. To potrjujejo tudi na LTO Sotočju v Tolminu in Kobaridu, saj se turisti vedno bolj zanimajo za kolesarsko ponudbo. Poleg kolesarskih vodičev po Dolini Soče, ki so na voljo v vseh tukajšnjih Turistično informacijskih centrih, je LTO Sotočje v sodelovanju s Pro Loco Nadiške doline izdala *Turistični in kolesarski zemljevid*. Ta obsega območje Kobarida, Nadiških dolin ter Tolmina. Zemljevid zajema tudi opis glavnih turističnih zanimivosti in številne ponudnike ter knjižico v katerih je zbranih 28 različno zahtevnih kolesarskih poti. Med njimi so najbolj poznane kolesarske poti po *Breginjskem kotu*, *Stolu* (Slika 37), *Matajurju*, ter *Kolovratu*. Slikovita pot vodi tudi na *planino Zaprikraj*, *planino Kuhinja*, *planino Razor* ter v *dolino Tolminke*. Ena izmed najbolj prevoznih je cesta, ki nas skozi vasice ob reki Soči pripelje iz *Tolmina v Kobarid* ("Kolesarske poti", 2012).

Slika 37. Stol (Kobariški) (Slotrips.si, 2013)

Kolo si v Tolminu lahko sposodimo v *Športni agenciji TAMI, MAYA* in *VEB Company*. V Kobaridu pa v *Kampu Koren* in *Nadiža* ter v športni agenciji *Positive Sport* ter *X-Point*. Izlete s kolesi nudita svojim obiskovalcem tudi oba ČŠOD-ja (*Dom Soča* in *Kavka*). Vedno več je tudi *kolesarjem prijaznih ponudnikov* (hoteli, apartmaji, turistične kmetije, gostilne idr.).

Zgornje Posočje postaja vedno bolj prepoznavno tudi po kolesarstvu, to poleg turističnega povpraševanja potrjuje tudi organizacija raznih kolesarskih tekem. Dobro iztočnico pa je postavil tudi letošnji *Soča Outdoor Festival (2013)* s prizoriščem v Tolminu. Vedno bolj atraktiven pa postaja tudi *spust z gorskimi kolesi* oz. »*downhill*«, katerega urejena proga se nahaja v bližnjih Avčah.

ŠPORTNO PLEZANJE

V Dolini Soče na območju Kobarida in Tolmina se nahajajo tudi številna urejena in lahko dostopna plezališča. V bližini Kobarida se nahaja plezališče Nadiža, Škratova skala, Pod Kopitcem, na tolminski strani pa plezališče Čiginj, Senica, Slap ob Idrijci, Pisano čelo in Porezen. Prevladujejo smeri srednje težavnosti, najlažja smer je ocenjena z oceno 3, trenutno najtežja pa z 8a. Najbolj priljubljeni plezališči sta Senica pri Ljubinju ter Pod Kopitcem pri Kobaridu ("Smaragdna pot", 2012).

Plezališče Senica

Plezališče Senica je najbolj priljubljeno plezališče na območju Kobarid-Tolmin. Nahaja se tik pod vrhom Senice (658 m) ter v bližini vasice Ljubinj, do katere lahko pridemo iz Tolmina ali pa iz smeri Baške grape. Plezališče obsega 24 smeri (4a – 7b+), ki potekajo v dobro razčlenjeni skali. Najprimernejši čas obiska plezališča je od zgodnje pomladi do pozne jeseni, v poletnih mesecih pa je plezališče v senci popoldne. Tudi v zimskem obdobju je obisk ob suhih in sončnih dnevih lahko povsem prijeten (Slika 38) (Skok idr., 2012).

Umetne plezalne stene so na voljo v sobi Gorniškega učnega centra v Tolminu, v Kampu Koren v Kobaridu ter v telovadnici OŠ Marka Muniha na Mostu na Soči. Zunanjo plezalno steno imata tudi oba Centra šolskih in obšolskih dejavnosti – Dom Soča v Tolminu in Dom Kavka na Livku ("Smaragdna pot", 2012).

Slika 38. Plezališče Senica (Aleš Fevžer, 2012)

JAMARSTVO

Jamarska sekcija Planinskega društva Tolmin skrbi za ohranjanje in varstvo podzemlja ter izobraževanje novih jamarjev. Jamarstvo ima na Tolminskem dolgo zgodovino, saj je to območje prepleteno s številnimi jamami. Leta 1924 so se Zorko Jelinčič in ostali zavedni Slovenci povezali v klub »Krpelj«, ki je poleg planinstva in drugih športnih dejavnosti izvajal tudi raziskovanje jam – jamarstvo. V takratnem času so raziskali Zadlaško jamo, Smoganico, Krasnico, Babjo jamo, Pološko jamo in druge jame. Leta 1968 so se tolminski jamarji udeležili raziskave sistema Pološke jame, katere uspehi so leta 1971 spodbudili ustanovitev Jamarske sekcije pri PD Tolmin (JSPDT, 2005).

Jamarsko najbolj zanimivo področje predstavljata Tolminski Migavec in Kanin. Velik uspeh je dosegel Fratrik Andrej, ki je kot prvi Slovenec presegel 1000 m globine v Črnelškem breznu na Rombonskih podih. Kasneje je Dejan Ristič preplezal znano brezno »Čehi 2« do globine 1.200 m (JSPDT, 2005). V letu 2012 so tolminski jamarji prav tako postavili rekord, prečili so kar 1.300 m višinske razlike.

Številne raziskave so in še vedno potekajo na območju Tolminskega Migovca. Glavnina »Votle gore« se razteza v treh jamskih sistemih: Primadona, Migovec in Vrtnarija. V letu 2012 pa je Jamarskemu odseku PD Tolmin uspelo odkriti tudi povezavo med njimi. Gre za najdaljši jamski sistem v Sloveniji s skupno dolžino 25.535 m. (Slika 39) (Rovšček, 2012)

Jame v Zgornjem Posočju ne privabljajo toliko turistov saj so po večini zelo zahtevne. Vsi obiskovalci pa si lahko v spremstvu vodnika ogledajo Zadlaško (Dantejevo) jamo v Tolminskih koritih.

Slika 39. Jame pod Tolminskim Migovcom (Imperial.ac.uk., 2013)

TURNO SMUČANJE

»Posočje je turnosmučarsko najmanj poznani del Slovenije« (Jenčič, 1998, str. 125). Razlog je predvsem v tem, da je pozimi obiskovalcem iz osrednje Slovenije dostop do izhodišč precej težaven in dolgotrajen. Turna smuka je manj priljubljena tudi zaradi lege na sončni strani Julijskih Alp, vplivov iz morja ter nizke nadmorske višine reke Soče, kar vpliva na hitrejše taljenje snega (Jenčič, 1998).

Ob ugodnih zimskih razmerah pa lahko tudi na območju Kobarid-Tolmin še kako uživamo v turni smuki. Matajur, Stol, Kobilja glava ter Krasji vrh sodijo med lažje ture. Za zahtevnejšo smuko pa so primerni vrhovi nad planino Razor, območje Krna ter Rodica.

Matajur je med ljubitelji turne smuke najbolj obiskan. Gre za lahko in lepo turo, ki ob lepem vremenu obljublja krasen pogled na Padsko nižino ter Krnsko pogorje in Stol na drugi strani. Izhodiščna točka je vasica Avsa nad Livkom. S turo pa lahko pričnemo tudi z italijanske strani. Do vrha Matajurja potrebujemo 2–3 ure hoje (Slika 40).

»Krn velja za enega najlepših in hkrati najnapornejših turnih smukov pri nas« (Jenčič, 1998, str. 153). Izhodišče je planina Kuhinja na 1020 m, vrh Krna pa meri kar 2.244 m nad morjem. Tura zahteva tako 1.220 m višinske razlike, kar nanese 4–6 ur hoje.

Slika 40. Matajur s pogledom na Krn (Janko Humar, 2008)

ALPINIZEM

Alpinizem na Tolminskem in Kobariškem ni tako prepoznaven kot v Bovcu ter na gorenjski strani, vendar pa si alpinisti tudi tukaj lahko poiščejo svoje izzive v Julijskih Alpah, katerih košček sega tudi do sem. Na Kobariškem je za alpinistične vzpone primerno območje Krna. Resne vzpone predstavlja zahodna stena Krna, pozimi pa je zanimivo ostenje od Maslenika do Batognice. V dolini Tolminke najdemo tudi dolge zimske smeri v ostenju Kuntarja. Predvsem v spomladanskih in jesenskih mesecih pa najlepša doživetja ponujajo južne stene Tolminskega Migovca, Škrbinske plošče in še posebej Novega vrha.

Na celotnem območju od Baške grape, doline Tolminke do območja Drežnice pa v zimskem času v ugodnih razmerah lahko najdemo vrsto zaledenelih slapov (Kacenpoh, Pološki slapovi, Gregorčičev slap).

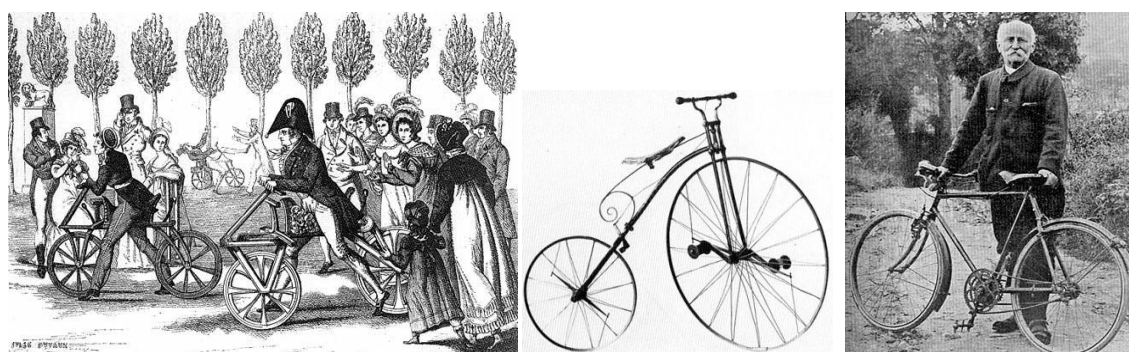
DODATNA ŠPORTNO REKREACIJSKA PONUDBA

Mesti Tolmin in Kobarid ponujata tudi možnost športnih priprav v tamkajšnjih športnih dvoranh in športnem parku Brajda. Tu se nahajajo številna igrišča za košarko, nogomet, rokomet, hokej ter odbojko na mivki, vključno z atletskim stadionom in teniškiimi igrišči. Športne dvorane so na voljo v OŠ na Mostu na Soči, v Kobaridu ter v OŠ in Gimnaziji Tolmin. Uporaba fitnesa je na voljo v OŠ na Mostu na Soči, OŠ in Gimnaziji Tolmin ter v CŠOD-ju Dom Soča. V Kampu Koren v Kobaridu je od leta 2012 odprt Pustolovski park Reli, kjer se obiskovalci lahko preizkusijo v dvanajstih različnih izzivih na višini od 5 do 10 m. Alpin Action v Trnovem ponuja tudi izlete s konji za začetnike in izkušene jahače ter možnost najema štirikolesnikov. Tudi nordijska hoja je ena izmed prisotnih oblik tukajšnje rekreacije, ki jo ponuja Zdravstveni dom Tolmin.

3 ZGODOVINSKI RAZVOJ KOLESARSTVA IN POHODNIŠTVA

3.1 Zgodovinski razvoj kolesarstva

Ideje in prve oblike osebnega vozila, na katerem bi se človek lahko z lastno silo premikal naprej, izhajajo že iz 15. stoletja. Izum prvega kolesa še vedno pripisujejo nemškemu baronu Karlu von Draisu, ki je leta 1817 predstavil primer enoslednega vozila (po njem imenovanega draisina). Med dve leseni kolesi vozila je bil umeščen prav tako leseni okvir s pritrjenim okornim sedežem, pogon pa je predstavljalo odpiranje z nogami od tal. Korak naprej je naredil Francoz Mishau. Njegova draisina je bila lažja in praktična, opremljena z oblogo iz polne gume in pedali, fiksiranimi v sprednje kolo. Poizkus izdelave vozila na treh kolesih se ni prijel, saj trokolo ni prenašalo zavijanja. V drugi polovici 19. stol. sta Francoza Pierre Marchaux in Pierre Lallement zasnovala velociped, ki je omogočal direktni pogon preko pedal na ogromno sprednje kolo (premer sprednjega kolesa je bil štirikrat večji od zadnjega). Taka kolesa so vozačem povzročala veliko težav, bila so okorna in zaradi pogostih padcev tudi nevarna. Visoka kolesa so kaj kmalu začela spodrivati tako imenovana varnostna ali nizka (angl. safety) kolesa z verižnim prenosom, saj so bila udobnejša, hitrejša in predvsem varnejša. Lep primer je Starlyevo kolo Rover iz leta 1885, ki ga številni opisujejo kot prvo razpoznavno moderno kolo. Nizkim kolesom so kasneje začeli dodajati sedežne opore, trikotno obliko okvirja in pnevmatike na zrak. Namestili so tudi menjalnike in zavorni sistem z možnostjo upravljanja na krmilu. Obliko kolesa so hitro začeli prilagajati potrebam za vožnjo žena, vojakov idr. Sprva so kolesa zaradi visokih cen uporabljali le bogataši, proti koncu stoletja pa se je število koles, tudi po zaslugi izposojevalnic, drastično povečalo. Kolo je postalo pomembno prevozno sredstvo, ki se je razširilo po vsem svetu (Slika 41) (Stepišnik, 1985).

Slika 41. Kolesa skozi čas (Imlangley.net, 2013)

Na slovenskem ozemlju so se prva kolesa začela pojavljati skoraj istočasno kot drugje po Evropi, to je okoli leta 1880. V Ljubljani so leta 1887 ustanovili prvo kolesarsko organizacijo – Klub slovenskih biciklistov, leta 1895 pa še Zvezo slovenskih kolesarjev. Pomembno je omeniti Janeza Puha, ki je leta 1890 s proizvodnjo svojih koles v Gradcu zaslovel širom Evrope. Uspešen je bil tudi njegov svak Franc Neger s proizvodnjo »Neger safety« koles v Mariboru. Med obema vojnoma si je veliko zaslug prislužil Franc Batjel, za največjega proiz-

vajalca koles na Slovenskem pa je veljal ljubljanski Rog. Kolesarska tekmovanja so se vse do leta 1903 odvijala na velodromih – kolesarskih dirkališčih. Istega leta je bila organizirana tudi prva odprta dirka Tour de France, prva tekma nasploh pa je bila zabeležena že leta 1868 v Parizu. Prva kolesarska dirka na Slovenskem je bila organizirana leta 1887 in je potekala od Šentvida do Ljubljane v dolžini 4 kilometrov ("Kolesarstvo", 2013).

Kolesa so bila v začetku znak prestiža in modna muha bogatih meščanov, kasneje pa so postala praktično in lahko prevozno sredstvo. Danes pomeni kolesarstvo aktivnost vožnje s kolesom in se uporablja v transportne namene kot tudi za namene športa, rekreacije in turizma. Kolesarstvo v Zgornjem Posočju sprva ni bilo tako prepoznavno kot tradicionalno pohodništvo. Kolo je bolj ali manj pomenilo le prevozno sredstvo. Kasneje se je na območju Tolmina in Kobarida začelo razvijati cestno kolesarstvo. Najboljše ture za takšno vrsto kolesarjenja so predvsem na območju Šentviške planote, Breginjskega kota, na območju Kolovrata in na cesti Tolmin-Vršič ter v sosednji Benečiji. Kolesarski klub Soča v Kobaridu je bil ustanovljen 35 let nazaj, to je leta 1978. Deloval je že dve leti prej, vendar še ni bil organiziran kot društvo ali klub. Kolesarski klub je specializiran za cestno kolesarstvo, njegovi člani se vsako leto udeležujejo številnih kolesarskih tekmovanj tako na regionalnem (Vzpon za pokal občine Kobarid), državnem (Pokal Slovenije) kot tudi mednarodnem področju (Alpe Adria Tour, Dirke v Italiji pod zvezo CSAIN). Organizirajo tudi najstarejšo dirko v Sloveniji, to je Vzpon za pokal občine Kobarid, ki bo drugo leto že 39. zapovrstjo (M. Melinc, osebna komunikacija, 27. 11. 2013). Danes je na območju Kobarid-Tolmin kolesarjenje prepoznavno predvsem s turističnega in rekreacijskega vidika. Zaradi razgibanega terena pa v teh krajih postaja vedno bolj atraktivno gorsko kolesarjenje. Velik korak naprej je naredilo tudi Planinsko društvo Tolmin, 26. januarja 2013 so namreč ustanovili novi Turno kolesarski odsek. Tako naj bi se v bodoče v okviru planinskega društva usklajevali vsi interesi uporabe planinskih poti. Pozitivne učinke na področju razvoja in prepoznavnosti kolesarstva v destinaciji Kobarid-Tolmin je prinesel tudi letošnji Soča Outdoor Festival, s prizoriščem v Tolminu. V sklopu Bike Alpe Adria se pripravlja tudi nov kolesarsko-turistični produkt Trans Slovenia, katerega trasa bo speljana tudi skozi dolino Soče. Domačini se zavedajo, da je predvsem gorsko kolesarjenje eden izmed neizkoriščenih potencialov te doline, na katerem bo treba v prihodnje graditi.

3.2 Zgodovinski razvoj pohodništva

Človekov odnos do gora se je skozi čas spreminjal. Najprej so gore človeka navdajale s strahom, naravne pojave, ki si jih ni znal razložiti, je pripisoval nadnaravnim bitjem. Postopoma so ljudje začeli zavračati mistično pojmovanje gora in se začeli zavedati koristnosti narave (pašništvo, iskanje rude, zdravilna zelišča, mir in podobno). V 18. stol. so se začeli vzpenjati na višje vrhove, gore so doživljali z estetskega vidika in svoja čustva izražali z umetniško besedo (J. J. Rousseau, J. W. Goethe, G. G. Byron idr.). Pojavljati se začnejo tudi prvi osvajačji in raziskovalci skritih kotičkov Alp. Od tu izhaja tudi beseda alpinizem, ki pomeni prav odkrivanje Alp. Ljubitelji gora so se začeli med seboj povezovati in strmeti k organiziranemu gorniškemu delovanju. Tako smo leta 1857 dobili prvo gorniško organizacijo na svetu Club Alpine of Great Britain. S tem pa postane gornštvo tudi svetovni kulturni pojav. 29. maja

1953 sta alpinist Edmund Hillary in šerpa Tenzing Norgay osvojila vrh najvišje gore sveta – Mount Everest (8.848m) (Kristan, 1993).

Slovenija je alpska dežela z bogato gorniško zgodovino, ki je tudi del identitete slovenskega naroda. Prvi obiskovalci našega gorskega sveta so bili predvsem pastirji, lovci, drvarji, oglarji, zeliščarji in iskalci rude. V gore so zahajali predvsem zaradi koristnih stvari, ki so jim omogočala lastno preživetje. Načrtno odkrivanje in raziskovanje gora se je začelo šele v drugi polovici 18. stol. Najbolj znani naravoslovci takratnega časa so Baltazar Hacquet, Karel Zois in Anton Scopoli. Med umetniki pa so se uveljavili pesnik Valentin Vodnik ter slikarja Marko Pernhart in Anton Karinger. Odkrivanje Alp je spodbujal tudi slovenski literarni meceni Žiga Zois. Začelo se je osvajanje vedno višjih vrhov. Leta 1778 je Lovrenc Willomitzer v spremstvu treh domačinov osvojil vrh Triglava (2.864 m). Pomembno vlogo so odigrali tudi Piparji (ime so si nadeli po pipah, ki so jih kadili), katerih glavni cilj je bil ustanovitev slovenske gorniške organizacije. Ne smemo pozabiti tudi na dve pomembni osebnosti: dr. Juliusa Kugyja in Henrika Tume. Prvi priznani botanik in drugi za Staničem najpomembnejši slovenski alpinist in gorniški ideolog. Po neuspešni ustanovitvi gorskega društva Triglavski prijatelji (1872) smo 27. 2. 1893 dobili prvo slovensko gorniško organizacijo – Slovensko planinsko društvo (SPD) s sedežem v Ljubljani. Takrat se je zaradi nemške okupacije začel tudi boj za slovensko podobo naših gora. Začeli so urejati poti in graditi koče, pri čemer lahko izpostavimo Jakoba Aljaža, ki je na lastne stroške kupil vrh Triglava, kjer še danes stoji tako imenovani Aljažev stolp. Pri širjenju gornštva v Kamniško-Savinjskih Alpah pa je pomembno vplival Fran Kocbek. Pomembno mesto v gorniški kulturi zasedajo tudi Drenovci, ki so se za razliko od Willomitzerja, Kugyja in Tume zahtevnejših podvigov lotevali brez spremstva vodnikov. Najpomembnejši Drenovci so bili Rudolf Badjura, Pavel Kunaver, Bogomil Brinšek in Ivan Tavčar. Leta 1912 smo v Kranjski Gori dobili prvo postajo Gorske reševalne službe, leta 1921 pa so na pobudo Henrika Tume ustanovili Turistični klub Skalo, namenjenega tudi alpinistiki in turnemu smučanju. Po letu 1935 so se začele tudi odprave v tuja gorstva. Najvidnejše rezultate so dosegli Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik (1979 leta sta osvojila vrh Mount Everest), Davor Karničar (leta 2000 kot prvi na svetu smučal z vrha Everest), Tomaž Humar, Viki Grošelj in številni drugi (Kristan, 1993).

Zgornje Posočje je bilo in je še vedno znano po številnih planinah, na katerih so pasli govedo (predvsem na tolminski in kobariški strani) in pridelovali sir. Med prvimi obiskovalci gora so tako bili večinoma domači kmetje, pastirji, lovci in gozdarji. Pomembne osebnosti, ki so delovale na tem območju, so Valentin Stanič, Julius Kugy in Henrik Tuma. Stanič, rojen v Bodrežu pri Kanalu, je po končanem študiju bogoslužja v Salzburgu deloval tudi v tolminski župniji. Priznavamo ga za prvega slovenskega (zimskega) alpinista, saj je v gore, tako domače kot tuje, začel hoditi sam, brez vodnika tudi v zimskem obdobju. Gorska doživetja je v številnih knjigah opisal botanik Julius Kugy. Ta se je v gorski svet vzpenjal v spremstvu domačih, predvsem trentarskih vodnikov. Zaradi lepote tamkajšnjih gora in reke Soče mu je Trenta predstavljala drugi dom. V njegov spomin so v vasi Trenta postavili mogočen Kugyjevi spomenik. Henrik Tuma je bil leta 1980 imenoval za sodnika v Tolminu, kjer je spoznal tudi svojo bodočo ženo Marijo. Tuma je pod vodstvom domačih vodnikov obiskoval domače in tuje gore v vseh letnih časih. V zgodovino se je zapisal kot prvi Slovenec, ki je preplezal Severno

triglavsko steno, bil je idejni vodja Turističnega kluba Skala ter priznan pisatelj gorniške literature (Kristan, 1993). V času prve svetovne vojne je na Tolminskem in Kobariskem tako kot tudi v drugih delih Posočja potekala krvava soška fronta (1915-1917). Planine in vrhovi gora so se v tem času spremenili v vojaške utrdbe in frontna bojišča italijanskih in avstro-ogrskih vojakov. Ostaline so vidne še danes (Batognica, Kolovrat, Planina Zaprikraj, Mengore idr.). Sledila je italijanska zasedba Primorske z ukinjanjem slovenskih društev in vzpostavitvijo Rapalske meje. Posledično je iz vrst mladih intelektualcev leta 1927 nastala ilegalna organizacija TIGR, ki je delovala tudi na tem območju. Pomemben tigrovec in planinski aktivist je bil tudi Zorko Jelinčič, ki je skupaj z Jožetom Bevkom in Evgenom Božičem podal pobudo o ustanovitvi ilegalnega planinskega kluba Krpelj (1924). Zadali so si uresničitev idej ideologa takratnega naprednega alpinizma, dr. Klementa Juga. Z raziskovanjem podzemnega sveta pa so postavili tudi temelje jamarstva v severnoprimerški regiji (Rovšček, 2005). V čast Jelinčiču so na vrhu Črne prsti zgradili planinsko koč, ki nosi njegovo ime. Po drugi svetovni vojni so se razmere planinstva izboljšale. Pričela se je gradnja planinskih koč in bivakov ter ustanavljanje različnih planinskih društev. Leta 1946 so ustanovili Planinsko društvo Tolmin (PDT), leta 1952 je nastalo Planinsko društvo Kobarid (PDK), 1957 pa še Planinsko društvo Podbrdo (PDP).

4 ETIKA IN VARSTVO NARAVE

4.1 Planinska etika in častni kodeks slovenskih planincev

Planinska etika izraža odnos do narave in odnos do sočloveka, gre za slog obnašanja v gorah (Kristan, 1993). Od ustanovitve Slovenskega planinskega društva (1893) pa do danes so se izoblikovala nenapisana pravila obnašanja. Vsak planinec naj bi gojil ljubezen do narave, domovine in gora, imel spoštljiv, nesebičen in požrtvovalen odnos do svojih tovarišev, se boril za človeške vrednote, bratsko sožitje med ljudmi ter znal ceniti vse, kar je napredno in humano. Skupščina PZS je tako 2. junija 1973 sprejela častni kodeks slovenskih planincev, ki je bil leta 2005 dopolnjen z nekaterimi spremembami (Strojin, 1995).

Vsak planinec naj bi skrbel za varstvo narave, naravne in kulturne dediščine kot tudi za čistočo naravnega okolja (ne puščaj odpadkov, ne proži kamenja, ne plaši živali, ne uničuj ...). Odgovornost na turi igra pomembno vlogo – vedno poskrbi za ustrezno opremo, telesno pripravljenost in načrt poti. Ne pozabimo na human in pristen človeški odnos. Pravi planinci so skromni, obzirni in solidarni do drugih, vedno so pripravljeni priskočiti na pomoč ter se s tem ne hvalijo in ne iščejo plačila zanj. Planinci se med seboj pozdravljajo – moški pozdravljajo ženske, mlajši starejše, tisti, ki gredo na turo, pa pozdravljajo že vračajoče se planince. Ob srečanju na izpostavljenem mestu ali ozki stezi se umakne tisti, ki je spretnejši, mlajši, močnejši. Pravila obnašanja veljajo tudi v gorskih kočah – potrpežljivost in obzirnost do osebja; alkohol in tobačni izdelki v gore ne sodijo (če pa že, naj bodo to minimalne količine). Vsi planinci so enakopravni ne glede na raso, narodnostno, versko ali kakšno drugo pripadnost. Delovanje in obnašanje slehernega planinca tudi ohranja in utrjuje ugled slovenske planinske organizacije kot tudi slovenskega planinstva nasploh. Pravil častnega kodeksa se morajo držati še posebej vodniki, ki morajo biti vzgled skupini, ki jo vodijo. Za uspešno delo in sodelovanje PZS vsako leto podeljuje tudi častna priznanja planinskim organizacijam ali posameznikom. Vsak planinec je ob hujših kršitvah častnega kodeksa odgovoren Častnemu sodišču (Kristan, 1993).

Častni kodeks slovenskih planincev je tudi osnovno vodilo turnih kolesarjev. Komisija za turno kolesarstvo je v svojem pravilniku navedla tudi priporočila turnim kolesarjem. Ti lahko vozijo samo po dovoljenih poteh, to je po prometnicah ki so namenjene vožnji motornih vozil. Vožnja po privatnih zemljiščih, gozdnih površinah, travnikih in drugih vrstah brezpotja je prepovedana. Kolesarji morajo paziti na pešce, ki imajo prednost v prometu ter upoštevati cestno prometne predpise. Tudi kolesarji morajo strmeti k varstvu narave – kolesariti brez puščanja sledi (ne puščaj odpadkov, ne delaj bližnjic, vozi podlagi primerno) in brez plašenja živali. Posameznik mora svoje kolo obvladati, upoštevati hitrostne omejitve, priporočila in lastne sposobnosti. Velika pozornost more biti namenjena ovinkom in mrtvim kotom, kjer lahko pričakujemo ovire ali druge uporabnike. Vsak kolesar mora imeti spoštljiv odnos do drugih uporabnikov poti, biti uvideven, jih pozdraviti in opozoriti na svoj prihod. Turo je treba načrtovati vnaprej. Izbira terena mora biti prilagojena lastnim sposobnostim, s seboj je potrebno vzeti prvo pomoč, potrebna živila in rezervno opremo. Vedno je treba nositi čelado in

ostalo zaščitno opremo ("Priporočila turnim kolesarjem", 2013).

4.2 Varstvo narave

Narava in gorski svet sta v današnjem svetu veliko bolj dostopna kot v preteklosti, to pa na žalost prinaša tudi negativne posledice za okolje. Zavedati se moramo, da vsaka človekova dejavnost v naravi vpliva na delovanje njenih mehanizmov, torej ljudje smo in vedno bomo moteč dejavnik. Naravovarstvena vzgoja mora temeljiti predvsem na ozaveščanju in poglobljanju znanja o naravi, saj stroge kazni in prepovedi ne prinašajo popolnih rešitev. Potrebno je najti kompromis, kjer bo naravno območje zavarovano in hkrati dopuščalo doživljanje narave. Čeprav lahko pohodništvo in kolesarjenje označimo kot okolju prijazni dejavnosti, je prav, da se zavedamo tudi njunih negativnih vplivov na okolje (Purnat, 2012).

4.2.1 Hoja in vpliv planinskih poti

Hoja predstavlja osnovni način gibanja in v primerjavi z drugimi dejavnostmi najmanj boleče posega v naravni prostor. Vendar pa s svojim horizontalnim in vertikalnim pritiskom predstavlja mehanski vpliv na podlago. Njen neposredni vpliv se kaže v poškodovanosti ali uničenju rastlin ter v zmanjšanju njihove aktivnosti za nadaljnji razvoj. Najbolj ogroženi so zlasti močvirnati predeli, barja in vlažna rastišča kot tudi vegetacija na ekstremnih visokogorskih travniških. Med najbolj prilagodljive in tako najmanj ogrožene vrste pa se uvrščajo združbe na planinskih pašnikih. Purnat (2012) navaja, da lahko 600 korakov letno (v povprečnih razmerah), ki vodijo preko iste travne ruše, povzročijo njen propad.

Hoja zaradi pritiskov tudi posredno deluje na tla. Posledice kažejo na spremembo v strukturi tal, povečano zbitost, zmanjšano aktivnost talnih organizmov ter negativni vpliv na rastlinstvo. V primeru propada rastlinske odeje se hitrost vode in odnašanje tal povečata in tako nastopijo erozijski procesi. Poti, na katerih so vidni erozijski procesi, se začnejo vedno bolj nižati in postajati neudobne za hojo. Pohodniki se začnejo pomikati ob strani steze in ustvarjati nove, s tem pa posledično ustvarjajo splet erozijskih jarkov. Sanacija takšnih erozijskih žarišč je zahteven in dolgotrajen proces, zato se moramo že vnaprej izogibati hoji zunaj urejenih poti ter na vlažnih in občutljivih rastiščih. Erozijskim procesom so najbolj izpostavljene poti, ki potekajo po vpadnici terena. Mednje sodijo tudi bližnjice (Purnat, 2012).

Problematične so tudi zavarovane plezalne poti, kjer lahko z nepravilno nadelavo poti ogrožamo geološke posebnosti in manjšinske ekosisteme. Okolje obremenjujemo tudi z nepotrebnim hrupom, z odmetavanjem odpadkov, motenjem krajinskega videza, s trganjem cvetja ter s proženjem kamna, ki lahko poškoduje druge mimoidoče, plaši živali ali pa poškoduje rastlinstvo. Tudi psi ne sodijo v gorski svet (če pa že, ga imejmo na vrvici), saj manjše živali ob tem doživljajo nepotreben stres. Problemi se kažejo tudi z vse večjo obiskanostjo naravnega okolja. Purnat (2012) opozarja, da: »Velike skupine nikakor ne sodijo na brezpotja in druga naravovarstvena območja« (str. 192). Porasel obisk v planinskih postojankah je povzročil precej

negativnih posledic, kot so povečana poraba vode in energije, večje količine odpadkov, več transportnih stroškov ter zvočno onesnaževanje.

4.2.2 Vpliv gorskega kolesarjenja

Kljub temu, da je bilo v tujini opravljenih kar nekaj raziskav, ki zadevajo tematiko kolesarjev v interakciji z naravo, je to področje še vedno relativno neraziskano.

Tako kot druge oblike rekreacije tudi gorsko kolesarstvo pušča sledi v naravnem okolju. Tep-tanje, hoja ali vožnja izven urejenih poti velikokrat pripelje do uničevanja, slabšanja stanja in zaviranja rasti vegetacije. Predvsem občutljiva so vlažna območja – mokrišča in razmočena tla. Drug problem predstavlja erozija prsti, katere najpomembnejši dejavniki so nagnjenost površine, količina padavin, struktura prsti, prekritost površja z rastlinsko podlago idr. Na pospeševanje erozijskih procesov, odtekanje vode in poškodbo rastlin imajo velik vpliv tudi globoke vdolbine, ki jih napravijo gume pri obračanju, zaviranju in pospeševanju (Slika 26). Kolesarjenje samo po sebi nima velikega vpliva na slabšo kvaliteto vode, saj kolo, z izjemo nekaterih komponent (vsebnost strupenih sintetičnih olj v disk zavorah in vzmetenju), ni izdelano iz materialov, ki bi vsebovali strupene snovi, škodljive okolju. Kolesarjenje vpliva tudi na živalski svet. Nekatere živali se na določene ponavljajoče in neškodljive oblike rekreacije v naravi navadijo. Večjo skrb zbuja izogibajoče odzivanje živali. Raziskave so pokazale, da se kar 70 % živali, ki se nahajajo v radiu 100 metrov, požene v beg ob prvih znakih motenj v okolju (razne oblike glasnih zvokov, približevanje živali, nenadne kretnje, odklik od poti idr.). Strokovnjaki menijo, da se živali na splošno bolj preplašijo mimoidočih radovednih pohodnikov kot pa kolesarjev (Slika 42) (Drofenik, 2012).

Slika 42. Negativni vplivi gorskega kolesarstva na površje na območju Matajurja (Janko Humar, 2013)

Nekaj besed lahko namenimo tudi okoljevarstvenemu vidiku, ki zadeva dostope do izhodišč. Kolesarji si po navadi za svojo turo izbirajo najnižja in najbolj smiselna izhodišča. Po uspešno opravljenem vzponu v hrib se nagradijo s čim daljšim spustom v dolino. Nasprotno pa se pohodniki poslužujejo čim višjih točk, do katerih se lahko pripeljejo z avtomobili, šele nato sledi neoporečna hoja (Drofenik, 2012).

Kolesarji, ki upoštevajo predpise in bonton v gorskem okolišu, ne predstavljajo nič večje grožnje kot pohodništvo, ki je že splošno sprejeta oblika rekreacije v naravi. Za obe obliki pa lahko rečemo, da sta za okolje veliko manj obremenjujoči, kot pa ježa in vožnja z motornimi vozili (Drofenik, 2012).

Jože Rován, predsednik komisije za turno kolesarstvo pri PZS, v prispevku za revijo Bicikl pravi, da številne ameriške in nemške raziskave kažejo, da je škoda, ki jo povzročijo pohodniki v naravi, povsem primerljiva s škodo, ki jo naredijo kolesarji. Že najlažje motorno vozilo pa povzroči neprimerno več škode kot kolo (Mazi, 2011).

Menim, da naravovarstvena vzgoja ne sme temeljiti le na strogih kaznih in prepovedih, ključno je predvsem ozaveščanje.

4.3 Konflikti v prostoru in problem zakonodaje o vožnji v naravnem okolju

Pri izvajanju rekreacijskih in športnih dejavnosti v naravi pride zaradi navzkrižja interesov med različnimi uporabniki v istem prostoru velikokrat do konfliktnih situacij. V Zgornjem Posočju so znani spori med ribiči in udeleženci vodnih športov (kajakaši idr.). Ribiči jim očitajo, da povzročajo hrup in negativno vplivajo na obrežje. Podobna zgodba se odvija med pohodniki in gorskimi kolesarji. Planinci se počutijo ogrožene s strani gorskih kolesarjev, saj so ti hitrejši in veliko manj predvidljivi, zato se jih velikokrat ustrašijo, ko neslišno prihitijo izza ovinka. Očitki na račun gorskih kolesarjev prihajajo tudi s strani lovcev, gozdarjev, nekaterih kmetov in lastnikov zemljišč.

Gre za staro zgodbo, ki se v naši državi odvija že vse preveč časa, zato so 20. junija 2013 v okviru Planinske, Lovske in Ribiške zveze Slovenije organizirali posvet o problematiki voženj v naravnem okolju. Vsi udeleženi so se strinjali, da je treba problematiko voženj v naravnem okolju urediti čim prej. Zakon o omejevanju voženj z vozili v naravnem okolju mora ločeno obravnavati voženje z motornimi vozili (strožja ureditev) in s kolesi. Vključen mora biti tudi jasen in učinkovit sistem nadzora, v katerega bi lahko bili vključeni člani nevladnih organizacij kot prostovoljni okoljevarstveni nadzorniki. Vse terminološke izraze, uporabljene v zakonu, je potrebno jasno definirati ter urediti registracijo vozil in pravila voženj z motornimi vozili. Ustvariti je treba pogoje in določiti površine, kjer bi se lahko izvajale ekstremne dejavnosti, ki nimajo tolikšnega vpliva na okolje. Sprejetje zakona je tako v rokah Ministrstva za kmetijstvo in okolje, ki je tudi odgovorno in pristojno za pripravo predloga tega zakona ("Posvet o problematiki voženj v naravnem okolju je pokazal na nujnost zakonske ureditve", 2013).

V članku Država potiska gorske kolesarje v ilegalo (Ozebek, 2013) je predstavljen problem slovenske zakonodaje, ki gorske kolesarje omejuje. Enači jih namreč z vozniki motornih vozil in jim tako prepoveduje vožnjo zunaj utrjenih cest. Gorski kolesarji, ki jih je iz leta v leto več zato opozarjajo, da jih država potiska v ilegalo ter s tem ogroža eno izmed potencialnih turističnih ponudb Slovenije. S tem se strinja tudi Peter Dakskobler, načelnik novonastalega Odseka za turno kolesarstvo pri PD Tolmin. Pravi, da se turizem v Posočju usmerja tudi v razvoj in promocijo kolesarjenja, saj opazno narašča število gorskih kolesarjev, ki prinesejo več kot 10 % vseh nočitev na leto. Povečala se je tudi prodaja in izposoja gorskih koles, športne agencije pripravljajo organizirane ture, promocijske materiale idr., vendar pa lahko te dejavnosti izvajajo bolj ali manj ilegalno. Omejuje jih namreč Uredba o prepovedi vožnje v naravnem okolju iz leta 1995 in še nekaj drugih zakonov. Dakskobler meni, da bi nekatere poti morali nameniti tudi gorskim kolesarjem, vožnjo pa že vnaprej prepovedati na območjih posebnega pomena ter tam, kjer prihaja do prevelikih konfliktov. Izpostavi tudi primer Matajurja, kjer se je po slovenski strani možno povzpeti le po cesti, na italijanski strani pa se po dovoljenih stezah lahko mirno spustiš do Čedadu. Na PZS menijo, da bi del poti morali nameniti tudi kolesarjem, vendar pa bi ti morali tudi prevzeti odgovornost pri vzdrževanju poti in urejanju odnosov z lastniki zemljišč. Vožnja pa nikakor ne sme potekati po brezpotjih, po sipkem, strmeh in nestabilnem terenu, po planinskih poteh nad gozdno mejo in tistih, ki so množično obiskane. Prav tako je nedopustna vožnja čez barja in mokrišča, po zavarovanih območjih in po planinskih poteh z vgrajenimi varovali. S tem se strinjajo tudi na Lovski zvezi Slovenije ter na Zavodu za gozdove Slovenije. Inšpektorji kolesarje za enkrat pustijo bolj ali manj pri miru. Tudi izrečenih kazni (41,73 evra) je malo. Od leta 2007 so gozdni inšpektorji v Zgornjem Posočju ukrepali le štirikrat.

Problem gorskega kolesarjenja je bil izpostavljen tudi v prispevku, ki ga je pripravila nacionalna televizija z naslovom Gorsko kolesarjenje pri nas velik, a neizkoriščen potencial (2013). V Sloveniji je zabeleženih približno 160.000 kolesarjev, od katerih je več kot polovica gorskih. Vedno več zanimanja pa prihaja tudi s strani tujih gostov. Velik korak k reševanju problematike in promociji gorskega kolesarstva so naredili tudi predstavniki Turnokolesarskega odseka PD Tolmin. Kljub zakonodaji, ki prepoveduje vožnjo v naravnem okolju, so pridobili vsa dovoljenja PZS-ja in TNP-ja za traso, na kateri so septembra 2013 izpeljali kolesarsko dirko v sklopu prireditve Soča Outdoor Festival. Dakskobler omenja, da je zanimanje tujega trga za vožnjo po zapuščenih mulatjerah in pešpoteh ogromno, zato bi jih bilo potrebno očistiti in urediti. Za razvoj in trženje gorskega kolesarstva pa je potrebna sprememba zakonodaje. Nemški kolesar Peter Immich je nad Slovenijo, še posebej Dolino Soče, zelo navdušen. Izdal je tudi kolesarski vodnik MTB im Soča Tal (2008), ki se je prodal v več kot 3.000 izvodih. Prepričan je tudi na uspeh novo prihajajočega kolesarskega produkta v Sloveniji, to je trans Slovenia v sklopu mreže Trans Alps, ki jo je zasnoval nekdanji urednik nemške revije Bike, Uli Stanciu.

Jože Rovn, načelnik komisije za turno kolesarstvo PZS, ima o uredbi o vožnji v naravnem okolju, ki kolesarjem prepoveduje vožnjo po enoslednicah, svoje mnenje. Pravi, da je ta uredba neživljenjska, se pa strinja, da se vzpostavi določen nadzor in da se za kolesarje zaprejo določena območja. Drugače pa priporoča italijanski sistem: »Dovoljeno je povsod, kjer ni

prepovedano«. Meni, da po njegovem obstajajo območja, kjer naj se ne bi vozilo niti hodilo. Povsod drugod, kjer je pot in kjer ne puščaš sledi ter delaš škodo, pa ne vidi razloga za prepoved vožnje s kolesom. Seveda pa morajo kolesarji upoštevati tudi vremenske razmere in kolesarsko etiko (Mazi, 2011).

Močnik (2013) v svojem prispevku Gorski kolesarji grožnja, v tujini pa zlata jama prav tako omenja problem zakonodaje, ki povzroča veliko škodo turizmu. S tem se strinja tudi direktor LTO Sotočja, Janko Humar, in navaja: »Kolesarstvo je eden najhitreje rastočih produktov v evropskem turizmu. V svoji turistični strategiji ga podpira in poudarja tudi sosednja Hrvaška, le v Sloveniji na sistemski ravni – ne le, da ostajamo zadaj, dejansko prepovedujemo razvoj te dejavnosti«. Na LTO Sotočju so predlagali, da bi pametno zakonodajo na tem področju enostavno prepisali od Nemcev ali Avstrijcev. Kolesarji na območju Kobarid-Tolmin predstavljajo okoli 7 % turističnega obiska, od tega je 70-80 % prav gorskih kolesarjev. Humar dodaja, da bi z urejeno ponudbo delež obiska v nekaj letih najmanj podvojili. Tudi Slovenska turistična organizacija (STO) vidi v gorskem kolesarjenju velik potencial. Menijo, da bi se Slovenija morala zgledovati po Nemčiji, ki vsako leto privabi kar 2,5 milijona kolesarjev. Predlagajo tudi preučitev primerov dobrih praks z Nove Zelandije, Škotske, Švice, Avstrije in drugih kolesarsko dobro razvitih držav.

Švigelj (2013) je v svojem prispevku opisal odprtje prve dvonamenske poti v slovenskem prostoru. To je 22 km dolga krožna pot v Gradišču, ki jo je 14. avgusta odprlo Obalno planinsko društvo Koper. Ob rdeče belih markacijah so se pojavile tudi modre črte, ki po novem označujejo planinske poti, ki jih smejo uporabljati tudi kolesarji. Jože Rovn pa je napovedal, da se bosta kmalu odprli še dve planinski poti – v Grosuplju in Litiji. To dejanje je vsekakor vzpodbuda vsem gorskim kolesarjem.

Na ministrstvu za kmetijstvo in okolje napovedujejo, da bi kolesarjenje kot tekmovalna in turistična dejavnost lahko dobilo podlago v zakonu že v prihajajočem letu 2014. V predlogu novele zakona o ohranjanju narave naj bi bila dovoljena tudi vožnja po gozdnih cestah ter določenih in označenih gozdnih vlakih. Kolesarji bi se lahko vozili tudi po planinskih in drugih poteh, s katerimi bi se strinjali lovci in gozdarji. Tekmovanja naj bi potekala le na gozdnih cestah in po nekategoriziranih cestah izven gozdnega prostora (Ozbek, 2013).

Uli Stanciu, nemški strokovnjak za načrtovanje in trženje kolesarskega turizma, izpostavlja kot primera dobre prakse Italijo in Nemčijo, kjer omejevalne zakonodaje pravzaprav ni. Kolesarji se lahko vozijo v naravnem okolju tudi brez dovoljenja lastnikov zemljišč. V Avstriji na Tirolskem pa država nameni lastnikom zemljišč nekakšno finančno podporo, da lahko gorski kolesarji uporabljajo njihove poti, s splošnim zavarovanjem pa jih odvezuje odgovornosti v primeru nesreč. Meni, da je Zgornje Posočje ustvarjeno za gorsko kolesarjenje, saj imamo veliko starih vojaških poti iz prve svetovne vojne, ki bi jih lahko uporabili za novo vrsto turizma. Seveda pa ne gre brez pravil. Vzpostaviti bi morali mrežo kolesarskih poti, za katere bi pridobili dovoljenja lastnikov zemljišč, planinskih društev, parkov idr. Poti je potrebno označiti, klasificirati po težavnosti in vzdrževati. Urediti je potrebno tudi zdravstveno zavarovanje v primeru nesreč. Kolesarsko mrežo poti lahko ponudimo šele takrat, ko imamo vse te stvari

urejene, drugače lahko naletimo na težave. Zmotno je tudi mišljenje nekaterih ljudi, ki gorske kolesarje enačijo s spustaši, mladino, ki nori po bregu navzdol in povzroča uničenje. Javnosti je treba pojasniti, da so gorski kolesarji pravzaprav pohodniki na dveh kolesih, ki ne ustvarjajo hrupa in ne onasnežujejo. Kot primer Stanciu navede okolico Gardskega jezera, Livigna in Saalbacha, kjer vsak dan kolesari več tisoč kolesarjev, toda za njimi ni sledi ("Bela lisa na kolesarskem zemljevidu", 2013).

4.4 Zavarovana območja narave v občinah Tolmin in Kobarid

Območje Kobarida in Tolmina leži na pestrem alpskem predelu Slovenije, z značilnim razgibanim reliefom in pomembnimi naravnimi viri. Osnovna atrakcija Doline Soče je zato prav naravno okolje, ki je tudi glavni temelj tukajšnje turistične ponudbe. Zaščitena oz. zavarovana območja narave predstavljajo vse naravne površine, ki so zaradi svoje izjemnosti vključene v razne sisteme varovanja in zaščite narave (Šubelj, 2010). Po občinskem prostorskem načrtu so to:

- *območja naravnih vrednot* (znameniti, dragoceni ali redki naravni pojavi);
- *ekološko pomembna območja* (območja, ki pomembno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti);
- *posebna varstvena območja Natura 2000* (ohranitev biotske raznovrstnosti, to je redkih oz. ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatov na območju Evropske Unije);
- *zavarovana področja narave v ožjem smislu* (geografska območja posebnih naravnih kvalitet določena z Zakonom o ohranjanju narave RS);
- *varstvena območja vodnih virov* (z Zakonom o vodah RS zaščitena območja vodnih zajetji za človekove potrebe);
- *poplavna območja* (območja s tveganjem poplavljanja);
- *plazovita in plazljiva območja* (določena območja z možnostjo plazenja tal);
- *gozdovi posebnega pomena* (območja, kjer so gozdne površine posebnega pomena in kjer veljajo strožja merila za poseganje človeka).

Zaščitena območja občine Tolmin in Kobarid zavzemajo predvsem naravne spomenike in južni del Triglavskega narodnega parka (Šubelj, 2010). Vožnja s kolesi je na teh območjih seveda prepovedana, hoja pa je omejena na poti. Zakoni, ki ščitijo naravna območja, hkrati pa omejujejo razvoj turističnega proizvoda kolesarjenje so predvsem Zakon o ohranjanju narave, Zakon o gozdovih in Uredba o prepovedi vožnje s kolesi v naravnem okolju. Najbolj zaščiteni predeli v občini Tolmin in Kobarid so območja TNP-ja, biosferna območja in območja Nature 2000.

4.4.1 Triglavski narodni park

Triglavski narodni park je edini narodni park v Sloveniji. Ime je dobil po gori Triglav, ki je hkrati najvišji slovenski vrh. Leži na severozahodni strani Slovenije ob meji z Italijo in blizu meje z Avstrijo. Prostorsko zavzema celotne Julijske Alpe na slovenskem ozemlju, v celoti pa se razteza na 83.807 hektarjev. Današnji obseg parka je bil uzakonjen 1981 leta. Najvišja točka parka je Triglav z 2.864 m, najnižjo točko pa predstavlja sotočje Zadlaščice in Tolminke v Tolminskih koritih (180 m). Triglavski narodni park združuje na svojem območju pestro biotsko raznovrstnost in številne naravne pojave, ki se prepletajo s kulturno krajino. V njem velja poseben naravovarstveni režim, ki ga določa Zakon o Triglavskem narodnem parku. Občina Tolmin zavzema 8,5 % TNP-ja, Občina Kobarid pa 3,9 % (Lukan Klavžer, Šolar, Ramovš in Skobrne, 2001).

Naravne značilnosti Triglavskega narodnega parka predstavlja visokogorski svet, ledeniške doline, reke, jezera, soteske ter visokogorski pašniki in gozdovi. Izjemno je tudi bogastvo rastlinskega in živalskega sveta. Po bogatem rastlinstvu in redkih vrstah so znana travišča na Črni prsti, pobočja Krna, Rdečega roba ter Mangartsko sedlo. Posebno znane živalske vrste na tem območju so gams, kozorog, jelen, srna, orel, planinski zajec, veliki in mali divji petelin, modras, gad in soška postrv. Občasno prisotna sta tudi medved in ris (LTO Sotočje, 2010).

Izjemno vrednost imam tudi kulturna dediščina, ki je predvsem etnološka. Še posebej zanimivo je stavbarstvo ljudske arhitekture: različni tipi alpskih hiš in pastirskih stavb. Etnološko dediščino predstavljajo tudi pašne planine s sirarsko in mlekarsko tradicijo ter s pašništvom. Na območju parka so arheološke, umetnostno-zgodovinske in zgodovinske zapuščine. Eden izmed najlepših sakralnih spomenikov na slovenskem ozemlju je prav cerkev Sv. Duha v Javorci (LTO Sotočje, 2010).

Cilji upravljanja TNP-ja so različni. V osrednjem območju je v ospredju varstvo narave, izobraževanje, raziskovanje ter usmerjeno obiskovanje. Glavni namen tega je, da bi zagotovili nemoten razvoj ekosistemov brez vplivov človeka ter izločili izkoriščanje naravnih virov. To se nanaša na gospodarske dejavnosti (kmetijstvo, gozdarstvo, vodno gospodarstvo, lov, ribolov in izkoriščanje rudnin ter mineralov), na posege v prostor in spreminjanje reliefne oblikovitosti. Prav tako ni dovoljena gradnja neparkovnih objektov ter izvajanje športnih tekmovanj in rekreacijskih dejavnosti v komercialne namene. V tem območju se v prihodnje mora zagotoviti možnost obiskovanja za vzgojno-izobraževalne in znanstvenoraziskovalne namene, kot tudi za kulturne in rekreacijske namene, ki pa ne smejo biti v nasprotju z osnovnimi naravovarstvenimi cilji (LTO Sotočje, 2010).

Robno območje narodnega parka strmi k vzdrževanju in negi kulturne krajine ter spodbuja delovanje tradicionalnih dejavnosti. Gre za trajnostni regionalni razvoj usmerjen k biološkemu kmetovanju ter raznih kmetijsko okoljskih programov. Poudarja razvoj naravi prijaznega turizma in rekreacije, ohranitev turističnih kmetij, domačih obrti ter gozdarstva. Glavni cilj robnega območja je »s trajnostno rabo ohraniti podobo kulturne krajine« (LTO Sotočje, 2010, str. 7).

4.4.2 Človek in biosfera (MAB – Man and the Biosphere programme)

Človek in biosfera oz. MAB je raziskovalni program podprt s strani UNESCO. Izbrana biosferna območja služijo za vzorčne primere in tako pomagajo pri uresničevanju trajnostnega razvoja na lokalni, nacionalni ter globalni ravni. Glavni namen programa je spodbuditi in prikazati uravnotežen odnos med ljudmi, kulturnim izročilom in naravo. V Sloveniji poznamo dve MAB območji, to sta biosferno območje Julijske Alpe, pod okriljem TNP-ja, ter biosferno območje Kras, katerega upravlja Park Škocjanske jame. V bodočnosti se MAB-u želita priključiti tudi Notranjski park in Kozjanski regijski park (TNP, 2010).

Biosferna območja imajo naslednje funkcije:

- »ohranjanje ekosistemov, krajine in biološke pestrosti;
- spodbujanje ekonomskega razvoja, ki je ekonomsko in kulturno trajnostno naravnano;
- logistična podpora za raziskave, monitoring, izobraževanje, ki se nanašajo na lokalno, regionalno, nacionalno in globalno ohranjanje narave ter trajnostni razvoj.« (TNP, 2010)

Območje Julijskih Alp je bilo leta 2003 razglašeno za biosferno območje UNESCO programa MAB. Po površini obsega celoten TNP, to je njegovo osrednjo in robno območje. Prehodno ali vplivno območje pa zajema širši del Julijskih Alp, ki sega do državne meje z Italijo in Avstrijo. Občini Kobarid in Tolmin sta v celoti vključeni v Biosferno območje Julijskih Alp s skupno površino 195.723 ha. Osrednje območje obsega 55.332 ha, robno 28.475 ha, prehodno ali vplivno območje pa 111.916 ha (LTO Sotočje, 2010).

Biosferno območje Julijskih Alp ima naslednje cilje:

- » osrednje območje – prevladujoči naravovarstveni cilji;
- robno območje – cilji, ki podpirajo varstvo v osrednjem območju ter spodbujanje trajnostnega razvoja;
- prehodno ali vplivno območje s prevladujočimi cilji trajnostnega razvoja« (LTO Sotočje, 2010, str. 8).

4.4.3 Natura 2000

Natura 2000 je projekt, ki obsega posebna varstvena območja, določena s strani držav članic EU. Glavni cilj temelji na ohranitvi biotske raznovrstnosti za prihodnje rodove. Gre za ohranitev živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov, ki so redki ali pa so v Evropi že ogroženi. Omrežje Natura 2000 je EU priznala kot enega pomembnih delov izvajanja habitatne direktive in direktive o pticah. Tudi Slovenija je izoblikovala seznam naravnih območij, ki ustrezajo merilom obeh direktiv. Direktivi podpirata trajnostni razvoj in na varstvenih območjih ne izključujeta človeške dejavnosti, dokler ta ne ogroža narave (Natura, 2000).

V Občini Kobarid so v Natura 2000 vključena naslednja območja: Breginjski Stol, Kobariško

blato, Nadiža s pritoki, Polovnik, melišča Pod Mijo ter Soča z Volarjo, ki je tudi del tolminske občine. Slednja obsega še Idrijco s pritoki, Trnovski gozd, del Julijskih Alp med Krnom in Rodico, Gorsko grapo, Porezen, Krasnico, Mali vrh nad Grahovim ob Bači ter Lipovšek. Sem sodi še Huda grapa, skalovje v Podbrdu, Jama pod Smogodnico, Znojile ter melišča pri Modreju in pod Bučnico (LTO Sotočje, 2010).

4.4.4 Antropogeni vpliv in turistični potencial zavarovanih območij

Od vseh zavarovanih območij narave v občinah Kobarid in Tolmin je najbolj zaščiten TNP. Tukaj problemi TNP-ja niso tako izraziti kot na bohinjski strani, saj so tu le štiri naselja, ki ležijo v celoti znotraj parka; to so Čadrg, Zadlaz-Čadrg, Zadlaz-Žabče in Tolminske Ravne. Do njih vodijo asfaltirane ceste, ostale prometnice pa so kolovozi in makadamske poti. Nekatere so zlasti v poletnem času zaradi velikega turističnega obiska zelo obremenjene. Drugo obremenitev pa predstavljajo dejavnosti na planinskih pašnikih. Vsi ostali antropogeni vplivi v tem delu TNP-ja so skromni (Šubelj, 2010).

Naravni spomenik Soča je obremenjena predvsem v poletni sezoni s turističnim obiskom in izvajanjem športno-rekreativnih dejavnosti (rafting, kajakaštvo, idr.). Te dejavnosti niso vir onesnaževanja, zato se skoraj celotna reka Soča do Tolmina uvršča v 1. kakovostni razred (državni standard štirih kakovostnih razredov). Pri sotočju Tolminke pa preide v 3. kakovostni razred. Vsi drugi naravni spomeniki se nahajajo v sredo- ali visokogorju, v težje dostopnih in slabo poseljenih dolinah, torej na območjih zunaj antropogenih pritiskov (Šubelj, 2010).

Stalen nadzor naravovarstvenih nadzornikov se izvaja samo na področju TNP-ja, medtem ko so druga zavarovana območja pogosto izpostavljena neupoštevanju predpisov – lep primer je prav reka Soča in jarki, ki so nastali zaradi vožnje s kolesi na Matajurju in na Planici. Najbolj turistično oblegana območja občin Kobarid in Tolmin so: TNP, dolina Tolminke s koriti, višji vrhovi gora, reka Soča in Nadiža, slap Kozjak (Šubelj, 2010).

5 POHODNIŠKI IN KOLESARSKI TURIZEM

Vloga športa v turizmu postaja v današnjem času vedno bolj pomembna. V ospredje prihajajo turistični proizvodi, ki združujejo šport oziroma športno-rekreativne dejavnosti in turizem, med katerimi lahko izpostavimo pohodništvo in kolesarstvo. Pohodništvo je ena izmed najbolj priljubljenih oblik športa v Sloveniji, kot tudi eden izmed pomembnih turističnih proizvodov. To se kaže v vse večjem povpraševanju gostov, tovrsten interes pa je viden tudi v turističnem gospodarstvu. Na podlagi tega je bila izdelana Strategija razvoja turističnega produkta pohodništva v Sloveniji (2006), v kateri je predstavljena pohodniška infrastruktura, strateški ukrepi in cilji za povečanje prepoznavnosti pohodništva. Tudi na področju kolesarjenja je razviden napredek v športno-turistični ponudbi Slovenije, saj so izdelali tudi Strategijo razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji (2005). Ta vsebuje strateške ukrepe o vzpostavitvi verige ponudnikov kolesarskih storitev, razvoj mreže kolesarskih poti in trženjskih standardov za povečanje prepoznavnosti kolesarstva v Sloveniji.

5.1 Pohodniški turizem

5.1.2 Opredelitev pohodniškega turizma in pohodniškega turista

Pohodništvo opisuje aktivnost hoje, ki se lahko izvaja v vseh letnih časih in v različnih okoljih. Pod pojmom pohodništvo v turističnem smislu ne smemo razumeti le planinskih in zahtevnejših poti, ampak tudi vse druge pešpoti (sprehajalne, gozdne itd.) in tematske poti (naravoslovne, učne itd.). Pohodništvo kot turistični produkt lahko definiramo kot športno in rekreativno aktivnost, ki temelji na hoji, po drugi strani pa tudi kot »... spoznavanje naravnega okolja ter aktivno doživljanje raznovrstnosti kulturno-etnološkega bogastva pokrajine, na vnaprej določeni, urejeni in označeni trasi. Pretežno predstavlja enodnevno aktivnost, lahko pa tudi večdnevno povezano hojo s presledki za spoznavanje zanimivosti okolja« (Vesenjak idr., 2005, str.9). Pohodništvo je ena izmed najpomembnejših ponudb osnovni turistični ponudbi katerekoli turistične destinacije, problem se skriva le v njegovi ekonomski valorizaciji (Vesenjak idr., 2005).

Pohodništvo je gibanje in doživljanje človeka, ki hodi. Zato ga lahko delimo na tri glavne smeri: *izletništvo*, *pohodništvo* in *gornišтво*. Vsem navedenim dejavnostim je skupno hoja in veselje do bivanja v naravi. Čeprav gre pri vseh za isto dejavnost pa se med seboj pomensko razlikujejo. Že v uvodnem delu smo omenili, da gre pri izletništvu za časovno krajše in daljinsko krajše pešačenje, pohod pa lahko opredelimo kot časovno, daljinsko in zmogljivostno zahtevnejši izlet. Obe dejavnosti se od gornišťa razlikujeta po tem, da se odvijata bolj v kulturni krajini, kjer je prisoten človek in ne iščeta samote. Bistvena razlika pa je v trajanju oziroma v dolžini prehojene poti (Vesenjak idr., 2005).

Večkrat zasledimo tudi izraz *popotništvo*, ki pa ne ustreza športni zvrsti opredeljeni z izrazom pohodništvo. Tukaj ne gre zgolj za hojo, lahko potuješ tudi z različnimi prometnimi sredstvi (avto, avtobus, vlak itd.). Izraz *trekking* v povezavi s pohodništvom pomeni predvsem rekrea-

cijsko ponudbo v hribovitem svetu. *Nordic walking* oz. *nordijska hoja* izhaja s Finske (prvič predstavljena leta 1997). Gre za vrsto hoje s palicami, pri kateri razgibamo celotno telo in je tako primerna za vse starostne skupine (Vesenjak idr., 2005).

V povezavi s pohodništvom se povezuje tudi pojem planinstva oziroma gornišstva, ki vključuje hojo v gore po označenih, zavarovanih poteh ali po brezpotjih, lahko pa gre tudi za plezanje. Planinska pot je navadno vzdrževana, markirana in poimenovana ter poteka čez prelaze, pobočja, grebene in doline (Vesenjak idr., 2005).

Vesenjak idr. (2005) so ugotovili, da hoja postaja trend v novodobnem svetu, saj ljudje vedno bolj spoznavajo njen pomen in pozitivni vpliv na dobro počutje telesa in duha. Podatki nekaterih raziskav v Sloveniji iz leta 2002 so pokazali, da se je okoli 14,2 % ljudi aktivno ukvarjalo s planinstvom. Pohodništvo torej predstavlja najpogostejšo obliko aktivnih počitnic, saj je namenjena vsem starostnim skupinam. Sprehajalne poti v izjemnem naravnem okolju so primernejše za otroke, družine in starejše, medtem ko se izkušenejši s primerno opremo ter po možnosti z vodstvom gorskega vodiča lahko odpravijo na zahtevnejše ture.

Razvoj pohodniške ponudbe lahko pozitivno vpliva na demografska in gospodarska gibanja na podeželju. Njegov trajnostni razvoj lahko veliko pripomore pri razvoju podjetništva, kmetijstva in varovanja okolja. Tako kot Slovenija je tudi destinacija Kobarid-Tolmin prepletena s številnimi potmi, kjer pohodniki lahko izkusijo del kulture in kulinarike. Razvoj produkta pohodništva je tesno povezan z obstoječo turistično infrastrukturo. Ta naj bi omogočala gostinsko-namestitvene možnosti, ustrezno vzdrževane in markirane poti z urejenimi razglednimi točkami in počivališči, ki so podprte s promocijsko-informativnim gradivom. Številne poti vodijo tudi mimo številnih naravnih in kulturnih znamenitosti, večjo možnost bi v prihodnje morali posvetiti organiziranim pohodom pod vodstvom izkušenih vodnikov. Posvetiti bi se morali tudi izdelavi spletnih strani namenjenih pohodniški ponudbi, izdelati pakete, namenjene različnim starostnim in drugim interesnim skupinam (za družine, seniorje, ljudi s posebnimi potrebami, raziskovalce itd.). Pomembno je tudi povezovanje pohodniške ponudbe z ostalimi ponudniki tako na mednarodni, nacionalni, regionalni kot lokalni ravni (Vesenjak idr., 2005).

Vesenjak idr. (2005) ugotavljajo, da v Sloveniji še nimamo izdelanega celovitega profila pohodniškega gosta, so pa tovrstne raziskave bile opravljene v Nemčiji, kjer so podali naslednje značilnosti pohodniškega turista:

- glavni motiv je gibanje v naravi, interesi posameznika ter razna doživetja povezana z naravo;
- najštevilčnejšo starostno skupino pohodnikov predstavlja generacija od 20 – 39 let, lahko bi ji rekli tudi »high teach« generacija. To so tisti posamezniki, katerih delovno okolje je stresno in intenzivno (sedenje v zaprtih prostorih, pred računalnikom ...);
- pohodniki se po izobrazbeni strukturi navadno uvrščajo med ljudi s povprečno višjo doseženo izobrazbo;
- pohodniki najraje prehodijo poti po lastni izbiri, v družbi s svojimi prijatelji ali s partnerjem. To jim je prijetnejše od organizirano vodenih skupin;

- novodobni pohodniki želijo ob hoji opazovati in uživati v naravi, zato iščejo predvsem mirne, »odročne« poti in se izogibajo pohodniškim »avtocestam«;
- pohodniki se med turo prehranjujejo z lahko hrano in se osvežijo s sadnimi sokovi, mineralno vodo in čaji. Po opravljeni turi pa se po večini radi »nagradijo« s kulinarčno ponudbo dežele, ki jo obiščejo;
- pohodniki se radi podajo v naravo v vseh letnih časih in niso omejeni samo na eno sezono (npr. poletje);
- raje kot v hotelu se namestijo pri zasebnih ponudnikih prenočišč z družinskim vzdušjem, kjer večini zadošča nočitev z zajtrkom oz. polpenzion;
- pohodniki najrajši potujejo v gorske destinacije in se ob pozitivni izkušnji radi ponovno vračajo na izbrano lokacijo;
- pohodniki se v današnjem času podajo v gore primerno oblečeni in opremljeni;
- so občutljivi in zahtevni pri slabo vzdrževanih in označenih poteh, nepreglednih kartah ipd.

5.2 Kolesarski turizem

5.2.1 Opredelitev vrst kolesarjenja

Kolesarjenje je ena izmed aktivnosti, ki se lahko uporablja v različne namene. Lahko nam predstavlja transportno sredstvo, športno-rekreativno in turistično dejavnost ali pa tekmovalno športno panogo. Po Siršetu, Berčiču in Sili (2005) poznamo naslednje oblike kolesarjenja:

Dnevno (utilitarno) kolesarjenje

Pri tej vrsti kolesarjenja se kolo uporablja kot sredstvo za prevoz (vsakodnevna vožnja v službo, v šolo, po nakupih itd.).

Športno kolesarjenje (cestno in gorsko)

Sem sodijo različni treningi in tekmovalne oblike kolesarjenja, kot npr. gorsko in cestno kolesarjenje, kolesarjenje na velodromu ter kolesarjenje v okviru duatlonov ali triatlonov. Kolesa posameznih disciplin se že na pogled, kot tudi s tehničnega vidika med seboj razlikujejo.

Športno-rekreativno kolesarjenje

Ta oblika je namenjena rekreativnim športnikom, ki v kolesarjenju iščejo sprostitev, druženje in razvedrilo. Udeležujejo se različnih kolesarskih prireditev ter športno-rekreativnih tekmovanj kot, npr. Maraton Franja, Juriš na Vršič idr.

Izletniško kolesarjenje

Ta dejavnost poteka v naravnem okolju z razmeroma nezahtevno intenzivnostjo in ne traja več kot en dan. Izleti so lahko vezani samo na kolo ali pa so v kombinaciji s hojo in drugimi prevoznimi sredstvi (avto, avtobus, vlak).

Popotniško kolesarjenje

Gre za zvrst kolesarjenja, ki traja več dni. To kolesarjenje je povezano z nočitvami v različnih okoljih (kampi, hoteli, turistične kmetije idr.) ter s spoznavanjem znamenitosti in zanimivosti krajev in posameznih turističnih območij.

Gorsko kolesarjenje

Predstavlja vožnjo v gozdnem in gorskem svetu. Gorske kolesarje privlači razgiban relief in s tem večja zahtevnost, neokrnjena narava ter velika izbira možnih lokacij. Večino gorskih kolesarjev predstavljajo mlajše generacije. Z vidika turizma so zanimivi kot kolesarji športniki, avanturisti in rekreativci, popotniški ter izletniški kolesarji.

Turistično kolesarjenje

Predstavlja kombinacijo različnih zvrsti kolesarjenja, kjer so kolesarji v vlogi domačih ali tujih turistov in odkrivajo naravne lepote, kulturne in etnološke zanimivosti posameznih krajev in turističnih območij.

Družinsko kolesarjenje

Gre za kolesarjenje, ki se ga udeležuje celotna družina. Predstavlja prostočasno dejavnost predvsem ob vikendih, v času šolskih počitnic in dopustov. Glavno vlogo pri uveljavljanju družinskega kolesarjenja kot turističnega proizvoda igra starost otrok, ustrezna vrsta in oprema koles, izbrane in varne kolesarske poti ter kolesarska infrastruktura s pripadajočimi objekti, ki mora upoštevati tudi posebnosti otrok.

5.2.2 Opredelitev vrst kolesarjev

Po Siršetju idr. (2005) lahko kolesarje razdelimo v tri glavne skupine: na *dnevne*, *gorske* in *cestne kolesarje*.

Dnevni kolesar

Gre za posameznika, ki se dnevno ali pogosto vozi po različnih opravkih, kolo mu predstavlja sredstvo za prevoz. Med dnevnimi kolesarji je prepoznana številčna skupina kolesarjev šolarjev in študentov. Veliko skupino predstavlja tudi odrasla populacija zaposlenih, prav tako pa ni zanemarljiva tudi skupina starejših kolesarjev – upokojencev. Dnevni kolesarji so tudi potencialni uporabniki turističnih storitev, ki so povezane s kolesarjenjem.

Gorski kolesar

Med gorske kolesarje spadajo predvsem mlajši moški in ženske. Ti so s turističnega vidika zanimivi kot kolesarji športniki, rekreativci, izletniki in kolesarji popotniki. Med *gorske kolesarje* – *tekmovalce* uvrščamo tiste kolesarje, ki se kot športniki pripravljajo na tekmovanja in katerih glavni cilj je športni rezultat. To so predvsem mlajši moški, večini člani kolesarskih klubov. Poznane so tri tekmovalne discipline: disciplina kros poteka po naravnem okolju, vključuje tehnične vzpone in spuste, dolžina dirke je okoli 2 h. Disciplina spust je najhitrejša disciplina, proga je speljana samo navzdol, kolesar prevozi 2–3 km dolgo progo v 3–5 minu-

tah, tekmovanje traja v dveh tekih. Za disciplino 4X velja podobno kot za spust, le da je proga umetno narejena, dolžina proge je med pol minute in minuto, štartajo pa štirje tekmovalci hkrati. V skupino gorskih kolesarjev se uvrščajo tudi *rekreativni športniki*, ki zbirajo poti glede na svoje sposobnosti in želje. *Gorski kolesarji izletniki* opravljajo lažje enodnevne kolesarske ture, poleg kolesa lahko uporabijo tudi druga transportna sredstva. *Gorski kolesarji popotniki* kolesarijo iz enega kraja v drugega, *gorski kolesarji avanturisti* pa kolesarijo v posebnih okoliščinah, ki so otežene ali pa imajo adrenalinski pristop.

Cestni kolesar

Med cestno kolesarjenje prištevamo profesionalne in rekreativne športnike, kolesarje izletnike, popotnike ter kolesarje turiste. *Tekmovalci v cestnem kolesarstvu* so pretežno mlajši moški, člani kolesarskih klubov, ki se kot športniki pripravljajo na posamezna tekmovanja, katerih glavni cilj je rezultat. V tekmovalnem cestnem kolesarstvu poznamo tri discipline. Cestne dirke zahtevajo vzdržljive tekmovalce, ki se pomerijo na enodnevnih ali pa na velikih etapnih dirkah. V disciplini vožnja na čas (kronometer) je tekmovalec na progi sam in vozi na vso moč. Ta disciplina predstavlja eno etapo. Pri vožnji na dirkališču pa je proga speljana v krogu. Je dvoransko tekmovanje, kjer se pomerijo kolesarji šprinterji. V skupino *rekreativnih kolesarjev* se uvrščajo predstavniki obeh spolov ter različnih starosti, zato je relativno velika in tako pomembna za turizem. Gre za kolesarje, ki se bolj ali manj redno ukvarjajo s kolesarjenjem in se udeležujejo raznih športno-rekreativnih tekmovanj. Njihov glavni cilj je sprostitve, užitek, zdravje in razvedrilo. V skupino *kolesarjev – izletnikov* štejemo tiste kolesarje, ki uporabljajo kolesa za enodnevne izlete, bodisi sami, z družino ali s prijatelji. S turističnega vidika je ta skupina zelo zanimiva, saj predstavljajo potrošnike gostinskih uslug in različnih turističnih programov. Informacije iščejo v kolesarskih priročnikih in kartah. *Kolesarji – popotniki* so tisti kolesarji, ki potujejo s kolesom več dni in se poleg gostinske ponudbe zanimajo tudi za prenočitvene kapacitete ter primerno turistično in kolesarsko infrastrukturo (priročniki, karte, vodiči, servisi, shramba koles, označene poti). *Kolesarji – turisti* pa kolesarijo z namenom spoznavanja krajev, ljudi in njihovih običajev ter za svojo dejavnost pričakujejo celovito kolesarsko in gostinsko-turistično ponudbo.

5.2.3 Opredelitev turističnega kolesarjenja in kolesarskega turista

Kolesarski turizem lahko opredelimo kot eno ali več dnevni obisk oz. potovanje izven običajnega okolja, katerega osnovni motiv za obisk določene turistične destinacije je aktivnost kolesarjenja. Turistično kolesarjenje poleg tega vključuje tudi enodnevna kolesarska potovanja ter potovanja, kjer je kolesarjenje le ena od mnogih aktivnosti potujočega turista (Sirše idr., 2005).

V zvrsti kolesarskega turizma po mnenju Siršeta idr. (2005) uvrščamo:

- *kolesarske počitnice* (počitnice tujih ali domačih turistov, katerih glavni motiv je kolesarjenje);
- *počitniško kolesarjenje* (kolesarjenje domačih ali tujih turistov predstavlja eno izmed

mnogih aktivnosti turista med počitnicami);

- *dnevno kolesarjenje* (pol ali celodnevno potovanje izven običajnega delovnega in življenjskega okolja, ki vključuje aktivnost kolesarjenja);
- *ostalo: Mountain biking, klubsko kolesarjenje, kolesarska tekmovanja* (oblike kolesarjenja za posamezne skupine, katerih interes so razgibane kolesarske poti in tereni, organizirana oblika kolesarjenja pod strokovnim vodstvom ali preizkušnja na tekmovanjih).

Kolesarji – turisti se udeležujejo izven kraja bivanja za krajši ali daljši čas in kolesarjenje uporabljajo kot eno od možnosti preživljanja prostega časa. So relativno zahtevni gostje, saj poleg osnovne gostinsko-turistične ponudbe pričakujejo tudi širšo športno turistično ponudbo. Na področju kolesarstva to pomeni zanimanje za kolesarske inštruktorje ali vodnike, izposojajo koles, dodatno kolesarsko opremo, zbiranje informacij iz različnih brošur, kolesarskih kart in vodičev ter spletnih strani. Večina kolesarjev – turistov je rekreativnih športnikov in se največkrat odločijo za večdnevne ture s fiksnimi prenočišči. V veliki večini si kolo pripeljejo s seboj, drugače si ga izposodijo. Zelo pomembni so domači turisti kolesarji in rekreativci saj bistveno pripomorejo k zasedenosti kapacitet izven visoke sezone ter vplivajo k ugledu države kot kolesarske destinacije (Sirše idr., 2005).

Strategija razvoja turizma 2002-06 in Strategija trženja turizma 2003-06 sta izpostavili, kako pomemben je razvoj turističnega kolesarjenja za Slovenijo. To velja tudi za destinacijo Kobariid-Tolmin z odličnimi naravnimi danostmi za razvoj tega proizvoda, ki hkrati prinaša mnogo prednosti:

- kolesarski turizem je ena od ekoloških oblik turizma, saj minimalno vpliva na okolje ter lokalno skupnost. Pomembno lahko vpliva tudi k zmanjšanosti prometa in k preusmeritvi z avtomobilskega h kolesarskemu prometu;
- s kolesarjenjem lahko izkoristimo največkrat neuporabljeno in zapuščeno infrastrukturo, kot so stranske in podeželske poti in druge zapuščene poti (neuporabne železniške proge, vojaške mulatjere);
- pomembno lahko vpliva na razvoj podeželja oz. manj razvitih območij, saj se kolesarski turisti zanimajo predvsem za storitve lokalnih ponudnikov;
- sam razvoj lahko spodbudi dodatne investicije v kolesarsko infrastrukturo, od katere lahko veliko pridobijo tudi lokalne skupnosti;
- samo kolesarjenje lahko predstavlja dodatno zanimivost in aktivnost, zaradi katere se turisti odločijo podaljšati bivanje ali pa si želijo ponovnega obiska;
- kolesarski turizem je lahko spodbuda k priložnostnemu oz. vsakodnevnemu kolesarjenju;
- kolesarski turizem predstavlja dragocen trg, saj kolesarski turisti kar veliko potrošijo.

Poglavitni elementi, ki jih zahtevajo kolesarski turisti, so:

- ustrezna kolesarska infrastruktura, ki je opremljena z ustrezno signalizacijo;
- namestitvene zmogljivosti prilagojene kolesarjem;

- ustrezna spremljajoča ponudba, kot je servis koles, možnost izposoje in nakupa koles, počivališča in info točke;
- ponudba ciljno usmerjenih kolesarskih programov , kot npr. MTB parki;
- ustrezne publikacije in predstavitev kolesarske destinacije;
- možnost organiziranih vodenih kolesarskih tur;
- zanimiva dodatna ponudba (naravne in kulturne znamenitosti, wellness itd.);
- organizatorji permanentnega usposabljanja in izobraževanja;
- nadzornik, ki skrbi za izvajanje standardizacije;
- turistično-kolesarski dogodki in tekmovanja.

Povzamemo lahko, da na izbor kolesarske turistične ponudbe najbolj vplivajo kakovostna kolesarska infrastruktura, to so kolesarju prijazne ceste in poti, z ustreznim dostopom in signalizacijo. Pri gostinsko-nastanitveni ponudbi in dodatno-servisni infrastrukturi je pomembna dobra gostinska, namestitvena in trgovinska ponudba, možnost parkiranja in servisiranja koles ter postavljena ustrezna počivališča ob kolesarskih poteh. Kolesarji turisti se zanimajo tudi za dodatno ponudbo turističnega območja, kot so festivali, razne znamenitosti in etnološke posebnosti, možnost udeleževanja pri drugih športnih dejavnosti ter vožnja po zanimivih tematskih poteh. Vsi obiskovalci so radi dobro informirani, zato igra promocijski in predstavitveni program pomembno vlogo (kolesarski zemljevidi in spletne strani). Čedalje večjo vlogo igra tudi kakovost in pestrost naravnega okolja, ki mora biti čisto z razgibanim reliefom, pri gorskih kolesarjih pa veliko šteje tudi panorama. Pomembna je tudi ponudba organiziranega vodenja, kjer kolesarji dobijo občutek organiziranosti in varnosti (Sirše idr., 2005).

6 ANALIZA TRENUTNEGA STANJA

6. 1 Rezultati turizma destinacije Kobarid-Tolmin

6.1.1 Gostje in nočitve v občinah Tolmin in Kobarid

Tabela 2

Gostje in nočitve v občinah Tolmin in Kobarid (LTO Sotočje-poslovno poročilo, 2012)

	2012			2011			indeks 2012/11		
	domači	tuji	SKUPAJ	domači	tuji	SKUPAJ	d/d	t/t	sk/sk
nočitve Tolmin	18.668	33.442	52.110	17.401	29.874	47.275	107	112	110
nočitve Kobarid	39.081	59.749	98.830	38.901	55.213	94.114	100	108	105
NOČITVE SKUPAJ	57.749	93.191	150.940	56.302	85.087	141.389	103	110	107
prihodi Tolmin	7.136	10.074	17.210	6.332	9.469	15.801	113	106	109
prihodi Kobarid	16.074	21.813	37.887	16.091	20.997	37.088	100	104	102
PRIHODI SKUPAJ	23.210	31.887	55.097	22.423	30.466	52.889	104	105	104
doba bivanja Tol.	2,6	3,3	3,0	2,7	3,2	3,0	95	105	101
doba bivanja Kob.	2,4	2,7	2,6	2,4	2,6	2,5	101	104	103
DOBA BIVANJA	2,5	2,9	2,7	2,5	2,8	2,7	99	105	102

Iz tabele 2 je razvidno, da se je število gostov skupne destinacije Kobarid-Tolmin v primerjavi z letom 2011 povečalo za 4 %, število nočitev pa je zraslo za 7 %. Na Tolminskem območju se je stanje izboljšala za 10 %, na Kobariškem pa za 5 %. Doba bivanja se je za malenkost podaljšala v občini Kobarid.

Tabela 3

Pregled realizacije po namestitvenih segmentih (LTO Sotočje-poslovno poročilo, 2012)

SEGMENT NAMESTITITVE	Nočitve			Prihodi			Povp. doba bivanja		
	2012	2011	ind.	2012	2011	ind.	2012	2011	ind.
HOTELI	9.587	9.925	97	5.060	4.958	102	1,9	2,0	95
PENZIONI, GOSTIŠČA	23.742	23.644	100	8.747	8.668	101	2,7	2,7	100
ZASEBNE SOBE & APT	17.431	13.848	126	4.385	3.955	111	4,0	3,5	114
PLANINSKE KOČE	4.689	5.221	90	4.377	4.786	91	1,1	1,1	98
CŠOD, MLADINA	22.277	21.707	103	7.458	7.140	104	3,0	3,0	98
KAMPI	69.985	62.943	111	24.242	22.462	108	2,9	2,8	103
TURISTIČNE KMETIJE	3.229	4.101	79	828	920	90	3,9	4,5	87
SKUPAJ	150.940	141.389	107	55.097	52.889	104	2,7	2,7	102

Iz podatkov tabele 3 lahko razberemo, da največ obiskovalcev beležijo kampi, penzioni in gostišča. Kapacitete zasebnih sob in apartmajev se vsako leto povečujejo, zato beležijo tudi

največjo nočitveno rast. V minulem letu je destinacija Kobarid-Tolmin pridobila 22 novih ponudnikov apartmajev, kamp Rut in kamp Gabrje. Skupna namestitvena ponudba se je tako povečala za 651 postelj (LTO Sotočje-poslovno poročilo, 2012).

6.1.2 Struktura obiskovalcev po nacionalnosti

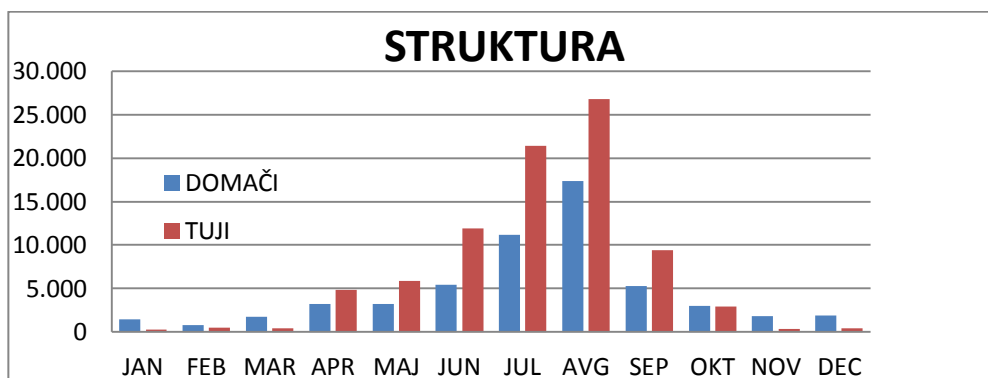
Tabela 4

*Struktura obiskovalcev po nacionalnosti
(LTO Sotočje-poslovno poročilo, 2012)*

	DRŽAVA	2012	DELEŽ	2011	IND 12/11
1	SLOVENIJA	57.749	38,3%	56.302	103
2	NEMČIJA	29.811	19,8%	26.194	114
3	AVSTRIJA	8.429	5,6%	8.253	102
4	ITALIJA	8.100	5,4%	8.374	97
5	NIZOZEMSKA	7.343	4,9%	6.634	111
6	FRANCIJA	6.956	4,6%	6.132	113
7	ČEŠKA	4.769	3,2%	3.829	125
8	V. BRITANIJA	4.566	3,0%	4.239	108
9	BELGIJA	4.256	2,8%	3.845	111
10	POLJSKA	2.592	1,7%	2.059	126
11	ZDA	2.544	1,7%	1.548	164
12	MADŽARSKA	2.071	1,4%	1.791	116
13	ŠVICA	1.812	1,2%	1.927	94
14	HRVAŠKA	954	0,6%	925	103
15	ŠPANIJA	787	0,5%	660	119
	OSTALI	8.201	5,4%	8.677	95
	SKUPAJ	150.940	100%	141.389	107

Pomembno je omeniti tudi izrazito rast tujih trgov, od katerih beležimo največjo prav pri Nemcih, ki jih na LTO Sotočju ocenjujejo kot najbolj primerne obiskovalce destinacije Kobarid-Tolmin. Glede na nacionalnost obiskovalcev se na prvo mesto uvrščajo Slovenci, sledijo jim Nemci, Avstrijci in Italijani (Tabela 4).

6.1.3 Sezonska razporeditev realizacije nočitev

Slika 43. Sezonska razporeditev realizacije nočitev (LTO Sotočje-poslovno poročilo, 2012)

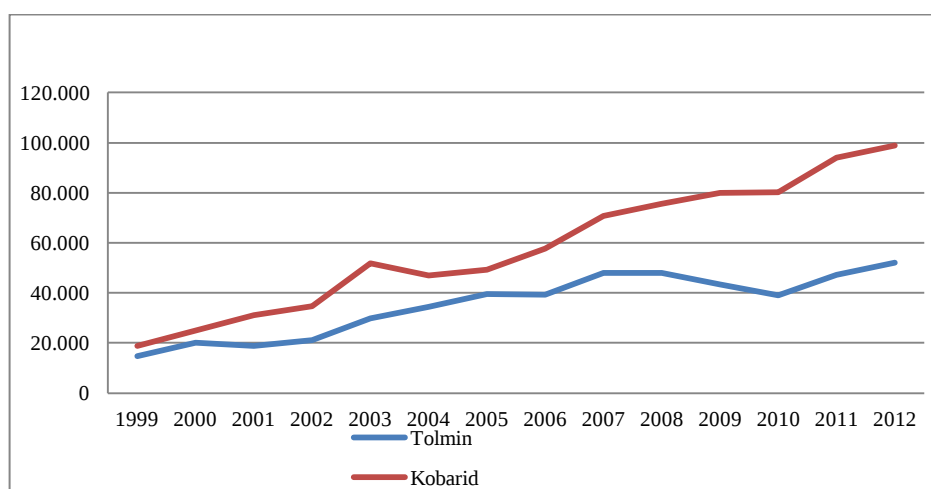
Problem destinacije Kobarid-Tolmin se kaže v preveliki odvisnosti od ene same sezone, ki traja od aprila do konca oktobra (93 % realizacija nočitev). Višek sezone se kaže v poletnih mesecih, v juliju in avgustu (59 % realizacija nočitev). Največji vpliv na celotno strukturo imajo kampi, ki prispevajo kar 46 % nočitev (Slika 43).

6.1.4 Trend gibanja realizacije nočitev v zadnjem desetletju

Tabela 5

Trendi gibanja realizacije nočitev v zadnjem desetletju (LTO Sotočje-poslovno poročilo, 2012)

Občina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tolmin	34.302	39.547	39.381	48.055	47.955	43.247	39.101	47.275	52.110
Kobarid	46.984	49.164	57.641	70.603	75.459	79.969	80.169	94.114	98.830
SKUPAJ	81.286	88.711	97.022	118.658	123.414	123.216	119.270	141.389	150.940

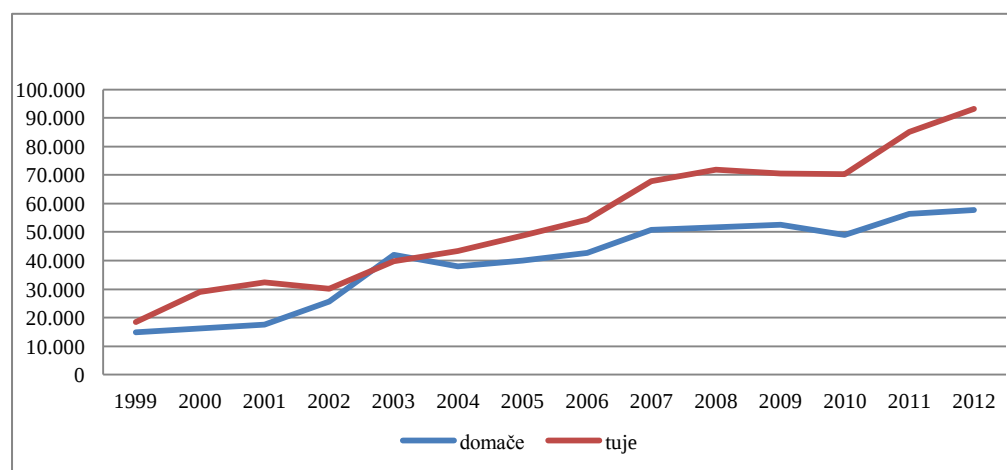
Slika 44. Trend gibanja po občinah (LTO Sotočje – poslovno poročilo, 2012)

V občini Tolmin je v zadnjem desetletju naraslo število gostov iz 21.194 (2002) na 52.110 (2012), v občini Kobarid pa s 34.770 (2002) na 98.830 (2012). Destinacijo Kobarid-Tolmin je tako po podatkih LTO Sotočja za leto 2012 obiskalo 150.940 ljudi (Tabela 5). Gospodarska kriza ni zaustavila intenzivne skupne rasti za turistične realizacije tega območja. V letih 2008-2010 so na negativno sliko vplivale predvsem težave dveh največjih hotelov v Tolminu (ki se še nadaljujejo). Zaradi rasti preostale namestitvene ponudbe (novi kampi, apartmaji idr.) pa je stanje nočitev v Tolminu v zadnjih dveh letih ponovno začelo naraščati (Slika 44).

Tabela 6

Trend gibanja nočitev – domače/tuje (LTO Sotočje-poslovno poročilo, 2012)

Po trgih	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
domače	38.007	39.995	42.761	50.804	51.611	52.674	49.085	56.302	57.749
tuje	43.279	48.716	54.261	67.854	71.803	70.542	70.185	85.087	93.191
SKUPAJ	81.286	88.711	97.022	118.658	123.414	123.216	119.270	141.389	150.940

Slika 45. Trend gibanja nočitev – domače/tuje

Podatki v tabeli 6 in sliki 45 opozarjajo tudi na usodno odvisnost od mednarodnega trga, saj obisk tujih gostov bistveno hitreje narašča od obiska domačih. Na povprečnem nacionalnem nivoju je v letu 2012 destinacija Kobarid-Tolmin ena redkih, ki še vedno beleži rast domačih nočitev.

6.1.5 Sklepne ugotovitve analize turističnega stanja

Rezultati turizma skupne destinacije Kobarid in Tolmin so pozitivni, saj se je število gostov in nočitev v primerjavi s prejšnjimi leti povečalo, podaljšala se je tudi doba bivanja. Povečuje se tudi število novih ponudnikov namestitvenih kapacitet, predvsem apartmajev. Pomembno vlogo igrajo kampi, ki so odlično opremljeni in urejeni ter ponujajo spekter različnih dejavnosti (kopališče, najem koles, igrišče za odbojko, plezalna stena idr.). Posledično

privabljajo vsako leto vedno več obiskovalcev, ki pa se na to območje tudi radi vračajo. Menim, da bi se po takem vzorcu morali zgledovati tudi ostali ponudniki namestitev. K napredku seveda veliko pripomore tudi inovativnost, kreativnost in iznajdljivost samih ponudnikov. Na drugi strani pa se na Tolminskem srečujemo s problemi dveh velikih hotelov, ki sta še vedno velik in premalo izkoriščen potencial. Uspešnost kobariškega in tolminskega turizma je še posebej odvisna od mednarodnih trgov, saj obisk tujih gostov narašča hitreje od obiska domačih. Največ tujih gostov prihaja iz Nemčije, Avstrije in Italije. Na tem območju še vedno ostaja problem prevelike odvisnosti od ene same sezone, to je poletja (predvsem julij, avgust). To je eno od pglavitnih spoznanj, na katerem bi morali graditi v prihodnje.

6.2 Dimenzija in vrednotenje turističnega produkta pohodništvo in kolesarjenje

6.2.1 Velikost posameznih turističnih proizvodov

Tabela 7

Velikost posameznih turističnih proizvodov (Strategija razvoja turizma v občini Tolmin in Strategija razvoja turizma v občini Kobarid 2010-2015, 2007)

	TURISTIČNI PROIZVOD	NOČITVE	DELEŽ
1	Sprostitev in oddih	18.835	15,87%
2	Pohodništvo	16.083	13,55%
3	Šole v naravi	15.946	13,44%
4	Šport-vode	13.435	11,32%
5	Padalstvo	11.520	9,71%
6	Ribolov	7.996	6,74%
7	Motoristi	3.395	2,86%
8	Gastronomija	2.346	1,98%
9	Butični turizem	915	0,77%
10	Team building	374	0,32%
11	Igralništvo	132	0,11%
I.	Razviti proizvodi skupaj (1...11)	90.977	76,67%
12	Zgodovinski turizem	2.595	2,19%
13	Priprave športnikov	5.055	4,26%
14	Kolesarstvo	4.512	3,80%
15	Tolmin - festivalsko mesto	2.956	2,49%
16	Center zdravega življenja (Most na Soči)	2.265	1,91%
II.	Nastajajoči in potencialni proizvodi skupaj (12...16)	17.383	14,65%
17	Tranzit	5.759	4,85%
18	Poslovna srečanja	2.847	2,40%
19	Občasni dogodki	695	0,59%
20	Drugo (delavci, Angleži-lastniki ...)	1.001	0,84%
III.	Drugo skupaj (14...17)	10.302	8,68%
	Skupaj (I+II+III)	118.662	100,00%

Preglednica 7 prikazuje obravnavo stacionarnih gostov v registriranih kapacitetah skozi prizmo motivacijskih segmentov oziroma produktov (gosti, ki prespijo vsaj eno noč v kampu ali turistični postelji). Velika večina obiskovalcev (več kot 80 %) prihaja na območje občin Tolmin in Kobarid zaradi narave ter rekreativnih programov, ki se izvajajo v tem naravnem okol-

ju. Tipičnega obiskovalca torej lahko opišemo kot ljubitelja narave, katerega oddih oz. počitnice so bolj ali manj aktivnega značaja. Po podatkih za leto 2007 pride več kot 70 % obiskovalcev zaradi šestih turističnih ponudb, ki so tipične predstavnice te destinacije. Na prvem mestu je segment »sprostitve in oddih«, takoj za njim pa pohodništvo, šole v naravi in vodni športi. Pomemben je tudi delež padalcev in ribičev. Omenjeni turistični proizvodi ostajajo na vodilnih mestih tudi v letu 2013. Spremembe so vidne na področju padalstva. Zanimanje zanj se je zaradi številnih športnih prireditev, kampa Siber in novega kampa Gabrje izrecno povečalo. Izboljšalo se je tudi področje Team buildinga in festivalov. Zaradi problematike hotela Krn se je zmanjšalo število priprav športnikov, prav tako bi iz tabele lahko črtali Center zdravega življenja na Mostu na Soči. Mesto ribolova ostaja isto, oz. se je delež v primerjavi z drugimi hitro rastočimi turističnimi produkti celo zmanjšal. Omejuje ga namreč število ribolovnih dovolilnic.

Pohodništvo je še vedno vodilna panoga, ki pa se po podatkih LTO Sotočja še vedno izboljšuje in predstavlja trenutno okoli 15 % turističnega obiska. V letu 2013 naj bi k temu najbolj pripomogli prav novo nastali projekt Alpe Adria Trail, Festival pohodništva in dejavnost planinskih društev. Največ zaslug lahko pripišemo kolesarstvu, saj je najhitreje rastoči turistični produkt tega območja. Povečano število kolesarskih ponudnikov, več promocijskega materiala ter Soča Outdoor Festival so glavni razlog za porast kolesarske panoge. Kolesarji trenutno predstavljajo 7 % turističnega obiska, med njimi pa je kar 70-80 % gorskih kolesarjev.

Pomembno je omeniti, da se je število ponudnikov posameznih turističnih proizvodov z leti povečalo in tako posledično tudi vplivalo na povečanje števila nočitev gostov. V letu 2013 so v občini Tolmin zabeležili 60.000 nočitev, v občini Kobarid 100.000, v skupni destinaciji pa 160.000.

6.2.2 Finančna dimenzija posameznih turističnih proizvodov

Tabela 8

Finančna dimenzija posameznih turističnih proizvodov (Strategija razvoja turizma v občini Tolmin in Strategija razvoja turizma v občini Kobarid 2010-2015, 2007)

Razporeditev po skupni potrošnji				Razporeditev po potrošnji na dan			
	TURISTIČNI PROIZVOD	POTROŠNJA SKUPAJ (EUR)	DELEŽ		TURISTIČNI PROIZVOD	POTROŠNJA DAN (EUR)	
1	Ribolov	944.559	16,45%	1	Butični turizem	166,59	
2	Sprostitev in oddih	738.526	12,86%	2	Team building	146,38	
3	Šport na vodah	727.742	12,67%	3	Gastronomija	135,34	
4	Pohodništvo	652.035	11,35%	4	Ribolov	118,13	
5	Padalstvo	583.105	10,15%	5	Šport na vodah	54,17	
6	Gastronomija	317.503	5,53%	6	Padalstvo	50,62	
7	Šole v naravi	287.781	5,01%	7	Igralništvo	45,58	
8	Butični turizem	152.434	2,65%	7	Pohodništvo	40,54	
9	Motoristi	128.911	2,24%		Sprostitev in oddih	39,21	
10	Team building	54.745	0,95%	8	Motoristi	37,97	
11	Igralništvo	6.016	0,10%	9	Šole v naravi	18,05	
I	Razviti proizvodi (1-9)	4.593.357	79,98%	I	Razviti proizvodi (1-9)	50,49	
12	Tolmin - festivali	175.254	3,05%	9	Tolmin - festivali	59,29	
13	Kolesarstvo	164.571	2,87%	10	Center zdravega živl.	59,04	
14	Priprave športnikov	158.193	2,75%	11	Zgodovinski turizem	54,18	
15	Zgodovinski turizem	140.594	2,45%	12	Kolesarstvo	36,47	
16	Center zdravega življ.	133.728	2,33%	13	Priprave športnikov	31,29	
II	Nastajajoči in potencialni (9-13)	772.340	13,45%	II	Nastajajoči in potencialni (9-13)	44,43	
17	Poslovna srečanja	129.177	2,25%	14	Drugo (delavci, Angleži)	57,33	
18	Tranzit	201.254	3,50%	15	Poslovna srečanja	45,37	
19	Drugo (delavci, Angleži)	31.588	0,55%	16	Tranzit	34,95	
20	Kmetije	15.468	0,27%	17	Kmetije	34,37	
III	Drugo (14-17)	377.487	6,57%	III	Drugo (14-17)	36,64	
	Skupaj (I+II+III)	5.743.184	100 %		Skupaj (I+II+III)	48,40	

Podatki, ki jih prikazuje tabela 8, se do leta 2013 niso bistveno spremenili. S seznama bi lahko črtali le Center zdravega življenja in priprave športnikov zaradi težav tolminskih hotelov. Potrošnja na dan je še vedno najbolj prisotna v butičnem turizmu in gastronomiji (okoli 301 EUR/dan), ki sta najbolj razvita prav na kobariškem koncu v okviru priznanih restavracij Kobariškega gastronskega kroga. Velika dnevna potrošnja prihaja tudi s strani Team buildinga (okoli 146 EUR/dan), ki ga ponujajo tukajšnje športne agencije. S finančnega vidika so za obravnavano turistično območje najpomembnejši ribiči, tisti, ki pridejo sem za sprostitve in oddih, gostje, ki se udeležujejo vodnih športov, pohodniki in padalci. Skupaj predstavljajo kar dobrih 63 % letne potrošnje.

Pohodniki dnevno ne prinašajo toliko dobička (okoli 40 EUR/dan), vendar pa predstavljajo veliko skupino, zato v skupni letni potrošnji prinašajo kar velik dobiček. Pomembno je omeniti, da slovenski pohodniki porabijo precej manj denarja kot pa tuji. Po večini se pripeljejo do izhodiščne točke, opravijo turo, si privoščijo kakšno osvežilno pijačo v planinski koči in se odpeljejo domov. Nasprotno velja za tuje pohodnike. Ti si večinoma vnaprej zagotovijo ustrezno namestitev, kjer ostanejo od enega do več dni, po opravljeni turi pa si skoraj vedno privoščijo kosilo ali večerjo v bližnjih restavracijah. Tisti, ki ostanejo več dni, preostali čas namenijo tudi ogledom znamenitosti turističnega območja ali pa se udeležijo tudi drugih rekreacijskih dejavnosti.

V zadnjih letih je na območju Tolmina in Kobarida opaziti izjemno porast kolesarske panoge, še posebej gorskega kolesarstva. Povečano število kolesarskih ponudnikov, promocija, urejene poti posledično pomenijo tudi več kolesarskih turistov. Ti so pomembni tudi s finančnega vidika, še posebej nemško govoreči kolesarji, ki jih je na tem območju največ. Tudi ti si predhodno poiščejo namestitev, v preteklih letih so bili to kampi, trenutno pa se zaradi dragih koles raje odločajo za privatne sobe, apartmaje, gostišča, hotele oz. za namestitve, ki so kolesarjem prijazne (možnost shranjevanja koles, nudenje kolesarskih promocijskih materialov idr.). Kolesarji so za Dolino Soče zelo zanimivi, saj v enem tednu povprečju porabijo 750 evrov.

6.2.3 Struktura segmentov po nacionalnosti

Tabela 9

Struktura segmentov po nacionalnosti (Strategija razvoja turizma v občini Tolmin in Strategija razvoja turizma v občini Kobarid 2010-2015, 2007)

SLOVENIJA			Nemčija		Avstrija		Italija		Nizozemska		Češka		Velika Brit.	
1	Šole v naravi	15.796	Padalstvo	3917	Festivali	473	Ribolov	1.951	Sprostitev/oddih	1529	Padalstvo	1073	Šport-vode	2.011
2	Šport-priprave	4.192	Motoristi	1518	Motoristi	542	Šport-priprave	684	Pohodništvo	1038	Sprostitev/oddih	394	Pohodništvo	1.070
3	Wellness	2.173	Sprostitev/oddih	1279	Pohodništvo	426	Poslovna sr.	362	Ribolov	486	Pohodništvo	359	Ribolov	1.190
4	Pohodništvo	8.064	Pohodništvo	1241	Tranzit	432	Pohodništvo	881	Motoristi	137	Ribolov	277	Team building	160
5	Sprostitev/oddih	10.037	Festivali	385	Padalstvo	1795	Festivali	279	Tranzit	490	Tranzit	339	Sprostitev/oddih	451
6	Poslovna sr.	1.321	Kolesarstvo	938	Šole v naravi	150	Sprostitev/oddih	911	Poslovna sr.	120	Kmetije	15	Padalstvo	421
7	Festivali	579	Tranzit	931	Kolesarstvo	427	Poti miru	326	gastonomija	12	Motoristi	11	Festivali	110
8	Tranzit	740	Poslovna sr.	134	Ribolov	280	Tranzit	273	Kolesarstvo	136	Poti miru	14	Poslovna sr.	185
9	Padalstvo	1.475	Ribolov	215	Sprostitev/oddih	397	Motoristi	86	Festivali	21	Drugo - film Namija	695	Tranzit	337
10	Poti miru	842	Poti miru	193	Poti miru	392	Igralništvo	103	Poti miru	87	Šport-vode	774	Poti miru	52
11	Kmetije	170	Šport-vode	5473	Poslovna sr.	65	Kolesarstvo	75	Padalstvo	442	Kolesarstvo	34	Šport-priprave	27
12	Team building	50	Bivanje na kmetiji	33	Šport-priprave	15	Kmetije	36	Šport-vode	112	SKUPAJ	3987	Kmetije	31
13	Šport-vode	1.180	Gastronomija	133	Gastronomija	411	Šport-vode	1.297	Kmetije	2			Motoristi	13
14	Ribolov	227	Butični turizem	37	Arhitektura	68	Padalstvo	221	SKUPAJ	4.611			Drugo - Angleži	117
15	Motoristi	704	SKUPAJ	16.426	Šport-vode	1116	Gastronomija	309					Gastronomija	324
16	Kolesarstvo	2.601			SKUPAJ	6.989	Arhitektura	19					Arhitektura	283
17	Arhitektura	357					SKUPAJ	7.814					Kolesarstvo	3
18	Gastronomija	670											SKUPAJ	6.784
	SKUPAJ	51.178												

Francija			Belgija		Švica		ZDA		Madžarska		Hrvaška		Izrael	
1	Ribolov	1743	Sprostitev/oddih	1117	Sprostitev/oddih	222	Tranzit	130	Padalstvo	666	Festivali	147	Tranzit	604
2	Pohodništvo	243	Pohodništvo	737	Ribolov	267	Pohodništvo	112	Sprostitev/oddih	116	Pohodništvo	348	Sprostitev/oddih	162
3	Festivali	155	Festivali	137	Tranzit	133	Padalstvo	8	Pohodništvo	103	Wellness	92	Pohodništvo	150
4	Sprostitev/oddih	292	Ribolov	196	Poslovna sr.	46	Festivali	1	Poti miru	121	Sprostitev/oddih	108	Poti miru	30
5	Padalstvo	105	Poti miru	45	Pohodništvo	143	Sprostitev/oddih	64	Poslovna sr.	56	Kmetije	35	SKUPAJ	946
6	Tranzit	103	Tranzit	125	Šport-vode	147	Poti miru	142	Tranzit	43	Ribolov	21		
7	Poslovna sr.	36	Motoristi	53	Padalstvo	217	Šport-vode	2	Ribolov	13	Tranzit	54		
8	Motoristi	41	Šport-vode	174	Poti miru	51	Kolesarstvo	1	Šport-vode	388	Šport-priprave	12		
9	Kmetije	13	Padalstvo	217	Kolesarstvo	41	Ribolov	100	SKUPAJ	1.506	Padalstvo	10		
10	Poti miru	10	Kolesarstvo	70	SKUPAJ	1268	Gastronomija	183			Poti miru	3		
11	Gastronomija	44	SKUPAJ	1.382			Arhitektura	43			Šport-vode	3		
12	Kolesarstvo	20					SKUPAJ	787			Drugo - izseljenci	12		
13	Šport-vode	108									Gastronomija	47		
	SKUPAJ	2.913									SKUPAJ	892		

Destinacijo Kobarid-Tolmin še vedno obišče največ slovenskih turistov, ki predstavljajo po podatkih za leto 2012 kar 38 % vseh obiskovalcev. Sledijo jim Nemci z 20 %, Avstrija je prehitela Italijo za dober odstotek, takoj za njo se nahajajo še Nizozemska, Francija in Češka, ki je prehitela Veliko Britanijo. Vedno več je tudi ameriških turistov. Tudi podatki iz tabele 9 ostajajo od leta 2007 brez večjih sprememb, izvzeti moramo le športne priprave. Večina turistov se še vedno odloči za obisk te destinacije zaradi sprostitve in oddiha ter rekreativnih dejavnosti, ki se izvajajo v naravnem okolju. V poletni sezoni se predvsem na Tolminskem povečuje tudi zanimanje za festivale.

Pohodništvo je še vedno v vrhu lestvice povpraševanja obiskovalcev ne glede na narodnost. Gre za že tradicionalno panogo, ki se je s turističnega vidika izkazala za stabilno in na kateri je treba graditi še naprej. Na območju Tolmina in Kobarida so speljane številne sprehajalne, izletniške in pohodniške poti, namenjene prav vsaki starostni generaciji. Okolica ponuja tudi ogled številnih naravnih, kulturnih in zgodovinskih znamenitosti ter izjemno kulinariko.

Drastičen preskok na boljše v primerjavi s podatki tabele 7 (iz leta 2007) predstavlja kolesarjenje, saj se je v zadnjih letih število kolesarjev na tem območju močno povečalo. Kolesarski turisti so po podatkih za leto 2013 večinoma Nemci, Avstrijci in Slovenci. Zanimanje s strani nemško govorečih gostov se je pojavilo predvsem na podlagi izdaje kolesarskega vodiča za to območje, ki ga je napisal Peter Immich. Uli Stanciu, nekdanji urednik nemške revije Bike, meni, da je Slovenija zanimiva za nemške kolesarje predvsem zaradi lepe narave in raznovrstnosti, ker je v svetu še dokaj neprepoznava in ker je poceni. K veliki promociji je prispeval tudi letošnji Soča Outdoor Festival.

6.3 Pregled pohodniških in kolesarskih ponudnikov in informacijskih centrov

Tabela 10

Kolesarski ponudniki in informacijski servisi v občini Tolmin in Kobarid

Kolesarski ponudniki in informacijski servisi v občini Tolmin		
Ponudnik/ informacijski servis	Lokacija	Storitve
Športna agencija TAMI	Most na Soči	Izposoja koles Možnost najema vodnika Bar Apartma
Športna trgovina VEB COMPANY	Tolmin	Izposoja koles Kolesarski servis Športna trgovina – prodaja koles, kolesarske in druge športne opreme)
Turistična agencija MAYA	Tolmin	Izposoja koles Možnost najema vodnika Kolesarjenje v sklopu aktivnih počitnic Kolesarjenje v sklopu Team buildinga Bar Labrca
Turistična agencija Tmin Tours	Tolmin	Kolesarjenje v sklopu aktivnih počitnic
CŠOD Dom Soča	Tolmin	Kolesarjenje v sklopu šole v naravi in aktivnih počitnic
Hotel Lucija	Most na Soči	Specializirana pohodniška namestitev v okviru GIZ-a (hotel) Kolesarski paket
LTO Sotočje: TIC Tolmin	Tolmin	Info točka Rezervacijski sistem Promocijski material Prodaja (kolesarski vodiči, zemljevidi idr.)
LTO Sotočje: TIC Podbrdo	Podbrdo	Info točka
Turno kolesarski odsek PD Tolmin	Tolmin	Programi v okviru PD Tolmin
Kolesarski ponudniki in informacijski servisi v občini Kobarid		
Ponudnik/ informacijski servis	Lokacija	Storitve
X-Point	Kobarid	Izposoja koles Možnost najema vodnika
Positive Sport	Kobarid	Izposoja koles Možnost najema vodnika Športna trgovina – prodaja koles, kolesarske in druge športne opreme) Hostel
Hotel Hvala – restavracija Topli val	Kobarid	Specializirana pohodniška namestitev (hotel)
Apartmajsko naselje Kamp Koren	Kobarid	Izposoja koles Specializirana pohodniška namestitev v okviru GIZ-a (kamp in apartmaji)
Kamp Nadiža	Podbela	Izposoja koles Kamp
CŠOD Dom Kavka	Livške Ravne	Kolesarjenje v sklopu šole v naravi in aktivnih počitnic
LTO Sotočje TIC Kobarid	Kobarid	Info točka Rezervacijski sistem Promocijski material Prodaja (kolesarski vodiči, zemljevidi idr.)

Skupno število vseh kolesarskih ponudnikov in informacijskih centrov v turistični destinaciji Kobarid-Tolmin je 16, od tega jih je 9 na tolminskem ter 7 na kobariškem območju. V tolminski občini so kolesarjem na voljo 2 športni agenciji (Tami, Maya) in športna trgovina (Veb Company), 1 oz. 2 turistični agenciji (Tmin Tours in Maya), Center šolskih in obšolskih dejavnosti (Dom Soča), Turno kolesarski odsek Planinskega društva Tolmin ter dva Turistično informacijskega centra (TIC Tolmin in TIC Podbrdo). V občini Kobarid pa kolesarske storitve nudita dve športni agenciji (X-Point in Positive Sport), dva kampa (Kamp Nadiža in Kamp Koren), Center šolskih in obšolskih dejavnosti (Dom Kavka) ter Turistični info center (TIC Kobarid) (Tabela 10).

Izposoja kolesa nudijo predvsem v športnih agencijah in kampih ter športni trgovini VEB COMPANY, kjer je tudi edini kolesarski servis na tem območju. Športne agencije prav tako ponujajo možnost najema kolesarskega vodnika ter Team building. Skupaj z obema turističnima agencijama in Centroma šolskih in obšolskih dejavnosti izvajajo kolesarjenje v sklopu aktivnih počitnic in šol v naravi. Turistični informacijski centri skrbijo predvsem za podajanje splošnih informacij, promocijskih materialov, možnost nakupa kolesarske literature (kolesarski vodniki, zemljevidi) ter rezervacijski sistem s pomočjo katerega gostom poiščejo ustrezno namestitve. Novoustanovljeni odsek za turno kolesarstvo v Tolminu deluje pod okriljem Planinskega društva Tolmin. Njihov program obsega delavne akcije na katerih bodo obnovili in vzdrževali poti, ki bodo v prihodnje služile tudi kolesarjem. Skrbijo za promocijo kolesarstva in organizacijo kolesarskih prireditev, kot je Soča Outdoor Festival.

Športna agencija Tami in Positive Sport v kolesarsko ponudbo vključeno tudi možnost namestitve v apartmaju ali hostlu. Med specializirane kolesarske nastanitve se uvrščajo Hotel Hvala – restavracija Topli val, Hotel Lucija ter Apartmajsko naselje in kamp v okviru Kampa Koren. Zadnja dva sta tudi člana GIZ-a (Gospodarska interesna zbornica). Gre za kolesarjem prijazne ponudnike, ki so namesto z zvezdicami označeni z znakom 1 do 5 koles in ponujajo različno kakovostno stopnjo kolesarskih storitev.

Tabela 11

Ponudniki pohodništva in informacijski servisi v občini Tolmin in Kobarid

Ponudniki pohodništva in informacijski servisi v občini Tolmin		
Ponudnik/informacijski servis	Lokacija	Storitve
Planinsko društvo Tolmin	Tolmin	Možnost najema vodnika Organizirani pohodniški programi (pohodniške ture, prireditve, predavanja idr.) Planinske kočice Vzdrževanje poti
Planinsko društvo Podbrdo	Podbrdo	Možnost najema vodnika Organizirani pohodniški programi (pohodniške ture, prireditve, predavanja idr.) Planinske kočice Vzdrževanje poti
Turistična agencija MAYA	Tolmin	Možnost najema vodnika Pohodništvo v okviru aktivnih počitnic Pohodništvo v sklopu Team buildinga Bar Labrca
Turistična agencija Tmin Tours	Tolmin	Pohodništvo v okviru aktivnih počitnic
CŠOD Dom Soča	Tolmin	Pohodništvo v sklopu šole v naravi in aktivnih počitnic
Hotel Lucija	Most na Soči	Specializirana pohodniška namestitve v okviru GIZ-a (hotel) Pohodniški paket
LTO Sotočje TIC Tolmin	Tolmin	Info točka Rezervacijski sistem Promocijski material Prodaja (kolesarski vodiči, zemljevidi idr.)
TIC Podbrdo	Podbrdo	Info točka
Ponudniki pohodništva in informacijski servisi v občini Kobarid		
Ponudnik/informacijski servis	Lokacija	Storitve
Planinsko društvo Kobarid	Kobarid	Možnost najema vodnika Organizirani pohodniški programi (pohodniške ture, prireditve, predavanja idr.) Planinske kočice Vzdrževanje poti
Fundacija Poti miru	Kobarid	Pohodništvo v sklopu programa Poti miru
CŠOD Dom Kavka	Livške Ravne	Kolesarjenje v sklopu šole v naravi in aktivnih počitnic
Hotel Hvala – restavracija Topli val	Kobarid	Specializirana pohodniška namestitve (hotel)
Apartmajsko naselje Kamp Koren in Kamp Koren	Kobarid	Specializirana pohodniška namestitve v okviru GIZ-a (kamp in apartmaji) Pohodniški paket
Turistična kmetija Kranjc	Kobarid	Specializirana pohodniška namestitve (turistična kmetija)
LTO Sotočje TIC Kobarid	Kobarid	Info točka Rezervacijski sistem Promocijski material Prodaja (kolesarski vodiči, zemljevidi idr.)

Na območju Tolmina in Kobarida obstaja osem kolesarskih ponudnikov in trije turistično informacijski centri. V Občini Tolmin delujeta dve planinski društvi (PD Tolmin in Kobarid), Športno-turistična agencija Maya, turistična agencija Tmin Tours, Center šolskih in obšolskih dejavnosti (Dom Soča), v okviru LTO Sotočja pa tudi dva informacijska centra (TIC Tolmin in TIC Podbrdo). Na Kobarškem območju deluje PD Kobarid, Fundacija Poti miru, CŠOD

Dom Kavka ter TIC Kobarid (Tabela 11).

Gostje lahko vodnika najamejo v Turistični agenciji Maya in vseh planinskih društvih. Organizirani pohodniški izleti in ture so na voljo v vseh turističnih agencijah, planinskih društvih, ČŠOD-jih ter pri Fundaciji Poti miru. Turistični informacijski centri nudijo pohodnikom splošne informacije o pohodništvu, pohodniško literaturo, promocijski material ter možnost rezervacije namestitvenih kapacitet. Štirje ponudniki se uvrščajo na seznam specializiranih pohodniških namestitvev, dva sta tudi člana Gospodarske interesne zbornice. Gre za pohodnikom prijazne ponudnike, ki so namesto z zvezdicami označeni z znakom 1 do 5 pohodnikov in ponujajo različno stopnjo kakovosti pohodniških storitev.

Na tem območju delujejo 3 planinska društva, ki vsako leto organizirajo številne pohode, predavanja, pohodniške prireditve, vzdržujejo planinske poti ter upravljajo planinske kočje. PD Kobarid upravlja Kočo na planini Kuhinja, PD Tolmin skrbi za Kočo na planini Razor, PD Podbrdo pa za Dom Zorka Jelinčiča na Črni Prsti.

6.4 SWOT analiza pohodniškega in kolesarskega turističnega produkta destinacije Kobarid-Tolmin

6.4.1 SWOT analiza turističnega proizvoda pohodništvo

PREDNOSTI:

- ugodna geografska pozicija, bližina emitivnih trgov in potencialnih pohodnikov;
- izredne naravne danosti za razvoj različnih zvrsti pohodništva;
- neokrnjena narava (gozd, številni izviri pitne vode, voda je po večini sorazmerno čista in pitna tudi v gorskem svetu);
- tradicija pohodništva;
- urejen pristop do izhodiščnih točk;
- urejene, vzdrževane in markirane planinske poti ter poti, za katera skrbijo turistična društva;
- pokritost prostora s planinskimi kočami, postojankami in bivaki;
- obstoječe podporno okolje (planinska društva, športne in turistične agencije, turistično informacijski centri in ostali ponudniki);
- večinska naklonjenost prebivalstva k nadaljnjemu razvoju pohodništva kot turistični produkt;
- bogata in pestra naravna, zgodovinska, kulturna in kulinarična dediščina.

SLABOSTI:

- pomanjkanje specializiranih pohodniških ponudnikov (agencije, vodniške službe idr.) in specializiranih pohodniških namestitvenih objektov (hoteli, kampi, turistične kmetije,...);
- premalo iniciative in zanimanja o pomenu hoje – omejen razvoj novih zvrsti pohodništva (nordijska hoja, zimska hoja,...);
- destinacija še nima jasno oblikovanih tržnih produktov pohodništva (aktivnosti veči-

noma temeljijo na prostovoljstvu);

- premalo ponudb, ki bi vsebovale t.i. pohodniške pakete in drugih raznolikih prodajnih programov;
- slabe prometne povezave in slab javni prevoz;
- še vedno prevelika odvisnost od glavne poletne sezone (mrtva zima);
- neurejeno skrbništvo nekaterih poti in posledično slabo vzdrževanje teh poti;
- nezadostna prometna, turistična in pohodniška signalizacija;
- premalo sodelovanja in povezovanja ponudnikov pohodništva;
- pretirana samozadostnost, pasivnost in neprilagodljivost ponudnikov pohodništva;
- prepuščanje skrbi za vzdrževanje poti in okolice le prostovoljnim društvom.

NEVARNOSTI:

- zapiranje v lokalne meje;
- postavljanje ovir in onemogočanje uporabe pohodniških poti zaradi nestrinjanja lastnikov zemljišč;
- morebitna ekološka preobremenjenost nekaterih poti (delanje bližnjic, onesnaževanje,...);
- uničevanje infrastrukture in narave zaradi neupoštevanja pravil;
- neaktivno izvrševanje razvojnih ciljev in nalog.

PRILOŽNOSTI:

- čezmejno povezovanje, mednarodno sodelovanje;
- sprejemanje in uveljavljanje že obstoječih in novih pohodniških projektov (Alpe Adria Trail, Festival pohodništva, Pot miru);
- povezovanje in sodelovanje s ponudniki s ciljem skupnega trženja pohodniškega produkta;
- globalna rast okoljske občutljivosti in odgovornosti;
- ohranjanje in razvoj planin, planšarij, odročnih kmetij ter podeželja nasploh;
- trend zdravega življenjskega sloga, ohranjanje fizične in psihične vitalnosti ter aktivno in sproščeno preživljanje prostega časa v naravi;
- spodbujanje zavesti o pozitivnem vplivu hoje v naravi za zdrav način življenja;
- spodbujanje pohodniških navad že pri mlajših v okviru šole, družine idr.;
- promoviranje in trženje pohodništva (sejmi, konference, prireditve, splet, promocijski material idr.).

6.4.2 SWOT analiza turističnega proizvoda kolesarstvo

PREDNOSTI:

- ugodna geografska pozicija, bližina emitivnih trgov;
- majhne razdalje med turistično informacijskimi centri;
- izredne naravne danosti za razvoj različnih kolesarskih zvrsti;
- neokrnjena narava (gozd, številni izviri pitne vode, voda je po večini sorazmerno čista in pitna tudi v gorskem svetu);
- obstoječe podporno okolje (planinska društva, športne in turistične agencije, turistično informacijski centri in ostali ponudniki);
- večinska naklonjenost prebivalstva k nadaljnjemu razvoju kolesarstva kot turistični produkt;
- obstoječe kolesarske poti;
- možnost kolesarjenja čez celo leto;
- v primerjavi z drugimi državami imamo relativno ugodne cene;
- bogata in pestra naravna, zgodovinska, kulturna in kulinarična dediščina.

SLABOSTI:

- pomanjkanje specializiranih kolesarskih ponudnikov (agencije, vodniške službe idr.) in specializiranih kolesarskih namestitvenih objektov (hoteli, kampi, turistične kmetije,...);
- problem zakonodaje (Uredba o prepovedi v naravnem okolju idr.);
- destinacija še nima jasno oblikovane celovite ponudbe turističnega kolesarjenja (poti, organizatorji, ponudniki, servisi idr.);
- premalo ponudb, ki bi vsebovale t.i. kolesarske pakete in drugih raznolikih prodajnih programov;
- nezavedanje o poslovnih priložnostih v turizmu;
- še vedno prevelika odvisnost od glavne poletne sezone (mrtva zima);
- nepopolne in nepovezane kolesarske poti s slabo signalizacijo;
- nevarnosti križanja kolesarskih poti z glavnimi prometnicami;
- premalo sodelovanja in povezovanja med kolesarskimi in drugimi ponudniki;
- premalo vlaganja v turistično in kolesarsko infrastrukturo.

NEVARNOSTI:

- nezainteresiranost turističnih ponudnikov, da bi kolesarjenje vključile v svojo dodatno ponudbo;
- zaradi zakonodaje onemogočena vožnja po že v kolesarskih vodnikih opisanih poteh (sankcije zaradi kršitve zakonodaje);
- nezadostna promocija na nacionalni in mednarodni ravni;
- morebitna ekološka preobremenjenost nekaterih poti;
- neaktivno izvrševanje razvojnih ciljev in nalog, neorganiziranost na področju turističnega kolesarjenja;

- nevarnost udeležencev turističnega kolesarjenja ob srečanju z motornimi vozili.

PRILOŽNOSTI:

- čezmejno povezovanje, mednarodno sodelovanje;
- sprejemanje in uveljavljanje že obstoječih in novih kolesarskih projektov (Soča Outdoor Festival, BIMOBIS, Trans Slovenia idr.);
- povezovanje in sodelovanje s turističnimi ponudniki s ciljem skupnega trženja kolesarskega produkta;
- spodbujanje uporabe kolesa kot okolju prijazno prevozno sredstvo;
- možnost preureditve zapuščenih mulatjer in pohodnikom nezanimivih poti za turistično kolesarjenje;
- trend aktivnih počitnic;
- naraščajoče povpraševanje o ponudbi turističnega kolesarjenja;
- trend zdravega življenjskega sloga, ohranjanje fizične in psihične vitalnosti ter aktivno in sproščeno preživljanje prostega časa v naravi;
- popestritev turistične ponudbe tudi izven glavne poletne sezone.

7 PREDLOGI ZA IZLET OZ. ZA POHODNIŠKE IN KOLESARSKE TURE

Območje Kobarida in Tolmina je prepleteno s številnimi pohodniškimi in kolesarskimi potmi. Največ je planinskih poti, te so varne, markirane in dobro vzdrževane s strani planinskega društva Tolmin, Kobarid in Podbrdo. Ostale pohodniške poti urejajo tukajšnja turistična društva, teh je osem. Skupaj skrbijo za 180 km poti oz. vzdržujejo 30 poti, ki so po večini tematske in učne. Najlepše pohodniške ture se nahajajo na območju Krna, Stola, Matajurja, Črne prsti, Porzna, Rodice ter Tolminsko-bohinjskih gora. V nižjih predelih pa se lahko sprehodimo po poteh, kot so Kobariška zgodovinska pot, Čez Most po modrost, Kosmačeva učna pot idr.

Na območju Kobarida in Tolmina je bilo do sedaj zabeleženih 73 kolesarskih poti v skupni dolžini 2.271 km. V Zgornjem Posočju je površje primerno predvsem za gorske oz. turne kolesarje. Matajur, Stol, Kolovrat, okolica Krna, planina Razor, Šentviška planota in dolina Idrijce so območja, kjer je speljanih največ kolesarskih poti.

V nadaljevanju so opisane izbrane pohodniške in kolesarske poti različnih zahtevnosti. Gre za zelo atraktivne poti, ki vodijo mimo številnih znamenitosti in privabljajo največ turističnih obiskovalcev.

7.1 Izbrane pohodniške poti

KOBARIŠKA ZGODOVINSKA POT

Izhodišče: Kobarid

Cilj: Kobarid

Višinska razlika: 180 m

Čas: 3-5 h

Težavnostna stopnja: Nezahtevna označena pot

Kobariška zgodovinska pot je poleg Tolminskih korit najbolj obiskana sprehajalna pot te destinacije. Gre za lažjo turo, ki jo aktivni obiskovalci lahko brez večjih postankov opravijo v manj kot dveh urah. Vendar pa je namen poti prav v tem, da se ob vsakem naravnem, kulturnem in zgodovinskem spomeniku ustavimo in izvemo kaj novega. Obisk celotne poti naj bi tako znašal 3-5 ur, možen je tudi najem vodnika. Turo lahko opravimo tudi v sklopih, npr. prvi dan se sprehodimo iz Kobarida do slapa Kozjak, drugi dan pa iz Kobarida do Tonocevega gradu (Slika 46).

Pet kilometrov dolga krožna pot vodi mimo naravnih, kulturnih in zgodovinskih znamenitosti. Izhodišče predstavlja priznani Kobariški muzej, ki obiskovalcem razkriva dogajanje med prvo svetovno vojno in skrivnosti soške fronte, posebna pozornost je namenjena 12. soški bitki, znani pod imenom »bitka pri Kobaridu«. Muzej je leta 1993 prejel muzejsko nagrado Sveta Evrope, obiskovalcem pa je na voljo vse dni v letu. Skozi center Kobarida se po cesti, ob kateri so postavljene postaje križevega pota, povzpne do italijanske kostnice, ki hrani več

kot 7.014 posmrtnih ostankov italijanskih vojakov, padlih v prvi svetovni vojni. Na vrhu stoji cerkev sv. Antona, ki ponuja lep razgled na Kobarid in okolico. Pot nadaljujemo skozi gozd do skalne vzpetine Tonocov grad z odličnim razgledom na Soško dolino. Gre za bogato arheološko najdišče, ki se uvršča med najpomembnejše poznoantične višinske naselbine v vzhodnih Alpah. Od tu sledimo stezi, ki je bila med prvo svetovno vojno del tretje italijanske obrambne črte. Med potjo lahko opazimo strelske jarke in utrdbe, ki so bile namenjene obrambi prehoda čez reko Sočo in cest na desnem bregu Soče. V Kampu Lazar se lahko posladkamo z izvrstnimi palačinkami, nato pa pot nadaljujemo preko brvi, s katere lahko opazujemo uživanje kajakašev na brzicah reke Soče. Glavno atrakcijo Kobariške zgodovinske poti predstavlja slikoviti slap – Veliki Kozjak, ki je izoblikoval tolmun modro-zelene barve in zaradi svoje zaprtosti med skalami vzbuja prav posebno občutje. Mimo vojaških utrdb se po levem bregu reke Soče vračamo nazaj proti Kobaridu. Vsi adrenalinski navdušenci se spotoma lahko ustavijo tudi v Kampu Koren in se preizkusijo v njihovem Pustolovskem parku. Pot nas vodi preko Napoleonovega mostu, ki je dobil ime prav po Napoleonovi vojski, ki je leta 1750 korakala na tem ozemlju. Predstavlja tudi končni del 200 m dolgih korit, ki jih je na svoji poti izoblikovala reka Soča. Tik preden zavijemo v center Kobarida, si lahko ogledamo tudi sirarski muzej Mlekarne Planika s stalno razstavo *Od planine do Planike* ter poskusimo domači sir Tolminc in druge mlečne izdelke (LTO Sotočje, 2010).

Slika 46. Kobariška zgodovinska pot (Željko Cimprič, 2013)

KRN ČEZ BATOGNICO

Izhodišče: Planina Kuhinja

Cilj: Krn

Višinska razlika: 1.250 m

Čas: 7-9 h

Težavnostna stopnja: Nezahtevna označena pot

Slika 47. Batognica in Krn z vrha Pleče nad planino Kuhinja (Tomaž Ovčak, 2013)

Krn se nahaja na jugu Julijskih Alp in je s svojimi 2.244 m tudi najvišji vrh v destinaciji Kobarid-Tolmin. Dostopen je z več strani, najlažje in najhitreje pa se nanj povzpne iz planine Kuhinja. Do tja se lahko pripeljemo po cesti Kobarid-Tolmin, v vasi Kamno zavijemo navzgor proti Vrsnemu, kjer se nahaja Gregorčičeva domačija. Vožnjo nadaljujemo v smeri vasice Krn vse do parkirišča na planini Kuhinja.

Pot na Krn čez Batognico predstavlja zanimivo enodnevno turo. V preteklosti je bilo to območje prizorišče boja med italijanskimi in avstro-ogorskimi vojaki soške fronte med 1. sv. vojno. Temu so priča številni ostanki in ostaline, ki jih lahko opazimo na poti. Še posebno zanimiv je vrh Batognice, pod katerim se nahajajo številni rovi in kaverne. Pot vodi mimo »še živčih planin«, kjer obiskovalci lahko kupijo in poizkusijo domač sir Tolminc ter druge mlečne izdelke.

V prvem delu poti se iz planine Kuhinja sprehodimo po desnem kolovozu na planino Kašino in planino Leskovco. Sledi vzpon ter vhod v dolino Lužnice, kjer opazimo geološko posebnost, nenavadno obarvano goro Rdeči rob. Pot nadaljujemo na sedlo med Škofičem in Leskovškim vrhom, kjer opazimo majhno jezero v Lužnici ter ostanke medledeniške morene, ki spada med največje v tem delu Alp. Na Batogniškem sedlu oz. prelazu Prag se odpre pogled na Krnsko jezero in Julijske Alpe. Kmalu se povzpne na vrh Batognica, to je 2.164 m visoka gora, katero je med 1. sv. vojno zaznamovala t.i. minska vojna. Avstoogrška in italijanska vojska sta si druga drugi kopali rove pod položaje in si z razstreljevanjem skušali pridobiti

prednost. Z okoliških vrhov je še danes viden krater eksplozije, ki je odnesla tudi sam vrh gore. Po grebenu Batognice se preko izklesanih stopnic iz 1. sv. vojne spustimo na Krnsko škrbino od tu pa nadaljujemo proti vrhu Krna ali do Gomiščkovega zavetišča pod njim. Sestop je razmeroma dolg, a enostaven. Po travnatem pobočju se spustimo na planino Zaslap in Slapnik do izhodišča. Spotoma se lahko ustavimo v Koči na planini Kuhinja, kjer lahko poizkusimo kobariške štruklje in druge domače dobrote (Slika 47) (Stritar, 2006).

ALPE ADRIA TRAIL: Drežnica-Tolmin

Izhodišče: Drežnica

Cilj: Tolmin

Višinska razlika: 1.250 m

Čas: 6-7 h

Težavnostna stopnja: Nezahtevna označena pot

Slika 48. Alpe Adria Trail - razgledna točka nad vasico Volarje (Janko Humar, 2012)

Alpe Adria Trail je na novo oblikovana pohodniška pot, ki vodi od vznožja Velikega Kleka do Jadranskega morja in s tem prečka tri dežele – Avstrijo, Slovenijo in Italijo. 26. etapa tega pohodniškega projekta poteka tudi iz Drežnice v Tolmin. Gre za zgodovinsko obarvano pot, ki poteka po nekdanjih vojaških poteh in vodi prek pašnikov in planin, skozi del TNP-ja ter po gozdni poti vse do reke Soče.

Etapa se prične v živahni gorski vasici Drežnica, ki je pomembno padalsko središče in izhodiščna točka za pohodniške ture. Posebej znana pa je po tradicionalnem pustovanju, drežniških štrukljih, po vrhunskih koncertih, ki potekajo v župnijski cerkvi ter po Formi vivi – skulpturah, ki so delo umetnikov z vsega sveta. Pot nadaljujemo proti sosednjemu kraju Koseč, kjer si lahko ogledamo tudi Koseška korita. Od tu se povzpne po poti čez gozd in jaso do italijanske kapele Bes na Planici, kjer vstopimo v Triglavski narodni park. Pot nas naprej popelje do visokih planin pod Krnom. Na planini Kuhinja si v tamkajšnji koči lahko privoščimo sprosti-

tev in osvežitev. V nadaljnjem sledi spust, ki nas najprej pripelje v slikovito vasico Krn, dom znamenitega zgodovinarja Simona Rutarja. Nekoliko nižje, v vasi Vrsno, pa si lahko ogledamo Gregorčičevo domačijo. Iz vasi Krn nas gozdna pot popelje skozi območje slapov s slapom Brinta, Gregorčičevim slapom in slapom ob Mrzlem potoku. Slednji se nahaja tik pod vasjo. Pri italijanski kaverni nad Volarji se nahaja razgledna točka s pogledom na tolminsko kotlino (Slika 48). Pot nadaljujemo skozi gozd vse do vasi Gabrje, kjer prečkamo glavno cesto in se skozi Kamp Gabrje spustimo do reke Soče. V poletnih mesecih nam smaragdna reka nudi prijetno osvežitev. Makadamska cesta nas naprej vodi do Tolmina, kjer se etapa tudi konča. V centru Tolmina si lahko ogledamo arheološko in etnološko zbirko Tolminskega muzeja ali pa se sprehodimo do ruševin starega gradu na Kozlovem robu ("Alpe Adria Trail", 2013).

7.2 Izbrane kolesarske poti:

OB IDRJICI

Izhodišče: Most na Soči

Opis: Most na Soči-Slap ob Idrijci-Most na Soči

Višinska razlika: 10 (70) m

Dolžina: 18 km

Težavnostna stopnja: Lahka kolesarska tura

Slika 49. Kolesarjenje ob Idrijci (Aleš Fevžar, 2012)

Kolesarska pot ob reki Idrijci predstavlja lahko in nadvse prijetno kolesarsko turo, ki je namenjena vsem starostnim skupinam. Vožnja poteka večinoma po makadamski poti, zato je najprimernejša uporaba treking kolesa. Ravninska pot nas iz Mosta na Soči po Kosmačevi učni

poti pripelje do Slapa ob Idrijci in nazaj, lahko pa jo uporabimo tudi kot povezovalno možnost pri ostalih turah.

Najprimernejše izhodišče predstavlja Most na Soči, slikovito naselje ob akumulacijskem jezeru ter sotočju reke Soče in Idrijce. Še posebej v poletnih mesecih je to raj za ribiče in druge obiskovalce, ki uživajo na urejenih sprehajalnih poteh ali v vožnji s tamkajšnjo rečno ladjico. Je tudi pomembno arheološko najdišče, kajakaško središče in prizorišče tekmovanja v višinskih skokih. Z Mosta na Soči prečimo most čez Idrijco in se po njenem levem bregu peljemo proti železniški postaji, ki je tudi edina postaja v osrednjem delu doline Soče. Kmalu za tem se po kolovozu pripeljemo nad sotočje reke Idrijce in Bače, ki je v poletnih mesecih priljubljeno kopališče. Nad Idrijco se vzpenja 30 m visok most, čez katerega poteka železniška proga, ki povezuje Jesenice s Trstom. Gre za najvišji železniški most v Sloveniji, poleg njega pa še vedno stoji ohranjena utrdba, iz katere so med vojno nadzirali in varovali ta most. Pot nadaljujemo po makadamski poti vse do Slapa ob Idrijci, kjer si lahko privoščimo počitek, se osvežimo v reki Idrijci in obiščemo domačijo pisatelja Cirila Kosmača. Po isti poti se nato vrnemo nazaj na Most na Soči. Kolesarji, ki si želijo daljše in zahtevnejše ture, se od tu lahko povzpnejo na Šentviško planoto ali pa nadaljujejo pot v dolino reke Trebuščice (Slika 49) (Leban, 2009).

KOLOVRAT

Izhodišče: Tolmin

Opis: Tolmin-Volče-sedlo Solariji-Kolovrat-Livek-Idrsko-Kamno-Tolmin

Višinska razlika: 940 m

Dolžina: 47 km

Težavnostna stopnja: Težka kolesarska tura

Gre za zahtevno kolesarsko turo, katere najtežji del je prav začetni deset kilometrski vzpon. Pot je ves čas speljana po asfaltni podlagi, zato je najbolj primerna za cestna kolesa. Na Kolovrat se lahko povzpne s tolminske, kobariške ali italijanske strani. Vse poti pa imajo isti cilj, to je vrh Kolovrata (1.115 m), ki nam ponuja razkošen pogled na Julijske Alpe in Padsko nižino vse do jadranske obale. Iz Tolmina sledimo glavni cesti Tolmin-Kobarid, prečkamo most čez Sočo in zavijemo na levo mimo bara Labrca. V poletnih mesecih je tukaj priljubljeno kopališče ter izstopna točka raftarjev in kajakašev. Od tu nadaljujemo pot pod Bučenico, vzpetino prepleteno s sprehajalnimi potmi in ostalinami 1. sv. vojne do naselja Volč, kjer stoji znamenito kužno znamenje. Skozi center vasi se zapeljemo do potoka Kamnice, kjer se priključimo na cesto proti sedlu Solariji. Na poti se lahko ustavimo pri panoramski točki s pogledom na Volče in Tolminsko kotlino, nato pa nadaljujemo mimo mejnega prehoda Solariji proti vrhu Kolovrata (Slika 50). Kljub začetnemu vzponu smo na vrhu nagrajeni z izjemnim razgledom na nekdanje bojišče soške fronte od Kanina, Krnskega pogorja do Svete gore; na italijanski strani pa uzremo Furlansko nižino, Benečijo, ob lepem vremenu pa tudi Jadransko morje. Ogledamo si lahko tudi muzej na prostem, ki prikazuje sistem tretje obrambne črte, t.i.

»linea d' armata«, ki so jo zgradili italijanski vojaki v času 1. sv. vojne. Najlepši del poti predstavlja vožnja po grebenu do Livških Raven, kjer se skozi Livek spustimo nazaj v dolino. V Idrskem se priključimo na glavno cesto Kobarid-Tolmin do vasi Kamno, kjer prečkamo reko Sočo in se po njenem levem bregu zapeljemo nazaj v Tolmin (Leban, 2009).

Slika 50. Kolesarjenje po grebenu Kolovrata (Aleš Fevžar, 2012)

ČEZ PLANINO RAZOR

Izhodišče: Tolmin

Opis: Tolmin-Poljubinj-planina Razor-Tolminske ravne-Zadlaz-Čadrg-Ozidje-Polog-Tolmin

Višinska razlika: 1.130 (1.240) m

Dolžina: 46, 8 km

Težavnostna stopnja: Težka kolesarska tura

Vzpon na planino Razor je ena izmed najpopularnejših kolesarskih tur v dolini Soče. Planina je dostopna z več strani, zaradi razgledov na poti pa je zanimivejši vzpon, ki vodi iz Tolmina prek še živečih planin Stador, Lom in Kuk. Iz Tolmina se vozimo proti Poljubinju, kjer so leta 1886 ustanovili prvo mlekarstvo šolo v dolini Soče za izdelovanje sira Tolminc. V bližini se nahajajo tudi ruševine prvega mlina na Tolminskem, ki so ga uporabljali za pridelavo moke, ter naravna znamenitost slap Beri. Iz Poljubinja sledi vzpon proti Ljubinju, majhni vasici, ki je hkrati izhodiščna točka za vzpon na Senico ter do bližnjega plezališča. Sledi relativno naporen vzpon do planine Stador (1.040 m), kjer lahko opravimo postanek v bližnji koči ter uživamo v lepem razgledu. Le dober kilometer stran se nahaja znano vzletišče padalcev na Kobali. Pot nadaljujemo prek planine Lom in Kuk, kjer se nam odprejo čudoviti razgledi na Krnsko pogorje, Črno prst in Porezen, ob lepem vremenu pa nam pogled seže tudi do Jadranskega morja. Ko prispemo na planino Razor (1.315 m), se lahko okrepčamo v tamkajšnji planinski

koči ter uživamo v pogledu na naravni amfiteater tolminsko-bohinjskih gora. Planina je odlično izhodišče za tamkajšnje vrhove, še posebej Škrbino in Vogel, zato privablja tudi številne gornike in turne smučarje. Sledi spust po stari vojaški mulatjeri do Tolminskih Raven (Slika 51), naprej pa po asfaltni poti do vasi Zadlaz-Čadrg, kjer vam lahko postrežejo z domačo friko. Nato se po gozdni stezi spustimo v Ozidje, mimo Podlogarja in prečimo most čez Tolminko na makadamsko cesto Tolmin-Polog. Planina Polog ponuja mnogo zanimivih stvari: Rapalske bunkerje, pot do izvira reke Tolminke ter do cerkvice Sv. Duha na Javorci. Pri kmetiji Zastenar sledimo makadamski poti do Zatolmina, kjer zavijemo na levo proti naravni znamenitosti Tolminskim koritom in naprej skozi Loče do Tolmina (Leban, 2009).

Gre za zahtevno gorsko kolesarsko turo, ki so jo v sklopu prireditve Soča Outdoor Festival (2013) uporabili tudi za tekmovanje v Soča MTB Maratonu.

Slika 51. Tolminske ravne (Desfles.si, 2013)

8 PRIMERI DOBRE PRAKSE

Tako Zgornje Posočje kot celotna raznolika slovenska pokrajina je s pohodniškega vidika zelo zanimiva in privlačna. Prednost, ki jo ima Slovenija kot majhna država na področju pohodništva, je predvsem ta, da lahko iz kateregakoli kraja, v relativno kratkem času pridemo do stika z naravo. Druga pomembna stvar pa je, da Slovenija sodi med alpske države z bogato gorniško tradicijo. Po podatkih PZS imamo zabeleženih več kot 7.000 kilometrov markiranih poti, 165 planinskih koč, zavetišč in bivakov. Obiskovalci lahko največ informacij dobijo na spletnem portalu PZS in na spletni strani Slovenske turistične organizacije, ki nudi predstavitev 250 pohodniških poti. Najvidnejši projekti slovenskega pohodništva so poleg dejavnosti PZS-ja še Evropska pešpot – E6 in E7, Slovenska planinska transverzala, Via Alpina ter množične pohodniške prireditve. Imamo torej vse pogoje za trženje pohodniškega turizma. Statistični podatki kažejo, da je pohodniška ponudba večja v turistično razvitih krajih, kjer je prebivalstvo preko planinskih, turističnih in kulturnih društev bolj aktivno. Med te regije se uvrščajo predvsem Gorenjska, Goriška, Dolenjska, Podravje in Pomurje. Pomembna je tudi ponudba tematskih poti, ki jim moramo v prihodnje posvetiti več pozornosti. Svetel zgled ureditve tematskih poti je produkt »Po poteh dediščine Od Idrijce do Kolpe«. Vedno več pozornosti se v zadnjih letih namenja kolesarstvu, ki postaja pomemben trend v turizmu. Vendar pa bi morali popularizirati tudi pohodništvo, ki se lahko s kolesarstvom kvalitetno povezuje (Vesenjak idr., 2005).

V sosednjih državah je pohodništvo že relativno dobro razvito, ni pa še popolnoma izkoriščen potencial. Po večini imajo dobro izdelan spletni portal pohodniške ponudbe, v katerem je zajeta tudi mreža pohodniških poti in rezervacijski sistem. V Avstriji, Švici, Nemčiji in Italiji je razvita tudi mreža evropskih pohodniških hotelov, ki ponujajo široko paleto programov, svojo ponudbo pa predstavljajo tudi v zajetnem katalogu, ki ga vsakdo lahko naroči preko spleta. Avstrija ima 44.000 km označenih pohodniških poti ter okoli 700 koč in zavetišč. Pohodnikom so na voljo številni specializirani pohodniški hoteli ter 77 t.i. "družinam prijaznih koč". Državo prečka kar 6 evropskih pešpoti, na voljo so tudi tiskani vodniki, ki jih je mogoče kupiti tudi v drugih državah ali pa jih enostavno naročiš preko spleta. Med države z dobro razvito pohodniško ponudbo se uvršča tudi Švica, ki je prepletena z okoli 62.000 km dobro označenih in vzdrževanih poti. Pridružuje se ji Nemčija s krovno organizacijo Pohodniško združenje, ki združuje številne pohodniške organizacije ter pokriva več kot 200.000 km označenih in vzdrževanih poti ter okoli 500 pohodniških nastanitev ob njih. V Nemčiji po produktu pohodništva povprašujejo večinoma posamezniki, zanimajo jih konkretne informacije o sami poti, težavnosti, času hoje in možnosti nastanitve (Vesenjak idr., 2005).

V Sloveniji se kolesarski turizem šele razvija, zato smo v primerjavi z drugimi že kolesarsko razvitimi državami še v velikem zaostanku, vendar pa imamo velik potencial za razvoj na tem področju. Razgiban teren, lepa narava, na eni strani Alpe, na drugi ravnine in hribovja z vinogradi, na jugu pa Jadransko morje. Najkakovostnejše kolesarske ponudbe smo deležni na vzhodni strani Slovenije, v Pomurski, Podravske in Koroški regiji. Slednja se lahko pohvali z edinim specializiranim kolesarskim hotelom ter eko turistično kmetijo Koroš, ki je v enem letu ustvarila kar 1.000 nočitev. Na Koroškem imajo tudi izredno zanimivo ponudbo kolesar-

jenja v podzemskih rovih pod goro Peco. V Kranjski Gori je kolesarjem na voljo tudi adrenalinski park ElanBike, ki je odličen dokaz, kako uporabna so lahko smučišča tudi v poletni sezoni. Uredili so tudi kolesarsko pot Kranjska Gora-Trbiž, ki pelje po nekdanji železnici (Sirše idr., 2005).

Nemčija ima okoli 200 daljših kolesarskih poti in 7,2 milijona športnih kolesarjev, od tega 3,7 milijona cestnih in 3,5 milijona gorskih. Pohvalijo se lahko z izvajanjem projekta, ki povezuje kolesarjem prijazne namestitve in gostišča. Avstrija je vzpostavila kvalitetno kolesarsko infrastrukturo. Imajo zelo dobro urejene, varne in označene kolesarske poti, kot tudi spremljajočo infrastrukturo (servisi, izposoja koles) in spletni portal. Nekaj vsakdanjega je tudi kombinacija kolesa in vlaka. V Italiji je zelo znana blagovna znamka "Trek&Bike hotels", ki združuje hotele in podjetja, ki skupno promovirajo pohodniški in kolesarski turizem. Zanimive so tudi romarske poti. Najbolj obiskana je vsekakor slavna El Camino de Santiago pa tudi Vias Verde v Španiji. Ključni pojem vsake kolesarske destinacije je urejena mreža kolesarskih poti. Lep primer so cestne poti na Majorci in v Emiliji, odlične kolesarske steze se nahajajo tudi ob Donavi in Dravi, okolica Gardskega jezera pa je Meka gorskih kolesarjev. Podatki kažejo, da se je kolesarski turizem najbolj razvil v Alpah prav zaradi kombinacije kolesarskih poti, neokrnjene narave, pestre vožnje in čudovitih panoramskih razgledov (Sirše idr., 2005).

9 KLJUČNI POHODNIŠKI IN KOLESARSKI PROJEKTI

9.1 Projekti na področju pohodništva

ALPE ADRIA TRAIL

Alpe Adria Trail je na novo oblikovana pohodniška pot, ki v celoti meri 750 km in poteka od vznožja Velikega Kleka do Jadranskega morja v Miljah. Pot povezuje tri regije na skupno 43 etapah: avstrijsko Koroško, Slovenijo in Furlanijo-Julijsko krajino. Pot poteka po nealpskem svetu, po že obstoječih planinskih poteh in je prehodna v obeh smereh. Etape so opremljene z informacijskimi tablam, kjer se nahaja tudi logotip te poti. Posamezna etapa je dolga okoli 20 km, kar nanese na približno 6 ur hoje. Pot Alpe-Adria lahko metaforično označimo kot »pohodništvo po rajskem vrtu«, saj nam nudi tako reliefno kot kulturno raznovrstnost treh dežel. Pot lahko prehodimo v celoti ali pa se odločimo za posamezne etape. Vsi tisti, ki bi pot radi doživeli v krajši in strnjeni različici, lahko opravijo tudi krožno pot treh dežel, ki je speljana na območju tromeje. Posamezna etapa ponuja najmanj eno kulinarčno točko ter znamenitosti, ki si jih lahko med potjo ogledamo. Zaključni pa se v kraju, kjer so na voljo ustrezne možnosti prenočitve. Pohodnikom so v Turistično informacijskih centrih na voljo vodiči in zemljevidi poti Alpe-Adria, vse informacije pa so zbrane na spletni strani omenjene poti ("Alpe Adria Trail", 2013).

Slovenski del poti poteka skozi Kranjsko Goro prek prelaza Vršič v dolino Soče vse do vinorodnih Goriških brd in pozneje do kobilarne in konjeniškega centra Lipica. Na območju Kobarida in Tolmina potekajo tri etape Alpe-Adria poti. 25. etapa poteka od Bovca do Drežnice, 26. etapa povezuje Drežnico s Tolminom, 27. etapa pa se iz Tolmina povzpne prek Kolovrata na italijansko stran do Gorenjega Tarbija. Po statističnih podatkih LTO Sotočja so v letu 2013 na celotni poti zabeležili okoli 2.000 nočitev, od tega 254 na območju Slovenije, kar je izjemno velik uspeh (K. Lešnik, osebna komunikacija, 20. 11. 2013). Alpe Adria Trail je torej projekt na katerem bodo gradili tudi v prihodnje, saj pomeni veliko reklamo za turizem in pohodništvo v Zgornjem Posočju. Določene odseke poti bo potrebno še dokončno urediti in označiti, nadaljnje pa se bodo osredotočili predvsem na trženje projekta.

FESTIVAL POHODNIŠTVA

V septembru in oktobru je v Dolini Soče vsako leto organiziran že tradicionalen Festival pohodništva. Ta zajema organizirane pohode različnih težavnosti pod vodstvom izkušenih vodnikov. V tem času si poleg številnih pohodov obiskovalci lahko ogledajo tudi razstave in muzeje ali pa se udeležijo raznih predavanj na temo pohodništva, gornišva, alpinizma ter odnosov med naravo in človekom. Kot popestritev festivalu istočasno potekajo tudi prireditve, kot npr. Festival štrukljev in krapcev ter Sotoček, družbeno-rekreacijski tek ob sotočju Soče in Tolminke.

Festival pohodništva predstavlja dodatno promocijo pohodništva na domačih kot tudi tujih trgih. Podaljšuje turistično sezono v jesenski čas ter hkrati nudi možnost najema kakovostnih vodnikov za tematska in gorska vodenja. Festival poteka že 5 let in se bo razvijal tudi v prihodnje. Program se vsako leto dopolnjuje z organiziranimi pohodi in zanimivimi vsebinami ter tako privablja vse več ljudi. Sprva so se ga udeleževali le domačini, nato pa so se pridružili tudi Slovenci iz drugih pokrajin kot tudi tujci. V letu 2013 je bilo organiziranih 23 pohodov, katerih se je udeležilo več kot 500 pohodnikov. Najbolje so bili obiskani tematski pohodi. Vsako leto se v sklopu festivala zvrstijo tudi razna predavanja in razstave. Teh je bilo v letu 2013 osem, udeležilo pa se jih je več kot 200 obiskovalcev. (T. Humar, osebna komunikacija, 29. 11. 2013).

POT MIRU

Pot miru od leta 2007 naprej povezuje muzeje na prostem, najpomembnejše ostaline in spominska obeležja nekdanje soške fronte v Zgornjem Posočju. Posvečena je številnim žrtvam prve svetovne vojne. Obiskovalci se lahko sprehodijo po 100 km dolgi poti ali pa se odločijo le za določen odsek. Pot miru v Zgornjem Posočju poteka od Loga pod Mangartom do muzeja na prostem na Mengorah. Razdeljena je na pet etap, vsako je moč prehoditi v enem dnevu. Pot ureja Fundacija Poti miru, ki ima v Kobaridu tudi svoj informacijski center. Poleg informacij, promocijskih materialov, podatkovne baze o padlih vojaki, razstave in spominkov so obiskovalcem na voljo tudi vodniki, ki organizirajo vodene izlete po Poti miru in muzejih na prostem v različnih jezikih. Voden izleti potekajo po Kolovratu, Mengorah, Mrzlem vrhu, na Krnu in Drežnici z okolico, v zgodovinskem mestu Kobarid, v planini Polog, na Bovškem, deloma tudi po Benečiji. Gre za lahke in srednje zahtevne ture, ki trajajo od 3 do 7 ur. Obiskovalci se lahko udeležijo tudi petdnevnega trekinga po Poti miru, kjer obišejo spomenike in ostaline na Tolminskem, Kobariškem, Drežniškem vključno s Čelom in Ravelnikom na Bovškem. Pot miru od Alp do Jadrana se iz Zgornjega Posočja nadaljuje tudi na jug, proti obali, zajame pa tudi del italijanske strani ("Pot miru", 2013).

Na Fundaciji Poti miru menijo, da povpraševanje po vodenih izletih narašča. V letu 2013 so opravili 58 organiziranih izletov, 7 več kot leto poprej. Skupno število udeležencev, to je 882, pa je v primerjavi z lanskim leto manjše, predvsem zaradi nestabilnega deževnega vremena v začetku sezone. Prevladujejo Slovenci, Italijani, Nemci in Avstrijci. Zaradi krize je viden tudi upad obiska v njihovem informacijskem centru, kljub temu pa so zadovoljni, saj narašča povpraševanje in sodelovanje predvsem s tujimi agencijami. Trdijo, da se bodo v prihodnje vodenja zagotovo povečala na račun stoletnice 1. sv. vojne. Glede na to, da bo ta tema v naslednjih letih zelo izpostavljena (tudi s strani agencij, ki so nekatere pakete že oblikovale) je pričakovati veliko zanimanje. Pomembno se jim zdi tudi sodelovanje z agencijo FVG iz Italije, s katero si prizadevajo pripeljati čim več novinarjev. Dve takšni turi so v letu 2013 že izpeljali. (K. Sivec, osebna komunikacija, 29. 11. 2013)

9.2 Projekti na področju kolesarstva

SOČA OUTDOOR FESTIVAL

Tolmin je v Evropi že prepoznaven kot festivalno mesto, v poletni sezoni je namreč prizorišče glasbenih in umetniških festivalov. Piko na i pa so postavili organizatorji prvega športnega festivala v Tolminu, to je Soča Outdoor Festival. Na sedmih rekreativnih tekmah se je pomerilo več kot 400 tekmovalcev, 200 rekreativnih športnikov, ki so se udeležili spremljevalnih programov ter skupno več kot 2.000 obiskovalcev. Gre za podobno različico športne prireditve Outdoor Show, ki se je pred leti odvijala v Kobaridu. Glavni cilj organizatorjev pa je, da bi v Dolino Soče pritegnili čim več »outdoor« ljubiteljev oz. vse vrste športnikov tako profesionalnega kot tudi rekreativnega staža ("Soča Outdoor Festival", 2013).

Prireditvev je bila v letošnjem letu 2013 zanimiva predvsem za kolesarje. Program se je namreč začel z okroglo mizo o problematiki vožnje v naravnem okolju, ki je trn v peti predvsem gorskim kolesarjem. Srečali so se tudi partnerji skupnega evropskega projekta BIMOBIS – kolesarska mobilnost med Slovenijo in Italijo ter posebne regionalne skupine za razvoj kolesarske mreže poti. Na samem prizorišču so se predstavili tudi številni ponudniki športne opreme in zdrave, športne prehrane ter turistični ponudniki. Soča MTB Maraton je 46,8 km dolga proga čez planino Razor s 1.530 m višinske razlike, po kateri se je podalo 5 kolesark in 97 kolesarjev. Vzporedno z MTB tekmo je potekalo tudi tekmovanje v vzponu na planino Razor, namenjeno predvsem tistim, ki se zahtevnejšim spustom raje izognejo. Tekmovalci so se lahko pomerili tudi v prvi neuradni državni »single speed« kolesarski tekmi ter v zahtevni in atraktivni kolesarski »eliminator« tekmi. Vsi obiskovalci so se lahko udeležili tudi vodenih pohodniških in kolesarskih izletov. Na trasi Soča Trail Run in Alpe Adria teka se je pomerilo 174 tekačev, zmajarji in padalci pa so nad prizoriščem tekmovali v Speed Glidingu in Borderline tekmovanju. Večerne ure so popestrile znane slovenske glasbene skupine ter projekcija športnih filmov ("Soča Outdoor Festival", 2013).

Organizatorji bodo v prihodnjih letih program festivala še bolj popestrili in obogatili. Že obstoječim tekmovalnim disciplinam bodo dodali nekaj novih, pridružili se jim bodo tudi kajakaši, plezalci idr.

BIMOBIS

Med velikopotezne projekte občin Tolmin in Kobarid se vsekakor uvršča BIMOBIS – Kolesarska mobilnost med Slovenijo in Italijo. Njen glavni namen je povezati trajno mobilnost z razvojem turistične privlačnosti čezmejnega prostora oz. ureditev kolesarskih poti ter vzpostavitev čezmejnega kolesarskega kroga do leta 2015. Predhodno bo potrebno opraviti analizo obstoječih medkrajevnih in čezmejnih povezav ter izdelati podroben akcijski načrt za povečanje trajnostne mobilnosti med mesti in podeželjem. Jedro projekta predstavlja vzpostavitev čezmejnega kolesarskega kroga, ki bo Dolino Soče povezal s Furlanijo.

Kolesarska pot bo potekala na relaciji Kobarid-Tolmin-Most na Soči-Drobočnik-Kanal-Solkan-Goriška brda-Špeter-Čedad-Robič-Kobarid. Potrebna bo tudi izvedba dveh pilotnih investicij. Na italijanski strani je to del trase med Čedadom in Špetrom, na slovenski strani pa bodo zgradili del kolesarske poti na odseku Modrej-Vodivček in s tem vzpostavili povezavo med Tolminom in Mostom na Soči. Celotno traso bo potrebno označiti, na njej se bodo izvajala tudi vzdrževana in obnovitvena dela. V sam projekt bo hkrati vključena tudi turistična ponudba danih območij. Predvidena je izdelava kolesarskega vodnika, kjer bodo podane splošne informacije o čezmejnem kolesarskem krogu, predstavljene bodo tudi izbrane povezovalne, spoznavne in gorske kolesarske poti. Kolesarjem bo na voljo tudi zloženka s turističnimi znamenitostmi danega območja ter kolesarski zemljevid. Glavno vlogo bo imel BIMOBIS spletni portal, kjer bodo zbrane vse informacije o trasi, turističnih ponudnikih, zemljevidi, znamenitosti idr. ("Projekt BIMOBIS", 2013).

J. Humar (osebna komunikacija, 25. 11. 2013) izjavlja, da bo Tolmin z izvedbo projekta BIMOBIS kolesarjem ponudil prvo asfaltirano pot v občini. Ocenjuje, da je kolesarjenje, predvsem pa gorsko kolesarjenje v Posočju, podobna trendovska zadeva kot je rafting.

BIKE TRANS SLOVENIA

V Kobaridu je v mesecu aprilu 2013 potekala konferenca Bike Alpe Adria, kjer so predstavili nov kolesarsko-turistični produkt Trans Slovenija. V prihajajočem letu bodo izvedli traso S-J, v pripravi pa je tudi trasa V-Z. Ulrich Stanciu, nemški mednarodno priznani strokovnjak s področja načrtovanja in trženja kolesarskega turizma, je na konferenci predstavil svojo idejo o projektu Trans Slovenia. Gre za sedem etapno avanturo, ki vodi iz Kranjske Gore skozi Dolino Soče vse do Pirana in je namenjena predvsem nemško govorečim gorskim kolesarjem. Celotna pot naj bi zajemala sledi za satelitsko navigacijo, ki bi bile nato objavljene na spletni strani Bike GPS. Hkrati pa bi bila pot objavljena tudi v kolesarskem vodniku Trans Alp ter v reviji Bike. Sam projekt bi pomenil velik plus za posamezne slovenske regije, saj bi s tem privabili velik del gorskih kolesarjev, ki na letni ravni prekolesarijo enega od krakov že uveljavljene poti Trans Alp. Ti pa so za Dolino Soče vsekakor pomembni gostje, saj v enem tednu v povprečju porabijo 750 evrov, glavno turistično sezono pa podaljšujejo na zgodnjo pomlad in pozno jesen (Klavora, 2013).

Hrbtenica trase S-J bo potekala na relaciji avstrijskega Arnoldsteina-Tromeje-Kranjske Gore-Krnice-Vršiča-Bovca-Stola-Kobarida-vasi Krn-planine Pretovč-Tolmina-Matajurja-Čedada-Goriških brd-Nove Gorice-Cerij-Trstelja-Komna-Pliskovice-Lipice-Kokoši-Socerba-Tinjana-Pirana. Po Stanciujevem mnenju je prednost te poti prav v njeni raznolikosti. V enem tednu lahko spoznaš lepote alpskega sveta, Goriških brd, Krasa in Primorja (Klavora, 2013).

10 PROBLEMI IN REŠITVE NA PODROČJU KOLESARKEGA IN POHODNIŠKEGA TURIZMA

Pohodništvo in kolesarstvo sta kljub izjemnim možnostim še vedno nerazvit in premalo izkoriščen turistični produkt destinacije Kobarid-Tolmin. Kolesarski turizem postaja vedno bolj atraktiven, zato bi ga v svojo ponudbo lahko vključil velik del ponudnikov. V Evropi je vedno večje povpraševanje po kolesarskih počitnicah (počitnice, kjer je kolesarjenje glavni motiv potovanja), še večji trg pa predstavlja kolesarstvo kot dodatna aktivnost. Tem smernicam bi morali slediti, saj si kolesarskih turistov želimo. Raziskave nemške revije Bike so pokazale, da so gorski kolesarji idealni turisti, saj so to večinoma mladi, dobro izobraženi in relativno bogati ljudje. Naravne možnosti na območju Tolmina in Kobarida omogočajo veliko število izjemno raznolikih krožnih tur (precej več kot pa na območju Bovca). Večina poti je primernih za gorsko kolesarjenje, doline pa dajejo možnost lažjih tur.

Zakon o naravnem okolju, Zakon o gozdovih, predvsem pa Uredba o prepovedi vožnje v naravnem okolju so velik trn na področju gorskega kolesarstva in hkrati zavirajo razvoj kolesarskega turizma. V PD Tolmin so tako odprli nov odsek za turno kolesarstvo, ki si prizadeva za spremembo zakonodaje. Problem se namreč pojavlja v že izdanih kolesarskih vodnikih, zemljevidih in promocijskih materialih, kjer so zbrane in opisane številne kolesarske poti, vendar so le te brez pravne podlage. Turno kolesarski odsek PD Tolmin bo zato v naslednjih letih ob soglasju drugih organizacij izvedel popis poti. Določili bodo poti namenjene samo pohodnikom, dvonamenske poti in kolesarske poti. V svojem programu zajemajo tudi delavne akcije namenjene vzdrževanju in signalizaciji poti. Trenutno vzdržujejo progo Soča MTB Maratona in se borijo, da bi bila priznana kot dvonamenska pot. Ta ukrep bi seveda prispeval tudi k večjemu obisku in večjemu številu nočitev v Koči na planini Razor. Pojavljajo se tudi konflikti v prostoru predvsem s strani lovcev, gozdarjev in lastnikov zemljišč. Takšen primer je spust s severne strani Stola na Žago ter spust z Matajurja, kjer so zaradi nestabilne podlage velikokrat vidne sledi kolesarjev. Travnata, nestabilna podlaga se pojavlja tudi na Planici-kapela Bes, kjer kolesarji velikokrat naletijo na mimoidoče pohodnike, saj je ta pot tudi del Alpe Adria Trail. Območje Volčanskih Rutov bi lahko predstavljalo odlično turo za cestne kolesarje, ki prihajajo z italijanske strani, vendar pa je del te poti makadamski in je potreben obnove. Večina ljudi turne kolesarje še vedno enači s »spustaši«, vendar temu ni tako. Javnost bo v prihodnje treba ozaveštevati, da so turni kolesarji planinci na dveh kolesih, ki morajo upoštevati in spoštovati ista pravila (P. Dakskobler, osebna komunikacija, november 2013).

K razvoju kolesarskega turizma tolminskega in kobariškega območja bi lahko pripomogla tudi ureditev zapuščenih vojaških poti iz prve svetovne vojne, uporaba električnih koles ter gradnja »downhill« parka. V zadnjem času se pojavljajo tudi t.i. kombinirane ture – kombinacija kolesarstva in pohodništva. Postaviti bi morali kolesarska postajališča, kjer bi kolesarji svoje kolo lahko varno shranili, se peš povzpeli na vrh gore in se po vrnitvi spet usedli na kolo ter se spustili v dolino. Predvsem pa potrebujemo kvaliteten spletni portal, ki bi podrobno predstavil kolesarsko infrastrukturo na tem območju, več kolesarsko specializiranih namestitev (teh je na tem območju le 3), gostišč in športnih agencij, ki bi nudile kolesarske

storitve.

Pohodništvo izven planinske organizacije še ni dovolj dobro razvit turistični produkt. Vse deluje na podlagi prostovoljnih društev, še vedno pa nimamo ponudnika, ki bi se jasno specializiral za ta program. Planinska društva skrbijo za vzdrževanje planinskih poti, vse preostale pohodniške poti pa so po večini pod okriljem turističnih društev. Usoda teh poti je tako odvisna od aktivnosti teh društev, zato bi morali vse turistične poti jasno evidentirati in določiti prioritete vzdrževanja.

M. Brešan (osebna komunikacija, november 2013), predsednica PD Tolmin meni, da se zanimanje za pohodništvo v Dolini Soče vsekakor povečuje, čeprav je bil obisk na planini Razor v letu 2013 slabši. Razlog temu je bilo neugodno vreme: sprva prevelika vročina z javnimi opozorili o nevarnosti ozona, od konca avgusta do zaključka sezone pa deževje. Festivali in prireditve na področju pohodništva nedvomno privabljajo več obiskovalcev v naše kraje, se pa pojavljajo nekateri problemi. Letošnji organiziran izlet, ki ga je pripravilo PD Tolmin v sklopu Festivala pohodništva je odpadel. Predhodno prijavljeni udeleženci namreč niso sporočili svoje odsotnosti, zato je ves trud z organizacijo in izvedbo planinskega društva ter dveh planinskih vodnikov, ki bi ta izlet vodila, bil zaman. Ključen problem predstavlja tudi neurejeno financiranje vzdrževanja planinskih poti (PD Tolmin skrbi za 16 planinskih poti v skupni dolžini 110 km). Planinska društva morajo na podlagi tega krniti svoja sredstva, namenjena za izvajanje dejavnosti, za vzdrževanje poti.

Kljub ostri zakonodaji (prepoved vožnje v naravnem okolju) se število gorskih kolesarjev povečuje. Ker zanje ni določenih poti, po katerih bi lahko vozili, se vozijo povsod. Tako prihaja pogosto do konfliktov na gorskih poteh tako s strani pohodnikov, kot tudi znotraj planinskih društev. V PD Tolmin so se v sodelovanju z odsekom za turno kolesarstvo odločili, da bodo odsek planinske poti med planino Razor in Tolminskimi Ravnami namenili za vožnjo kolesarjev in s tem odprli krožno kolesarsko pot Tolmin-Ljubinj-planina Razor-Tolminske Ravne-Tolmin. Medsebojno sodelovanje in diskusije so brez dvoma prava pot k razrešitvi problemov (M. Brešan, osebna komunikacija, november 2013).

Največji problem pri razvoju turističnega proizvoda pohodništvo in kolesarjenje je pomanjkanje specializiranih pohodniških in kolesarskih namestitvenih in gostinskih kompleksov, ki so v tujini zelo razširjeni. Za prepoznavnost območja pa je ključna promocija, povezovanje različnih ponudnikov, mednarodno sodelovanje ter stik s časom.

11 SKLEP

Na podlagi zbranih podatkov, pogovorov s posamezniki lokalnih institucij in analize trenutnega stanja smo ugotovili, da sta pohodništvo in kolesarstvo pomemben faktor turističnega območja Kobarid-Tolmin, njun potencial, z vidika rekreacije in turizma pa premalo izkoriščen. Naravne danosti, pestrost in razgibanost površja, bogata kulturno-zgodovinska dediščina, ugodni vremenski pogoji in lega na sončni strani Alp ter bližina emitivnih trgov ustvarjajo idealne pogoje za razvoj kolesarskega in pohodniškega turizma. Kljub temu pa v destinaciji Kobarid-Tolmin kot tudi na področju celotne države skozi oči turizma še nimamo dobro razvite kolesarske in pohodniške infrastrukture. Razlog takšnega stanja je v tem, da imamo premalo pohodniško in kolesarsko specializiranih ponudnikov. Zgledovati bi se morali po drugih alpskih državah, kot so Švica, Nemčija, Avstrija in Italija. Te imajo po večini zelo dobro urejene, varne in označene pohodniške in kolesarske poti, kot tudi spremljajočo infrastrukturo (kolesarski servisi, možnost izposoje kolesa in druge opreme, informacijske točke, počivališča idr.). Kolesarjem in pohodnikom prijazne namestitve in gostišča so v tujini stalnica. Številni ponudniki, kot npr. italijanski »Trek&Bike hotels« pozornost namenjajo skupni promociji pohodniškega in kolesarskega turizma. Pomembno vlogo igra tudi promocijsko-informativno gradivo, še posebej spletni portal, ki omogoča pregled danih kolesarskih in pohodniških poti ter nudi dodatne informacije.

Uredba o prepovedi vožnje v naravnem okolju skupaj z zakonom o naravnem okolju ter zakonu o gozdovih negativno vpliva na razvoj kolesarskega turizma. Gorskim kolesarjem namreč prepoveduje vožnjo izven utrjenih cest in jih enači z motornimi vozili. Dejstvo je, da se število tako domačih kot tujih gorskih kolesarjev iz leta v leto povečuje. Številne kolesarske poti, ki so opisane v že obstoječih kolesarskih vodnikih, so v bistvu brez pravne podlage. Kljub ostri zakonodaji se kolesarji zaradi pomanjkljivega nadzora še vedno vozijo v naravnem okolju, s tem pa si pogosto pridejo navzkriž tudi z drugimi uporabniki prostora. Pohodniki gorskim kolesarjem največkrat očitajo preveliko hitrost in s tem ogrožanje varnosti pohodnikov, plašenje živali, uničevanje planinskih poti ter vsesplošen negativen vpliv na okolje. Tematika dejanskega vpliva kolesarjev na površje v primerjavi s pohodniki bi bil tudi dober predlog za nadaljnje delo, saj je to področje še dokaj neraziskano. Rešitve na tem področju se nanašajo predvsem na medsebojno sodelovanje in diskusijo različnih institucij. Osebnostno menim, da bi morali izvajanje rekreacijskih dejavnosti v naravnem okolju do neke stopnje omejiti, usmeriti in nadzorovati, ne pa prepovedati. Določiti bi morali poti, po katerih se kolesarji lahko vozijo, ter območja, kjer se kolesarjenje zaradi določenih razlogov prepove oz. omeji.

Za boljšo prepoznavnost turistične destinacije Kobarid-Tolmin, ki je naklonjena pohodniškim in kolesarskim turistom, je potrebno tudi mednarodno sodelovanje, promocija in trženje. Z uresničitvijo projektov BIMOBIS, Trans Slovenia, Alpe Adria Trail in Pot miru kot tudi s Festivalom pohodništva in s Sočo Outdoor Festivalom lahko privabimo veliko obiskovalcev ter s tem prispevamo k boljšemu razvoju kolesarskega in pohodniškega turizma.

12 VIRI

Alpe Adria Trail. (2013). Pridobljeno iz <http://www.alpe-adria-trail.com/si/>

Berčič, H. (2010). V H. Berčič (ur.). *Povezanost športa in turizma*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Bizjak, S. (2008). *Pogoji za razvoj sonaravnih oblik turizma v občini Kobarid*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Drofenik, U. (2012). *Gorsko kolesarstvo v zavarovanih območjih na primeru triglavskega narodnega parka* (Diplomsko delo). Biotehnoška fakulteta, Ljubljana.

E26 AAT: Drežnica (Kobarid) – Tolmin. (2013). Alpe Adria Trail. Pridobljeno iz <http://www.alpe-adria-trail.com/si/routenfuehrer-si.html?PHPSESSID=d83efa08c36b83c9e344c4f9d1c77ec6>

Gorsko kolesarjenje pri nas velik, a neizkoriščen potencial. (10.6.2013). MMC RTV SLO. Pridobljeno iz <http://www.rtv slo.si/tureavanture/novice/gorsko-kolesarjenje-pri-nas-velik-a-neizkoriscen-potencial/312802>

Gradišek, M. (2009). *Jadrarno padalstvo* (Zloženska). Tolmin: LTO Sotočje.

Gradnik, A. (1973). *Tolminski punt*. Tolmin: Odbor za proslavo pri občinski konferenci SZDL; V Ljubljani: Partizanjska knjiga.

Jenčič, I. (1998). *Slovenija turnosmučarski vodnik*. Ljubljana: SIDARTA.

Jeršič, M. (1987). *Osnove turizma*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Klavora, J. (2013). Nov kolesarsko-turistični produkt. *Sočasnik*, 4, str. 8-9.

Kobarid (2013). Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno iz <http://www.stat.si/KrajevnaImena/default.asp?txtIme=KOBARID&selNacin=celo&selTip=na selja&ID=1565>

Kolesarske poti. (2013). Dolina Soče, Kobarid-Tolmin. Pridobljeno iz http://www.dolina-soce.com/dolina_akcije/kolesarske_poti/

Kolesarstvo. (2013). Wikipedija. Prosta enciklopedija. Pridobljeno iz <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kolesarstvo>

Kristan, S. (1993). *V gore... izletništvo, pohodništvo, gornišstvo*. Radovljica: Didakta.

Kulturno zgodovinske znamenitosti. (2013). Dolina Soče, Kobarid-Tolmin. Pridobljeno iz http://www.dolina-soce.com/dolina_ odkritij/kulturno_zgodovinske_znamenitosti/

Leban, L. (2009). *Dolina Soče* (Gorskokolesarski vodnik). Ljubljana: Sidarta

Lipušek, R. (2013). Geografska predstavitev občine Tolmin. Pridobljeno iz <http://www.tolmin.si/datoteka/cd14821dab219ea06e2fd1a2df2e3582>

LTO Sotočje (2010). *Kobariška zgodovinska pot* (Zloženska). Tolmin: LTO Sotočje.

LTO Sotočje. (2010). *Strategija razvoja turizma v občini Tolmin 2010 – 2015.*

LTO Sotočje. (2012). *LTO Sotočje - poslovno poročilo 2012.*

Lukan Klavžar, T., Šolar, M., Ramovš, A. in Skoberne, P. (2001). *Triglavski narodni park – vodnik*. V M. Krušič (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga Založba d. d.

Mazi, B. (2011). *Kadar smo šli peš, smo bili »fejst fantje«, kadar smo šli s kolesi, smo postali nebodijih treba*. Bicikl, 48-51. Pridobljeno iz <http://odprimopoti.si/doc/Joze%20Rovan%20-%20intervju%20za%20Bicikel.pdf>

Mrak, T. (2010). Občina Tolmin. V T. Klar in J. Ortar (ur.), *Občina Tolmin. Sotočje mladih možganov in aktualnih izzivov, 14. Geografski raziskovalni tabor, Volče, 12.–21. 7. 2010* (str. 11–15). Ljubljana: Društvo mladih geografov Slovenije, Občina Tolmin.

Močnik, B. (4.12.2013). *Bela lisa na kolesarskem zemljevidu*. Delo. Pridobljeno iz <http://www.delo.si/novice/slovenija/slovenija-je-bela-lisa-na-kolesarskem-zemljevidu.html>

Močnik, B. (15.4.2013). *Gorski kolesarji groznja, v tujini pa zlata jama*. Delo. Pridobljeno iz <http://www.delo.si/novice/slovenija/gorski-kolesarji-groznja-v-tujini-pa-zlata-jama.html>

Muzeji, zbirke in galerije. (2013). Dolina Soče, Kobarid-Tolmin. Pridobljeno iz http://www.dolina-soce.com/dolina_ odkritij/muzeji%20_zbirke_in_galerije/

Naravne znamenitosti. (2013). Dolina Soče, Kobarid-Tolmin. Pridobljeno iz http://www.dolina-soce.com/dolina_ odkritij/naravne_znamenitosti/

Občina Kobarid (2011). Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno iz <http://www.stat.si/obcinevstevilkah/Vsebinska.aspx?leto=2013&id=63>

O Naturi 2000 (2013). Natura 2000. Biseri slovenske narave. Pridobljeno iz <http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=18>

Občina Tolmin. (2011). Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno iz <http://www.stat.si/obcinevstevilkah/Vsebina.aspx?leto=2013&id=183>

Odlok o rabi in varovanju vstopno izstopnih mest za športno plovbo ob reki Soči in njenih pritokih na območju od izvira Soče do Volčanskega mostu. (2013). Uradni list. Pridobljeno iz <http://www.uradni-list.si/1/content?id=102664>

Ozebek, N. (18.10.2013). *Država potiska gorske kolesarje v ilegalno*. Dnevnik. Pridobljeno iz <http://www.dnevnik.si/magazin/aktualno/drzava-potiska-gorske-kolesarje-v-ilegalno>

Pohodniške poti. (2013). Dolina Soče, Kobarid-Tolmin. Pridobljeno iz http://www.dolina-soce.com/dolina_akcije/pohodniske_poti/

Posvet o problematiki voženj v naravnem okolju pokazal na nujnost zakonske ureditve. (20.6.2013). Planinska zveza Slovenije. Pridobljeno iz <http://www.pzs.si/novice.php?pid=8317>

Pot miru. (2013). Pridobljeno iz <http://www.potmiru.si/>

Pravila in dovolilnice. (2013). Ribiška družina Tolmin. Pridobljeno iz <http://www.ribiska-druzina-tolmin.si/pravila.php>

Predstavitev Jamarske sekcije pri Planinskem društvu Tolmin. (10.10.2005). Planinsko društvo Tolmin. Pridobljeno iz <http://www.pdtolmin.si/jamarska-sekcija-othermenu-32>

Priporočila turnim kolesarjem. (2013). Komisija za turno kolesarstvo (Planinska zveza Slovenije). Pridobljeno iz <http://ktk.pzs.si/vsebina.php?pid=116>

Projekt BIMOBIS. (2013). Občina Tolmin. Pridobljeno iz <http://www.tolmin.si/sl/294>

Purnat, Z. (2012). Poznavanje in varstvo gorske narave. V B. Rotovnik (gl. ur.), *Vodniški učbenik* (str. 186-198). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Rovšček, Ž. (23.10.2005). Jelinčičevo leto. Krpelj 1 – Glasilo Planinskega društva Tolmin, številka 1-2000, str. 32-34. Pridobljeno iz <http://www.pdtolmin.si/images/stories/krpelj/KRPELJ1.pdf>

Rovšček, Ž. (19.10.2012). *Predstavitev odkritij tolminskih in angleških jamarjev v Tolminskem Migovcu.* Planinska zveza Slovenije. Pridobljeno iz: <http://www.pzs.si/novice.php?pid=7468>

Rutar, S. (1994). *Zgodovina Tolminskega, to je: zgodovinski dogodki sodnijskih okrajev Tolmin, Bolec in Cerkno z njih prirodoznanskim in statističnim opisom.* Nova Gorica: Grafika Soča.

Sila, B. (2010). *Kolesarski turizem*. V H. Berčič (ur.). *Šport v turizmu*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Sila, B. in Berčič, H. (2010). V H. Berčič (ur.). *Športni turizem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Sirše, J., Berčič, H., Sila, B. (oktober, 2005). *Strategija razvoja turističnega proizvoda kolesarjenje v Sloveniji*. Pridobljeno iz http://www.slovenia.info/pictures%5CTB_board%5Catachments_1%5C2007%5CStrategija_kolesarjenja-final_2894_5117.pdf

Slak Valek, N. (2010). V H. Berčič (ur.). *Pohodniški turizem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport

Smaragdna pot. Plezalne stene (2012) (Zloženska). Tolmin: LTO Sotočje.

Tolmin (2013). Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno iz <http://www.stat.si/KrajevnaImena/default.asp?txtIme=TOLMIN&selNacin=celo&selTip=naselja&ID=4598>

Soča Outdoor Festival. (2013). Pridobljeno iz <http://www.soca-outdoor.com>

Soči. (2013). Simon Gregorčič. Pridobljeno iz <http://www.simongregorcic.si/pesmi/soci>

Stepišnik, D. (1979). *Kolesarstvo na slovenskem*. Ljubljana: Kolesarska zveza Slovenije.

Stritar, A. (2006). *Julijske Alpe. Gore nad Sočo*. Ljubljana: Sidarta.

Strojin, T. (1995). *Etika in odgovornost v gorah*. Radovljica: Didakta.

Strokovna javnost o Unescovem programu Človek in biosfera. (12.2.2010). Triglavski narodni park. Pridobljeno iz http://www.tnp.si/news/more/strokovna_javnost_o_unescovem_programu_lovek_in_biosfera/

Švigel, U. (25.8.2013). *Kolesarjem odprta prva planinska pot*. Bicikl. Pridobljeno iz http://www.bicikel.com/novice/9589/kolesarjem_odprta_prva_planinska_pot_.html

Šubelj, G. (2010). Zavarovana območja narave v občini Tolmin. V T. Klar in J. Ortar (ur.), *Občina Tolmin. Sotočje mladih možganov in aktualnih izzivov, 14. Geografski raziskovalni tabor, Volče, 12.–21. 7. 2010* (str. 11–15). Ljubljana: Društvo mladih geografov Slovenije, Občina Tolmin.

Vesenjak, P., Alič, A., Rakovec, A., Novak, M., Komel, M., Novarlič, K. in Pavlovčič Kapitanovič, T. (avgust, 2005). *Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Sloveniji*. Pridobljeno iz http://www.slovenia.info/pictures/TB_board/atachments_1/2007/pohodnistvo_koncni_dokument_3743_5118.pdf

Vodni športi. (2013). Dolina Soče, Kobarid-Tolmin. Pridobljeno iz http://www.dolina-soce.com/dolina_akcije/vodni_sporti

Zorko, D. (1999). *Uvod v turizem*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Žorž, G. (2010). Zgodovinski razvoj območja Občine Tolmin. V T. Klar in J. Ortar (ur.), *Občina Tolmin, Sotočje mladih možganov in aktualnih izzivov, 14. Geografski raziskovalni tabor, Volče, 12.–21. 7. 2010* (str. 82–86). Ljubljana: Društvo mladih geografov Slovenije, Občina Tolmin.

SLIKE

Arheološki muzej Most na Soči. (2013). Pridobljeno 6. 12. 2013 iz http://www.tol-muzej.si/slo/master.html?http://www.tol-muzej.si/slo/zbirke_most.html

Cimprič, Ž. (2013). *Kobariška zgodovinska pot*. Pridobljeno 4. 12. 2013 iz [http://www.dolina-soce.com/dolina_odkritij/kulturno_zgodovinske_poti/2012032815273073/#prettyPhoto\[pp_gal\]/0/](http://www.dolina-soce.com/dolina_odkritij/kulturno_zgodovinske_poti/2012032815273073/#prettyPhoto[pp_gal]/0/)

Cimprič, Ž. (2008). *Napoleonov most v Kobaridu*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Festival Metaldays. (2013). Pridobljeno 6. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Fevžer, A. (2012). *Kolesarjenje ob Idrjici*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Fevžer, A. (2012). *Kolesarjenje po grebenu Kolovrata*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Fevžer, A. (2013). *Plezališče Senica*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz [http://www.dolina-soce.com/dolina_akcije/sportno_plezanje/2012120511024898/#prettyPhoto\[pp_gal\]/1/](http://www.dolina-soce.com/dolina_akcije/sportno_plezanje/2012120511024898/#prettyPhoto[pp_gal]/1/)

Hmeljak, L. (2006). *Muzejski vlak*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Humar, J. (2011). *Alpe Adria Trail – razgledna točka nad vasico Volarje*. Pridobljeno 2. 12. 2013.

Humar, J. (2010). *Italijanska kostnica – Sv. Anton*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2011). *Javorca, spominska cerkev Svetega Duha*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2011). *Kamnita goba*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2008). *Matajur s pogledom na Krn*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2013). *Negativni vplivi gorskega kolesarstva na površje na območju Matajurja*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2004). *Pot po stari meji – Rapalska meja*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2010). *Rutarska lipa*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2011). *Sir Tolminc in polenta*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2010). *Slap Kozjak*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2010). *Slap Sopota*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2008). *Slapovi na Pršjaku*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Humar, J. (2010). *Tolminski muzej*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz osebnega arhiva.

Jame pod Tolminskim Migovcom. (2013). Pridobljeno 2. 12. 2013 iz http://www3.imperial.ac.uk/newsandeventspggrp/imperialcollege/newssummary/news_24-8-2012-14-3-41

Kobariški muzej. (2013). Pridobljeno 2. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Kolesa skozi čas. (2013). Pridobljeno 4. 12. 2013 iz <http://www.jimlangle.net/ride/bicyclehistorywh.html#tline2>

Lenarčič, M. (2003). *Kobarid*. Pridobljeno 1. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Lenarčič, M. (2013). *Letalski Festivala posnetek Metaldays*. Pridobljeno 6. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Lenarčič, M. (2003). *Medvedova glava v Tolminskih koritih*. Pridobljeno 2. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Lenarčič, M. (2004). *Napoleonov most čez Nadižo*. Pridobljeno 1. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Lenarčič, M. (2009). *Slap Beri*. Pridobljeno 1. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Marijina cerkev na Ponikvah. (2013). Pridobljeno 5. 12. 2013 iz <http://popotovanjazanniken.blogspot.com/2011/04/ponikve-in-zakojca-meni-se-kolca.html>

Močnik, B. (2013). *Vzletišče Kobala s pogledom na Tolmin*. Pridobljeno iz <http://www.delo.si/clanek/171753>

Muharjenje. (2013). Pridobljeno 3. 12. 2013 iz <http://www.epiceco-hotels.com/sl/ribolov.html/>

Nemška kostnica v Tolminu. (2013). Pridobljeno 5. 12. 2013 iz http://kraj.eu/slovenija/tolmin_nemska_kostnica/slo

Olmi, L. (2009). *Tolmin*. Pridobljeno 1. 12. 2013 iz <http://www.soca-outdoor.com/o-festivalu/>

Ovčak, T. (2013). *Batognica in Krn z vrha Pleče nad planino Kuhinja*. Pridobljeno 4. 12. 2013 iz <http://prohereditate.com/portal/foto/panorama005.htm>

Petelinšek, T. (2013). *Muzej na prostem – Kolovrat*. Pridobljeno 5. 12. 2013 iz <http://www.rtvsl.si/oglasno-sporocilo/pot-miru-od-alp-do-jadrana/311387>

Padalstvo – Kobala. (2013). Pridobljeno 3. 12. 2013 iz http://www.slovenia.info/?jadrarno_padalstvo=5957&lng=1

Padalstvo – Stol. (2013). Pridobljeno 3. 12. 2013 iz http://www.slovenia.info/?jadrarno_padalstvo=5952&lng=1

Pustovanje v Drežnici. (2013). Pridobljeno 6. 12. 2013 iz arhiva LTO Sotočje.

Rafting na reki Soči. (2013). Pridobljeno 2. 12. 2013 iz <http://www.hydromania.si/>

Rojstna hiša Simona Gregorčiča. (2013). Pridobljeno iz <http://www.slovenia.info/?muzej=9000&lng=1>

Sezonska razporeditev realizacije nočitev. (2012). LTO Sotočje – poslovno poročilo, 2012.

Soška postrv. (2013). Pridobljeno 4. 12. 2013 iz <http://www.ribiska-druzina-tolmin.si/ribe.php>

Stol (Kobariški). (2013). Pridobljeno 4. 12. 2013 iz <http://www.slotrips.si/slo/gorsko-kolesarjenje/trip/1083/Stol-kobariski>

Štulc Zornik, D. (2013). *Kajakaštvo na reki Soči*. Pridobljeno 3. 12. 2013 iz <http://www.outdoorfreaks.si/poletje/kajakaski-izleti-in-tecaji/>

Tolminske ravne. (2013). Pridobljeno 2. 12. 2013 iz <http://www.desfles.si/news.php?id=61>
Trend gibanja nočitev – domače/tuje. (2012). LTO Sotočje – poslovno poročilo, 2012.

Trend gibanja po občinah. (2012). LTO Sotočje – poslovno poročilo, 2012.

Zgodovinsko etnološka zbirka Od planine do Planike. (2013). Pridobljeno 6. 12. 2013 iz <http://www.slovenia.info/?muzej=12246&lng=1>